

JAARBOEK 2023

VERENIGING HEEMHUIS OOTMARSUM

**HEEMHUIS
OOTMARSUM
POORTEN FREDERIK**

sinds 1966

INHOUD

STOLPERSTEINE	1
ROTARY OOTMARSUM	10
ERVE KIENHUIS	15
BEWONERS ERVE KIENHUIS	20
HUMOR, SINTERKLAZEN	28
GEMEENTEWERF	32
HERINNERING AAN GERHARD BROEKHUIS	38
STEENFABRIEK OP DE KUIPERBERG DEEL 4	40
JOODSE BEGRAAFPLAATS	48
MODERNE DEVOTIE 14E EEUW	55
HONDERD JAAR EEN HOOGTEPUNT	60
GOUDEN VOGELVERENIGING OOTMARSUM	62
PRÖÄTKE	65
AVOND IN OOTMARSUM	72
ZWARTE SPECHT	73
PAND OSSENVOORT	77
DE ISRAËLITISCHE SCHOOL IN OOTMARSUM	83
DE HUNENBORG	89
DE INKJETPRINTER	94
OATMÖSSCHE OET VROOGER JOARN	98
KRONIEK	100

VOORWOORD

Voor u ligt de 40e jaargang van het jaarboek van de vereniging Heemhuis Poorten Frederik Ootmarsum. Die naam is even wennen, maar door de fusie tussen de Ben Morshuis Stichting en de vereniging Heemkunde Ootmarsum en omstreken is deze nieuwe naam ontstaan. Dat is ook het enige wat veranderd is voor wat betreft dit jaarboek. De inhoud blijft zeer gevarieerd, dankzij de vele bijdrages, die we van onze schrijvers mochten ontvangen. Iedere keer worden we verrast, en dat maakt ons als redactie erg blij, met de vele nieuwe invalshoeken in de aangeleverde verhalen. Ootmarsum en haar omgeving blijven boeien en is blijkbaar een steeds terugkerende bron vol inspiratie bij onze schrijvers. Allen weer bedankt voor jullie bijdrage. Ook zijn onze sponsors van belang, die het weer mogelijk maken om dit boekwerk uit te geven. In dit voorwoord willen we ook stil staan bij het overlijden van Marlou Raatgerink. Samen met haar man Jan lag haar hart bij de Heemkunde en bij het jaarboek. Haar inbreng zullen we nooit vergeten!!!

Als laatste ook een bijzonder dankwoord aan Ine Hulsman, die na deze uitgave een punt zet achter haar onuitputtelijke inzet voor het samenstellen van het jaarboek. Ine maakte vanaf 2014 deel uit van de redactie. Dankzij haar punctuele manier van werken heeft ze altijd een waardevolle bijdrage geleverd aan de samenstelling van het jaarboek.

De redactie wenst u veel leesplezier:

Rosalien Krabbe
Ine Hulsman
Peter Baanstra

STOLPERSTEINE EN OOTMARSUM

Hans Bolscher - werkgroep Stolpersteine Dinkelland

In 2013 werd ik gevraagd om namens Ootmarsum zitting te nemen in de werkgroep Stolpersteine Dinkelland. Als bestuurslid van de Ben Morshuis Stichting (BMS) zocht ik gelijk contact met de vereniging Heemkunde Ootmarsum en omstreken met het verzoek om samen dit project te ondersteunen. Er was niet veel overleg voor nodig om hier gezamenlijk mee aan de slag te gaan en er voor te zorgen dat ook in ons Ootmarsum de zogenaamde Stolpersteine geplaatst konden worden.

Voor de BMS was het verlenen van medewerking bijna vanzelfsprekend, want in de jaren van haar bestaan heeft zij bij de beschrijving van de stadshistorie ruime aandacht aan de oorlog besteed. Ook het lot van de Ootmarsumse Joden werd daarbij op meerdere manieren onder de aandacht gebracht.

Daaruit zijn enkele waardevolle herdenkingsmonumenten ontstaan. In 1995 werd door de BMS, samen met de Heemkundevereniging Reutum-Haarle, onder aan de Kuijperberg een monument opgericht ter nagedachtenis aan de daar vermoorde leden van de familie Menco.

In 1996 verscheen het boek 'Geschiedenis van de Joden in Ootmarsum' en natuurlijk werd ook hierin het lot van de plaatselijke joodse bevolking tijdens de Tweede Wereldoorlog beschreven.

In 2001 heeft de BMS het Jodenmonument aan de Kloosterstraat opgericht. Ter herinnering aan de Joden, die in de oorlog werden weggevoerd. Het staat op de plek waar tot 1936 de joodse synagoge stond. Op initiatief van de BMS wordt vanaf 2011 de 'Stille Tocht' op 4 mei langs het Jodenmonument aan de Kloosterstraat geleid en worden er bloemen gelegd.

Het project Stolpersteine paste daarom goed binnen de doelstellingen van de stichting en extra mooi was het dat dit nu in nauwe samenwerking met de Vereniging Heemkunde Ootmarsum uitgevoerd kon worden.

De werkgroep Stolpersteine Dinkelland bestond uit de volgende leden:
Angelin Morsink, Denekamp (voorzitter)
Agnes ten Dam, Tilligte
Carla Severijn, Denekamp en
Hans Bolscher uit Ootmarsum

Stolpersteine is een project van de Duitse kunstenaar Gunter Demnig uit Berlijn. Hij brengt gedenktekens aan in het trottoir of in de straat voor de huizen van waaruit mensen, die door de nazi's verdreven, gedeporteerd, vermoord of tot zelfmoord gedreven zijn. Gunter Demnig noemt ze Stolpersteine, omdat je erover struikelt (stolpert) met je hoofd en je hart en je moet buigen om de tekst te kunnen lezen. Deze Stolpersteine herinneren aan Joden, die in onze gemeente hebben gewoond en door de nazi's zijn afgevoerd. Kijk maar eens goed in dorpen en steden van heel Europa. Overal kun je ze tegenkomen! In Dinkelland zijn in totaal 67 Stolpersteine geplaatst, waarvan 11 in Ootmarsum.

Tijdens de onthulling van de eerste Stolpersteine in Denekamp en Ootmarsum hield de voorzitter van de werkgroep Angelin Morsink een indrukwekkende speech. Hieronder een citaat uit haar rede:

“Ik ben in deze buurt geboren en kende altijd dit huis met de Davidster in de stoep. We wisten dat hier Joden gewoond hadden. Maar waar woonden alle anderen? Er is nu nog een generatie die het weet, ongeveer weet, en natuurlijk is het beschreven in boeken. Maar hoe snel vergeten we niet? En vergeten we hun namen. Op deze kleine monumentjes, die we straks gaan onthullen, staan hun namen. Voor elk mens 1 Stolperstein. “Want”, zegt Gunter Demnig, de kunstenaar die dit project bedacht: „Een mens is pas vergeten als zijn of haar naam vergeten is“. Hij legde de eerste 31 Stolpersteine 1997 illegaal in Berlijn. Het project is inmiddels uitgegroeid tot 55.000 Stolpersteine op allerlei plaatsen in allerlei landen in Europa. En het gaat maar door. Wij maken nu deel uit van dit bijzondere project. Stolpersteine, stenen waarover we struikelen. Niet letterlijk, maar met ons hoofd en ons hart. Opdat we hun namen niet vergeten, opdat we hun lot niet vergeten. Tegelijkertijd betekent het lezen van de tekst, waarvoor men het hoofd moet buigen, dat men een buiging maakt voor de slachtoffers. Bij de Stolpersteine krijgen alle slachtoffers een eigen monument; door het individuele opschrift is er erkenning voor hun individuele lot. Maar dat individuele lot is ook hun gedeelde lot, daarom symboliseert één steen tegelijkertijd de andere slachtoffers van het nationaal-socialisme. Gunter Demnig wil het abstracte weten over oorlogsslachtoffers concreet voelbaar maken. Hij wil de slachtoffers weer plaatsen in de buurt waar ze woonden, waar de kinderen op straat speelden, de volwassenen hun buurtpraatjes hielden en hun boodschappen deden. Ze stapten uit de deur van dit huis, keken hier uit het raam. Mensen leefden vreedzaam met elkaar en opeens waren sommige huizen leeg... Gunter Demnig brengt de herinnering aan hen terug naar hun woonplek. Eind oktober zijn er 32 Stolpersteine in Dinkelland geplaatst. We hopen dat de overige 35 Stolpersteine het komende jaar geplaatst zullen worden. Voor al die slachtoffers die in Mauthausen, Theresienstadt, Sobibor, Auschwitz of waar ook, hun leven moesten laten. Maar ook voor de drie die de oorlog overleefden, omdat ze de moed en het geluk hadden te kunnen onderduiken. Het is van groot belang dat we het lot van hen allen niet vergeten zodat we alert blijven op wat er gebeurt. De vorige generatie heeft de oorlog meegemaakt, zij kunnen ons nog vertellen wat er gebeurd is. Wij hebben de taak om dat door te geven aan de volgende generatie.”

Dusseldorp

In Ootmarsum zijn op 28 oktober 2015 in de Grotestraat de eerste Stolpersteine gelegd voor het huis van waaruit de familie Dusseldorp is afgevoerd. De familie Dusseldorp, die in 1939 vanuit Antwerpen naar het in hun ogen veilige Ootmarsum waren gevlucht. In maart 1943 werd het gezin, bestaande uit vader Natan en moeder Beatrice met hun zoons Abraham van 12 en de kleine John, die nog maar 6 jaar oud was en de bij hen inwonende oma Jeanette Heertje met een vrachtwagen afgevoerd naar Westerbork. Van daaruit werden ze getransporteerd naar Oost Polen, naar de doodsfabriek in Sobibor, waar zij allen op 9 april 1943 vergast werden. Hieronder de originele teksten zoals Demnig die heeft opgenomen op hun herdenkingsstenen:

HIER WOONDE
NATAN DUSSELDORP
GEB. 1905
GEDEPORTEERD 1943
UIT WESTERBORK
VERMOORD 9.4.1943
SOBIBOR

HIER WOONDE
BEATRICE JUSTIEN DUSSELDORP-DE JONG
GEB. 1909
GEDEPORTEERD 1943
UIT WESTERBORK
VERMOORD 9.4.1943
SOBIBOR

HIER WOONDE
ABRAHAM JULES DUSSELDORP
GEB. 1930
GEDEPORTEERD 1943
UIT WESTERBORK
VERMOORD 9.4.1943
SOBIBOR

HIER WOONDE
JOHN DUSSELDORP
GEB. 1936
GEDEPORTEERD 1943
UIT WESTERBORK
VERMOORD 9.4.1943
SOBIBOR

HIER WOONDE
JEANETTE HEERTJE-SANDERS
GEB. 1874
GEDEPORTEERD 1943
UIT WESTERBORK
VERMOORD 9.4.1943
SOBIBOR

Roozendaal

Ook het gezin Roozendaal, dat aan de Molenstraat een veilig heenkomen gevonden dacht te hebben, was kort voor hun deportatie vanuit Duitsland naar Ootmarsum gevlucht om hier een nieuw bestaan in de textielhandel op te bouwen. Ook hun vlucht voor het naziregime eindigde in een drama. In maart 1943 kwam ook hier een Duitse vrachtwagen voorrijden om de familie op te halen. Een tragedie waarvan door alles en iedereen al jaren lang geroepen wordt dat dit nooit weer gebeuren mag.

Gunter Demnig legt de eerste Stolpersteine in de Grotestraat samen met twee medewerkers van onze gemeente

Aan de Molenstraat worden de stenen ter herinnering aan de familie Roozendaal gelegd

Nie wieder!! Op de Stolpersteine aan de Molenstraat 59 staat vermeld:

HIER WOONDE
BERTHA ROOZENDAAL-EICHENWALD
GEB. 1880
GEDEPORTEERD 1943
UIT WESTERBORK
VERMOORD 9.4.1943
SOBIBOR

HIER WOONDE
ERNST ROOZENDAAL
GEB. 1907
GEDEPORTEERD 1943
UIT WESTERBORK
VERMOORD 9.4.1943
SOBIBOR

HIER WOONDE
JENNY ROOZENDAAL
GEB. 1909
GEDEPORTEERD 1943
UIT WESTERBORK
VERMOORD 9.4.1943
SOBIBOR

Ten Brink

Aan de Walstraat woonde het gezin van slager Mauritz ten Brink. Hij was getrouwd met Eliese Neter uit Gildehaus. Het echtpaar had vier kinderen, David, Siegmund, Frederike en Henriëtte. In maart 1943 kwam ook voor hen het definitieve bevel om zich te melden in het werkverruimingskamp in Westerbork. Siegmund (Sieg) ten Brink trok zich niets van dit bevel aan en dook gelijk onder. Hij overleefde de oorlog en woonde na de oorlog jarenlang in de Cellenkampstraat. Zijn vader Mauritz en zus Frederike werden afgevoerd en uiteindelijk beide op 9 april 1943 in Sobibor vermoord. Voor de familie ten Brink zijn in de Walstraat drie Stolpersteine gelegd.

HIER WOONDE
MAURITZ TEN BRINK
GEB. 1872
GEDEPORTEERD 1943
UIT WESTERBORK
VERMOORD 9.4.1943
SOBIBOR

HIER WOONDE
FREDRIKE TEN BRINK
GEB. 1907
GEDEPORTEERD 1943
UIT WESTERBORK
VERMOORD 9.4.1943
SOBIBOR

HIER WOONDE
SIEGMUND TEN BRINK
GEB. 1905
ONDERGEDOKEN MAART 1943

Demnig onder grote belangstelling bezig met het leggen van de Stolpersteine voor de familie ten Brink aan de Walstraat

Demnig onder grote belangstelling bezig met het leggen van de Stolpersteine voor de familie ten Brink aan de Walstraat

Sieg ten Brink (1905-1964) links op de foto, ondergedoken en de oorlog overleefd. Verder vlnr Ben Olde Meule (schoenmaker), Marie Sleiderink-Steinmeijer (caféhoudster), Johan (Jenske) Wilms (schilder) en Lud Urban. Foto ongeveer 1960 in café Sleiderink aan de Molenstraat. Later Steinmeijer en 'n Deurloop]

Menco

Maurits Menco is geboren op 19 januari 1895 in Ootmarsum. Zijn ouders Mannus Menco en Sibille Hedeman runden vanaf 1885 in het Cremershuis aan de Markstraat een textielzaak. In 1918 verhuisde het gezin naar Almelo, waar zij aan de Grotestraat 156 een textielzaak annex kleermakerij stichtten. Maurits nam na verloop van tijd het bedrijf van zijn ouders over. Hij was inmiddels getrouwd met Sophia Natans uit Haren. Sophia en Maurits kregen zes kinderen. Herman (11-06-1921), Betty (12-02-1924), Simon Natan (10-01-1926), Salomon Elisa (10-01-1926), Estella Rosetta (20-08-1927) en Nico (20-08-1927). Het gezin telde twee tweelingen.

Maurits Menco werd in 1895 in Ootmarsum geboren en verhuisde in 1918 naar Almelo. Op de foto het echtpaar Maurits en Sofia Menco en hun kinderen Simon, Sallo, Nico en Stella

Ook voor de familie Menco ging het mis. In 1942 kreeg Maurits de opdracht dat hij zich moest melden voor een werkkamp. Hij vertrouwde één en ander niet en besloot om met zijn gezin onder te duiken bij boer Evers (Paus) in Hezingen. Zijn 80-jarige vader dacht hij in veiligheid te hebben gebracht in het RK Ziekenhuis in Almelo. Dat bleek een misrekening. De Duitsers haalden de oude man daar weg en vermoordden hem in Sobibor. Bij Evers was echter niet voldoende plek voor het hele gezin Menco. Daarom werden de twee oudste kinderen Herman en Betty op een andere plek ondergebracht. Maurits en Sophia en de twee tweelingen doken dus 'veilig'

onder in Hezingen. Tot de rampdag 6 oktober 1944. In de ochtend van die dag werd de boerderij onder aanvoering van Ootmarsummer Dirk-Jan K. overvallen door een groep Duitsers en Nederlanders. Alle onderduikers en ook leden van de familie Evers werden opgepakt en afgevoerd. Het gezin Menco werd aanvankelijk opgesloten in de marechaussee-kazerne in Ootmarsum (thans Hotel het Wapen van Ootmarsum). De volgende ochtend werden de mannelijke leden van het gezin op transport gezet richting Almelo.

Kenner Arent Pol onderzoekt de gevonden schatten

Hun reis duurde echter niet lang. Aan de andere kant van de Kuiperberg, iets verder dan de boerderij van Kroeze (Tiedhof), werden zij aan de kant van de straat standrechtelijk geëxecuteerd door een Duits vuurpeleton. Hun stoffelijke overschotten zijn tijdelijk begraven op de Algemene Begraafplaats aan de Molenstraat in Ootmarsum, maar zijn uiteindelijk na de oorlog overgebracht naar de Joodse Begraafplaats in Almelo.

Op de plek van de executie is op 7 mei 1995 door de Ben Morshuis Stichting, in samenwerking met de Heemkundevereniging Reutum-Haarle, een herdenkingsmonument opgericht. Sindsdien wordt hier jaarlijks op 4 mei een intieme herdenkingsplechtigheid gehouden door de kinderen van de hoogste klas van de Mariaschool uit Reutum.

Op 4 mei 2006 bekijken de kinderen van de Mariaschool onder leiding van meester Ben Moorman het kruisje dat door boer Kroeze in oktober 1944 op de plek van het onheil in een boom is gekerfd

Over de lotgevallen van moeder Sophia en dochter Estelle Rosetta is tot op heden niets bekend. Zij zijn mogelijk al op 6 oktober 1944 met onbekende bestemming afgevoerd richting Duitsland. In oktober 1944 werden er al geen Joden meer afgevoerd naar de verschillende concentratiekampen. Diverse onderzoeken naar hun trieste eindbestemming hebben helaas niets opgeleverd.

Herman en Betty hebben de oorlog beide overleefd. Herman leefde in Middelburg, waar hij op 22 maart 1991 overleed. Hij kwam regelmatig terug naar Twente om de graven van zijn vader en broers te verzorgen. Betty trouwde met L. Themans en verhuisde in 1969 naar Tel Aviv in Israël. In 1995 kwam ze naar Ootmarsum om de gedenksteen voor haar vader en broers te onthullen.

De Stolpersteine voor de familie Menco zijn door Gunter Demnig gelegd in de Grotestraat 156 in Almelo van waaruit het gezin gevlucht is voor de onderdrukkers.

Frank

In Gouda trof ik in het straatbeeld voor een voormalig Joods bejaardenhuis onderstaande Stolperstein aan van Betje Boena Frank. Betje Boena is op 16 juli 1875 in Ootmarsum geboren. Zij was de dochter van Salomon Frank uit Sneek en Kaatje Hedeman uit Ootmarsum. Tot 1899 runde de familie Frank een café aan de Grotestraat, daar waar nu Hotel Van der Maas staat. In 1899 zijn ze verhuisd naar Almelo.

Ook Betje Boena overleefde de oorlog niet. Op 9 april 1943 kwam de SS naar het Joods bejaardenhuis aan de Oosthaven 31 in Gouda om alle 56 bewoners op te halen. Zij werd naar Westerbork gebracht, van waaruit ze op 29 juni 1943 gedeporteerd werd. Een paar dagen later werd ze na een verschrikkelijke treinreis op 2 juli op 67-jarige leeftijd in Sobibor vermoord.

Op woensdag 27 februari 2013 plaatste Gunter Demnig in Gouda de 56 Stolpersteine in de stoep voor het vroegere Joodse bejaarden-tehuis, het Centraal Tehuis voor Israëlieten in Nederland

Voormalig Joods
bejaardenhuis aan de
Oosthaven 31 te Gouda

Burgemeester Joosten en wethouder Ilse Duursma

Poetsen

De Ootmarsumse Stolpersteine worden jaarlijks in de week vóór de dodenherdenking op 4 mei gepoetst, zodat de teksten steeds goed leesbaar blijven. Dat doe ik dan samen met Paul Brandehof. In mei 2019 werd dit klusje geklaard door burgemeester Joosten en wethouder Duursma in het kader van 'Nederland doet.nl' van het Oranjefonds.

Bronnen:

Ben Morshuis De geschiedenis van de Joden in Ootmarsum
Website Gouds Metaheerhuis.nl / Stolperstein Route

ROTARY OOTMARSUM

RUIM EEN HALVE EEUW ROTARY CLUB OOTMARSUM

René Rorink

Ruim een halve eeuw Rotary Club Ootmarsum

De laatste jaren is de Rotary Club met name zichtbaar geweest voor en achter de kraam met zwarte 'mazzelzakjes' met verrassende inhoud op de kerstmarkten in Ootmarsum en Denekamp. Ze doken op bij Streetsoccer, het voetbaltoernooi voor de schoolgaande jeugd in Ootmarsum en Tubbergen. En zo af en toe verschenen ze in de Dinkelland Visie of in de Tubantia, bij een overhandiging van de bekende cheque of enveloppe. Het zijn de leden van Rotary Club Ootmarsum, afkomstig uit de gemeenten Dinkelland en Tubbergen.

Rotary

Rotary Club Ootmarsum is een plaatselijke afdeling van de wereldwijde organisatie Rotary International en is één van de ongeveer 500 Rotaryclubs in Nederland. Het is een servicecluborganisatie, zoals er in Nederland wel meer zijn als Lions, Junior-kamer, Ronde Tafel, Ladies' Circle en 41 Club. Rotary en Lions zijn overigens verreweg de grootste serviceclubs ter wereld. De Ootmarsumse Rotaryclub heeft in 2019

De eerste clubvoorzitter, J.A. Grotenhuis, de toenmalige burgemeester van Ootmarsum, toont voldaan het charter tijdens het oprichtingsfeest op 14 mei 1969 bij Van der Maas in Ootmarsum. Foto Hidde Huisman

een woud aan verjaardag kaarsjes mogen uitblazen, maar liefst 50 in totaal. Deze mijlpaal werd nog groots gevierd, waarna corona ook hier het clubleven abrupt op slot zette. Het gaf de clubleden echter wel de kans om de clubarchieven eens flink op te schudden en de foto-archieven door te ploegen. Eerder dit jaar verscheen een boek over vijf decennia bestaansgeschiedenis van deze serviceclub. ¹Rotary is een club met een stevig fundament en een herkenbare structuur. De clubs hebben statuten en vergelijkbare huishoudelijke reglementen. Rotaryclubs komen van oudsher vaak samen, doorgaans wekelijks. Sommige clubs zijn ochtendclubs en komen al vroeg op de dag bijeen, om daarna gelijk door te gaan naar werk of andere bezigheden. De meeste clubs zijn avondclubs, zo ook club Ootmarsum.

Elitaire weldoeners?

Als de ledenlijsten van de eerste jaren van Rotary Club Ootmarsum worden doorgenomen, dan valt meteen op dat de notabelen van die tijd als vanzelfsprekend deel uitmaakten van de prille Rotaryclub: burgemeesters, artsen en dierenartsen, dominees en pastoors, de notaris, diverse directeuren van grote bedrijven. De leden waren zonder uitzondering mannen in pakken en stropdassen. Het zou nog vele jaren duren voordat de club werd opengesteld voor een lidmaatschap voor vrouwen. De club werd opgericht, gecharterd zoals dat heet, in mei 1969 en groeide de eerste jaren flink door qua ledenaantal. Zeker toen groei van het ledenaantal tot een speerpunt van het beleid werd. Destijds bestond de club uit ruim 40 man, waar het ledenaantal de meeste jaren van haar bestaan rond de 25 leden schommelde. Het Rotaryleven beviel kennelijk goed. Zo goed zelfs dat menigeen na zijn pensionering deel bleef uitmaken van de club, die eigenlijk bedoeld was voor werkenden. Zo had de oprichter van Rotary, de Amerikaan Paul Harris, dat namelijk in 1905 uitgedacht. Maar het liep in de praktijk anders. Er is door de jaren heen altijd wel verloop geweest onder de leden, maar de teneur is wel dat de gemiddelde leeftijd van de leden in de loop der jaren opliep. Het droeg bij aan het beeld dat Rotary opriep bij de buitenwacht dat het gaat om een club van 'zelfvoldane, sigaren rokende elitaire weldoeners'². Daarmede wordt de eerste generatie leden werkelijk onrecht aangedaan, want er is in die jaren veel bereikt. Op lokaal niveau en vooral ook mondiaal. Al vroeg werd 'Polio de wereld uit' het hoofddoel en werden miljoenen inentingën verzorgd. In het waterrijke Nederland is de belangstelling altijd in het bijzonder naar schoon drinkwater uitgegaan. Maar Rotary werd desondanks vaak getypeerd als een in zichzelf gekeerde club van oudere heren. Het heeft Rotary veel tijd en moeite gekost om dat beeld achter zich te laten.

Het logo van Rotary International.

Clubleven

Rotary kende een beleid van coöptatie. Potentiële leden, zonder dat ze het weten, worden een aantal keren genoemd en besproken binnen de club. Daarna wordt contact gezocht om te polsen of die persoon geïnteresseerd zou zijn in een lidmaatschap. In Ootmarsum was dat niet anders: je moest worden gevraagd als lid. Er werd door de zittende leden goed gelet op de 'classificatie', het beroep dat een potentieel lid uitoefende. Men wilde zien te voorkomen dat iemand werd aangezocht met een beroep dat al binnen de club vertegenwoordigd was, tenzij dat zittende lid van plan was te stoppen met het Rotary-lidmaatschap. Elk lid had en heeft een vetorecht, waar zeer terughoudend mee omgegaan behoorde te worden.

¹ Stichting Rotary Club Ootmarsum, Druppelen op een gloeiende plaat. Over 50 jaar Rotary Club Ootmarsum (1969-2019) (Ootmarsum/Denekamp 2022)

² Mourik, D. van, Filantropie of machtsongor? Een casestudy naar de beeldvorming over de Rotary. Scriptie Universiteit van Amsterdam (2010)

Zij-instromers, mensen die al lid waren van een Rotaryclub elders, maar bijvoorbeeld verhuisden, konden zich aansluiten bij een plaatselijke club zonder belemmering.

Was iemand eenmaal lid, dan was het van belang dat dat lid de clubregels respecteerde. Niet in de laatste plaats de attendancesverplichting. Als er iets is dat in de loop der jaren veelvuldig aanleiding gaf tot onderling gekrakeel – het clubarchief puilt er van uit – dan zijn het wel de attendanceslijstjes en de vraag of de leden de clubbijeenkomsten wel vaak genoeg bezochten.

Je kon attendancespunten (in)halen door andere clubs te bezoeken, in binnen- of buitenland. Een buitenlands bezoek leverde doorgaans ook een vaantje op en er zijn er veel van opgehaald. Maar alleen aanwezig zijn bij zo'n clubbezoek was niet voldoende. Elke club was ingedeeld in zogenoemde 'avenues'. Binnen zo'n avenue, werkgroep, werden de leden geacht zich in te spannen voor de eigen club, voor goede doelen of het werven van fondsen voor die goede doelen.

Clubactiviteiten

Waarom zou iemand lid willen zijn van een club waar je iedere week vergaderde of een andere bijeenkomst had. Om elke week weer dezelfde mensen te zien. Elke week weer een avond van huis, weg van het gezin. Maar er stond daar wel het nodige tegenover. Het clubleven bestond uit een cocktail van kameraadschap, nieuwsgierigheid naar de wereld waarin we leven en een servicegedachte, het idee dat je iets voor een ander over zou mogen hebben in de directe leefomgeving of in een ver vreemd land. Onbaatzuchtig, dus zonder daarvoor iets terug te verlangen. Tijdens clubavonden werd ook aan de inwendige mens gedacht. Vaak volgde na de maaltijd een lezing, anders wel vergadering en doorgaans een derde helft. Regelmatig vonden bedrijfsbezoeken en avondjes bij leden thuis plaats. Bij een aantal van die bijeenkomsten waren de partners ook welkom en enkele keren per jaar ook de kinderen. De Ootmarsumse club vergaderde jarenlang bij het Wapen van Ootmarsum en andere locaties in het stadje. Maar het werkgebied was bepaald groter dan alleen Ootmarsum en daarom werd later uitgeweken naar de Stijfsschuur in Weerselo, Tante Sien in Vasse en sinds alweer ruim 10 jaar bij Droste's Herberg in Tubbergen.

Een deel van de collectie vaantjes. Foto Gerard Benerink

Club Ootmarsum kwam al spoedig na de oprichting in contact met een Duitse Rotaryclub uit Meppen. Decennialang zijn er ook contacten geweest met een club uit het Engelse Crook, maar dat verwaterde uiteindelijk. Het contact met Meppen is tot de dag van vandaag gebleven en van tijd tot tijd zoeken de clubs elkaar op.

Veranderingen

(Pas) in 1998 kwam het tot een belangrijke verandering binnen de club: de toelating van vrouwen. Daarmee werd een jarenlange steeds terugkerende discussie afgesloten. Een enkeling bleef ook daarna nog mokken, omdat daardoor de sfeer binnen de club tot een andere was geworden. Maar de meeste leden vonden het een goede zaak. Ook de oprichting van de club van Past Rotarians Noordoost Twente in 2008, bedoeld voor ouderen na hun pensionering, met minder verplichtingen, werd door de meeste leden gedragen, maar niet door iedereen. Mede daardoor werd de scheidslijn tussen de beide clubs tot een vloeiende: er waren clubleden die in jaren gerekend ouder waren dan sommige leden van de Past Rotarians. De verhouding met de club van Past Rotarians is een hartelijke en af en toe vinden onderling klootschietwedstrijden of andere activiteiten plaats.

Servicegedachte

Goede doelen. Het zijn er te veel geweest om op te noemen. Het uitvoeren van projecten in de directe omgeving had vaak de voorkeur, want het eindresultaat was dan voor iedereen zichtbaar. Dat leverde bekendheid en soms ook nieuwe leden op. Het kon dan bijvoorbeeld gaan over de aanleg en het onderhoud van vissteigers, de aanschaf van speeltoestellen of het ondersteunen van paardrijden voor gehandicapten. Indachtig de bijnaam voor Ootmarsummers, 'Siepels', werden uien met honderden kilo's tegelijk opgehaald voor de Voedselbank. Het financieel steunen van de Twentse Wensambulace werd ook zo'n doel. Ook voor projecten in het buitenland zijn vele doelen gesteund, de bestrijding van polio is al genoemd, maar ook scholing en schoon drinkwater zijn jarenlange doelen geweest. Toen in 2011 de oorlog in Syrië uitbrak, werden flinke bedragen ingezameld voor de aanschaf van shelterboxen. Het geld werd op allerlei manieren opgehaald. Onder meer door het ondernemen van verre fietstochten met sponsoring en door veilingen. Op meer bescheiden schaal werd jaar in jaar uit geld ingezameld door de verkoop van bloembollen en de genoemde mazzelzakjes op de kerstmarkten. Er is hout gehakt voor het goede doel en incidenteel is het verkeer geregeld bij de Weerselose Markt.

Een spetterend einde van Streetsoccer editie 2015

Meer openheid

Er kwam een zekere kentering. Het aantal serviceclubs in Nederland groeide en ook het aantal Rotaryclubs. Meer clubs visten in de vijver van mensen, die als sociaal betrokken werden ingeschat. Veel minder personen wilden echter nog deel uitmaken van een serviceclub simpelweg omdat zij de prioriteit gaven aan gezin, werk en hobby's. Veel mensen kozen voor minder verplichtende businessclubs en sociëteiten. Ook voor Rotary was het vaak lastig om nieuwe leden te werven en ook om de met name jongere leden vast te houden. Ook Rotary Club Ootmarsum moest zichzelf opnieuw uitvinden. Het is een zoektocht geworden naar een nieuwe eigen identiteit. Rotary Club Ootmarsum staat daar niet alleen in: andere Rotaryclubs kennen soortgelijke zoektochten.³ Maar voorlopig leidde die zoektocht tot meer transparantie door te laten zien waar Rotary voor staat. De beste reclame voor Rotary zullen bevlogen Rotarians zelf zijn. Corona heeft allemaal niet meegeholpen. Ook Rotary moest zich noodgedwongen schuilhouden. Maar dit jaar zijn de activiteiten weer volop begonnen. Rotary Club Ootmarsum zal weer zichtbaar zijn in de gemeentes Dinkelland en Tubbergen. Rotary is – zo moge duidelijk zijn – allang geen elitaire club meer. Bent u nieuwsgierig, heeft u het gevoel uw steentje daar aan bij te willen dragen: klamp een u bekende Rotarian aan of neem contact op met het clubsecretariaat.⁴

³ Over Rotary Almelo: Broekhoven, R. van, De zoektocht naar een eigentijdse & betekenisvolle serviceclub (2022)

⁴ <https://www.rotary.nl/ootmarsum/>

ERVE KIENHUIS...

WHAT'S IN THE NAME?

Fons Temmink

Het erve Kienhuis wordt voor het eerst vermeld in 'de rekeningen van de Drost van Twenthe over 1336-1339'¹. Hierin staat vermeld:

item a domina dicta Callen tor Kindehus (item van vrouwe Callen ter Kindehus).

Het gaat hier over een boete, die 17 inwoners van de gemeenschap Tilligte en Lattrop moeten betalen aan de toenmalige drost Johan van Kemenade, omdat zij niet konden bewijzen of aantonen dat hen geweld was aangedaan door Ernestus N.N. en de vrouwe van Ruinen². Eén van hen was Calle³ op het erve Kindehus, gelegen in de buurtschap Tilligte, die een boete van 3 mout haver moest betalen.

In de markeboeken van 1425 werd een erve bij Tilligte 'Kindehus' genoemd. In andere documenten wordt dit erve ook als Kinhuus/Kyndehus/Kinderhus/Kinhuys beschreven. Het betreft het huidige erve Kienhuis aan de Hunenborgseweg 13⁴.

Geerdink beweerde in zijn boek:

dat het Gasthuis van Ootmarsum in 1425 het erve Kienhuis in Tilligte geschonken kreeg van de edelen van Honiglo en Dedem. In deze akte⁵ uit 1425 wordt echter gesproken over een vroege afscheiding van dit erve Kienhuis, namelijk het Lutlike of Lutke Kienhuis. We weten echter niet of het hier om een afscheiding gaat door erfscheiding of dat het gaat om een oudedagsvoorziening van de oude boer en boerin, nadat de oudste zoon het bedrijf heeft overgenomen, de zogenaamde lijftocht. Als het om een lijftocht van de oude boer zou gaan, dan wordt dat meestal niet met erve Lutlike of Lutke Kienhuis aangeduid, maar met erve Oude Kienhuis. Later zullen we wat dieper hierop ingaan.

Erve Kienhuis aan de Hunenborgseweg 13

¹ Bron: Hesselink-Van der Riet T, e.a.: 'De rekeningen van de Drost van Twenthe over 1336-1339. W.H.

Dingeldein: 'Over enige goederen van het huis Ootmarsum II' VORG1948, 63^e stuk

² Vrouwe van Ruinen was de dochter Ida van Johannes van Ruinen en Ermengarde van N.N., van de heerlijkheid Ruinen, wonend op de Havezate bij Ruinen (Drenthe). Dit was een leengoed van de bisschop van Utrecht. Deze heerlijkheid ontving in die tijd tienden uit meerdere erven in Twente

³ Moet waarschijnlijk zijn Talle of Telle

⁴ Kadaster 1829: perceel C nummer 332

⁵ Bron: Formisma W.J. dr.: 'Oud Archief Ootmarsum', invoernummer 458, R. Hattink, Register, regest nr. 54

In het schattingsregister van 1475, opgesteld door rentmeester Roelof van Bevervoorde in opdracht van de bisschop David van Utrecht staat het erve Kienhuis vermeld als *Kinderhus*, een gewaard erve, dat aan schatting 2 s(schild), 3 gouden Rijnse guldens moest betalen. Wie toen eigenaar en/of pachter was is niet bekend.

In het verpondingsregister van 1601/1602 wordt het *Kinhuss* genoemd (*gehoret den comptuer unde gasthuss bynnen Othmerssen*). Het was toen al horig aan de Commanderie van de Duitse Orde van Ootmarsum. Uit een akte⁶ in het Oud Archief Ootmarsum blijkt dat het erve vóór 1589 al in het bezit moet zijn geweest, maar sinds wanneer is helaas niet bekend. Het behoorde zeker niet tot de vroege bezittingen van de Commanderie van Ootmarsum.⁷

Waar komt de naam *Kinderhuis/Kindehus/Kinhuys/Kienhuis* vandaan?

Wanneer we Hekket⁸ er op naslaan blijkt er in Riel bij Diepenveen een erve te liggen, dat in 1380 '*Kinderhof*' werd genoemd. In 1381/1383 komen we in Steenwijk een *Jan ter Kinderhuijs* tegen en in 1454 in Vollenhove een *Lieffken ter Kinderhuijs*.

In 1333 wordt voor het eerst een 'Kinderhaus' vermeld, dat ver buiten de stadsmuren van Münster stond. Vermoedelijk gesticht rond 1330. De naam is afgeleid van een huis van melaatsen met de naam 'Kinderhus'. Een inrichting voor opname van lepralijders onder de Münsterse bevolking. Het 'Kinderhus' was dus een leprosarium; een onderkomen voor mensen, die leden aan de ziekte lepra (melaatsheid).

De meeste leprozenhuizen in de Noordelijke Nederlanden zijn na 1300 na Christus ontstaan, terwijl het aantal leprozen alweer afnam.

Waar duidt de naam op en waarom gebruikt voor een leprozenhuis?

Het gaat blijkbaar niet om een weeshuis of armenhuis voor kinderen. In het Duitse woordenboek wordt daarvoor het woord *Kinderheim* gebruikt. Bovendien ontstonden de eerste weeshuizen pas rond 1400. Daarvóór werden de wezen opgevangen in kloosters of bij familie. Er zijn meerdere benamingen voor lepralijders of leprozen. Lepra komt van het Latijnse woord lepris dat schilfer betekent. De term melaatsheid die in de Nederlanden werd gebruikt is bekend. Deze benaming is afgeleid van het Franse malade wat ziek betekent, hetgeen weer een samenvoeging is van de woorden mal de ladre, kwaal van Lazarus.

In het Middelnederduits of Middelsaksisch⁹ kent men benamingen als: 'laserich' 'miselsuchte', 'miselsiech', 'geplagte leute', 'guote liute', 'ûzsetzel', 'ûzsiech', 'veltsiech', 'ackersiech'.

Leprozen werden vaak ook aangeduid als 'Kinder' of 'arme Kinder Gottes'. Men kan zich voorstellen dat de leprozen in die tijd net zo hulpeloos waren als kinderen met een beperkte rechtsstatus. Zo werden de bewoners van het leprosarium te Constanz in 1259 vermeld als 'arme Kinder in Feld' en in het leprosarium te Münster: 'arme Kinder Gottes'. De leprozen te Estrich werden in de huisstatuten van 1464 'Kinder' genoemd.

⁶ Formsma: Oud Archief Ootmarsum, invoernr. 558

⁷ Dingeldein: 'Eenige Goederen van de Commanderie en Huis Ootmarsum'

⁸ Hekket B.J.: 'Oost Nederlandse familienamen'. Enschede 1996

⁹ Taal, die in die tijd gesproken werd in Noord-Duitsland en in Noord- en Oostnederland en was de geschreven taal van de Hanze

De leprozengemeenschappen Mark, Lippe, Soest, Dortmund en Arnsberg, die vielen onder hetzelfde armengilde, stelden in 1639 een verordening op met onder andere de regel '*die seken kinder, sollen wanner sie gesunden Leuten begegnen, aus dem Wege entweichen*'.

Het gaat dus niet om een tehuis voor wezen of arme kinderen.

Toch schijnt de praktijk om leprozen als kinderen aan te duiden niet algemeen gebruikelijk te zijn geweest. Ook in het 'Mittelniederdeutsches Handwörterbuch' van Lübben¹⁰ en in het 'Deutsches Wörterbuch' van Jacob en Wilhelm Grimm¹¹ wordt onder 'Kinderhaus' slechts een weeshuis of armenhuis voor kinderen verstaan. Maar beide woordenboeken zijn echter pas veel later tot stand gekomen.

Hoe zit dat nu met het erve Kienhuis?

De oorsprong van het erve Kienhuis verliest zich in het verleden. Het moet vóór 1336 zijn geweest toen Calle thor Kindehus het bewoonde. Wie de eigenaar in die tijd was is eveneens onduidelijk. In 'de rekeningen van de Drost' kwam een Vrouwe van Ruinen aan de orde.

Met Vrouwe van Ruinen wordt bedoeld de weduwe Ida van Ruinen, geboren omstreeks 1290. Zij was een dochter van Johannes van Ruinen en Ermengarde van N.N., wonend op de Havezate bij Ruinen (Drenthe). Deze Heerlijkheid van Ruinen was een leengoed van de bisschop van Utrecht. Ida was na het overlijden van haar vader vóór 1304 erfdochter en huwde omstreeks 1306, 16 jaar oud met de 26-jarige Otto van Norch, die na zijn huwelijk Otto van Ruinen van Norch ging heten. Ida en haar man Otto waren niet de leenheer of leenman van het erve Kienhuis, daar ze geen pacht van dit erve kregen, maar hadden, al enkele eeuwen, slechts recht op jaarlijks tienden (zie in kader) van de bovenvermelde 17 erven. Mogelijk was de bisschop van Utrecht de leenheer. Vanaf 1320 was dat bisschop Jan van Diest dezelfde die de stadsrechten van Ootmarsum in 1325 opnieuw bekrachtigde, blz. 6-7).

Het verging Ida en haar man in de loop van de twintiger jaren financieel steeds slechter, gezien de vele schuldbekentenissen, die bewaard zijn gebleven. Waarschijnlijk heeft dat geleid en tot verkoop van meerdere rechten op tienden. Omdat Otto van Norch als diens zijde tegen de Drenten vocht werden ze verbannen naar de stad Kampen.

Otto is in 1435 overleden.

Mogelijk is er in 1437 sprake geweest van onenigheid over het innen van de tienden.

¹⁰ Lübben A.: 'Mittelniederdeutsches Handwörterbuch', Hamburg, 1888

¹¹ Bron: 'Deutsches Wörterbuch', ook wel 'De Grimm' genoemd, werd in 1838 door de gebroeders Grimm begonnen, maar pas in 1961 afgerond

Sinds de elfde eeuw ging het bisdom Utrecht (het Sticht of Nedersticht) steeds meer de dienst uitmaken in Twente. Vanaf 1248 werd de bisschop van Utrecht landsheer van Twente, dat ging behoren tot het Oversticht. Vele erven werden bisschoppelijke erven.

Het kan zijn dat dit ook het geval was bij het erve Kienhuis. De Graven van Bentheim, die veel Twentse goederen in bezit hadden, schonken meerdere van die goederen in die tijd aan de bisschop van Utrecht. Het lijkt niet waarschijnlijk dat het erve in bezit was van de familie van Honiglo, zoals Geerdink nog veronderstelde op basis van een akte van 5 juni 1425.¹²

In deze akte verklaart Ghert van Honiglo, alias Tappe, dat hij ten opzichte van Frederik Post, richter te Ootmarsum en Clawes de koster, Hermannus de koster, Heijne de Boze en andere keurnoten aan de armen te Ootmarsum te hebben geschonken: het Lutyke Kijndehues met bijbehoren in Tilligte, waar vroeger zijn zoon Johan en zijn soonzoon Sijmon van Dedem, toestemming voor gegeven hadden. Het gaat hier dus om een vroege afscheiding van de oorspronkelijke erve, waarschijnlijk door erfscheiding, waarvan in de archieven niet was te achterhalen wanneer dat precies heeft plaatsgevonden. Het is zeer wel mogelijk, dat al vóór 1337 de lijftocht verpacht is aan het armenbestuur en door hen gebruikt is als onderkomen voor lepralijders/melaatsen en op 5 juni 1425 geschonken is aan het bestuur van het Gasthuis. Het is onbekend wanneer het leprozenhuis werd gesloten of afgebroken. In ieder geval vóór 6 april 1654, blijkt een akte uit het Oud Archief Ootmarsum.¹³ Hierin staat vermeld, dat de *burgemeesters van Ootmarsum het tot het Gasthuis behorende Lutke Kijnhuis verpachten aan Stijne up 't Kijnhuis en haar aanstaanden echtgenoot*. Het kan ook zijn dat het al vóór 1601 heeft plaatsgevonden, omdat het erve in het verpandingsregister van die datum niet meer apart wordt vermeld.

Het beheer van de bisschop van Utrecht

Na 1654 komen we in de archieven de naam Lutke Kienhuis niet meer tegen. Wel zien we in het vuurstedenregister¹⁴ van 1692 het erve Oal Kienhuisboer vermeld.

Het zou kunnen dat het Lutke Kienhuis toen gebruikt werd als lijftocht (oudedagsvoorziening) van de oude boer. Het kan ook zijn dat het erve Lutke Kienhuis is afgebroken en op die plaats de lijftocht Oale Kienhuisboer is gebouwd. Concluderend kunnen we zeggen dat de naam Kienhuis sterk doet vermoeden, dat het in de late middeleeuwen en met name in de periode van de kruistochten, als opvang voor melaatsen moet hebben gediend. Bewijzen in de archieven hebben we er echter niet voor gevonden. Ook niet dat het Lutke Kienhuis later is overgegaan in de naam Oude Kienhuis(boer).

Bronnen:

- Busscher J., Dam ten H., Reinink-Ribberink G.: 'Geschiedenis van de boerderijen in Tilligte en hun bewoners'
- Dingeldein W.H.: 'Over eenige goederen van het Huis Ootmarsum'
- Eweg H.: 'Commanderie en Huis van Ootmarsum, 'Kroniek van een ridderhuis en de familie Van Heiden'
- Formsma W.J.: 'Het Oud-archief der gemeente Ootmarsum'
- Geerdink J.: 'Enige Bijdragen tot de geschiedenis van het Archidiaconaat en Aartspriesterschap Twente'
- Hekket B.J.: 'Oost Nederlandse familienamen'
- Hesselink- Van der Riet T., e.a.: 'De rekeningen van de Drost van Twenthe over 1336-1339'
- Knippers J.: 'Een handvol boerderijen Kienhuis in Tilligte in 19e eeuw', 't Onderschoer'
- RAO: Register 50e penning Landgericht Ootmarsum 1787-1806.
- Woolderik H.: 'Historisch Boerderijonderzoek in het Richterambt Ootmarsum'

Archieven:

Historisch Centrum Overijssel (HCO) te Zwolle
Oud Archief Ootmarsum te Denekamp

Websites:

www.archieven.nl
www.vanpapiernaardigitaal.nl; (www.vpnd.nl)
www.wiewaswie.nl

¹² Oud Archief Ootmarsum, invoernummer: 258; Hattink R. Register nr. 54

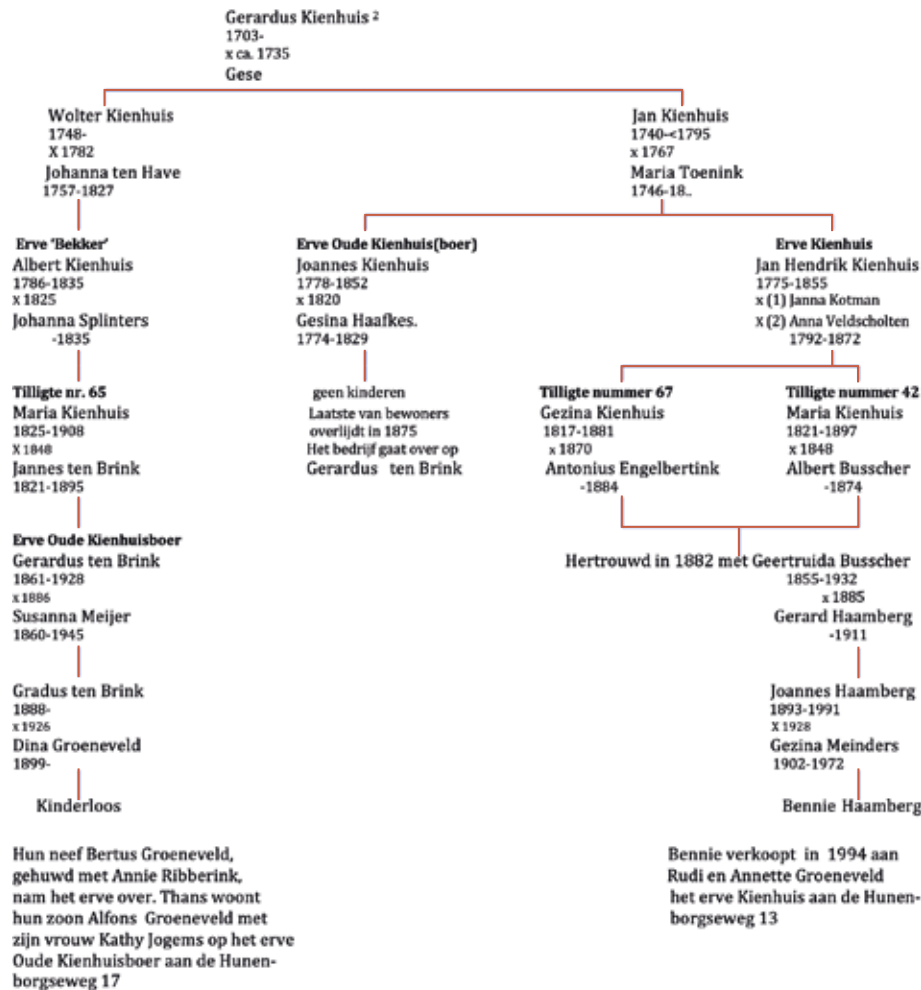
¹³ Bron Formsma, invoernummer 511

¹⁴ Register van erven, die belasting moesten betalen voor het aantal haardsteden die men bezat. Pas ingevoerd sinds 1628

BEWONERS ERVE KIENHUIS

Fons Temmink

Stamboom Kienhuis Tilligte¹

¹ Bronnen: Knippers J.: 'Een handvol boerderijen Kienhuis in Tilligte in 19e eeuw', t Onderschoer, 2007/3 en van vpnd.nl

² Deze Gerardus Kienhuis, gehuwd met Gese en vermeld bij de Volktelling van 1748, is de oudste te traceren stamvader van nagenoeg alle personen met de naam Kienhuis in de vroegere gemeente Denekamp. Er is een directe familiere lijn aantoonbaar. Bij de personen die daarvoor worden vermeld is dat niet het geval of niet bewijsbaar

Bewoners van het erve Kienhuis

De oudst bekende bewoner van het erve Kienhuis, vermeld in de rekeningen van Johan van Kemenade, drost van Twente over de periode 1336-1339, was vrouwe Callen³ ter Kindehus (domina dicta Callen ter Kindehus), die een boete van 3 molt haver moest betalen, evenals de overige leden van de gemeenschap Tilligte. Zij kregen deze boete opgelegd, omdat zij Ernestus en de vrouwe van Ruinen beschuldigden van geweldpleging, maar konden dat niet bewijzen.

Geerdink beweerde in zijn boek 'Enige Bijdragen tot de geschiedenis van het Archidiaconaat en Aartspriesterschap Twente'. Het Gasthuis ontvangt op 5 juni 1425 het erve Kienhuis in Tilligte van de edelen van Honiglo en Dedem. Volgens die akte uit 1425 gaat het echter om een afscheiding van dit erve, namelijk Luttike Kienhuis.

Bewoners van beide erven worden niet vermeld, zie artikel 'Erve Kienhuis...What's in the name?'

Op 10 maart 1589 zegelde Commandeur Bernhard de Bever een akte, waarbij hij aan Jenne thor Kinhaus Jacobs weduwe toestemming gaf een stuk gaardenland bij de Kopler te verkopen aan Berthold thor Langekamp. O.A.O akte nr. 558, Langkamp is een erve te Tilligte.

Bron: OAO Invoernummer 558

Hieruit blijkt dat het erve al vóór 1589 in het bezit was van de Commanderie van de Duitse Orde te Ootmarsum. Het is niet te achterhalen of de in deze akte vermelde Jenne of wijlen haar man Jacob thor Kinhaus, nazaten waren van de eerder vermelde Calle.

In die periode was net de Tachtigjarige Oorlog uitgebroken, de Commanderie was sterk verwaarloosd, de bewoners van de erven waren gevlucht en de resten van kuddes vee waren helemaal naar Mülheim gedreven.⁴

In 1600/1601⁵ was de toestand van de boeren in Twente nog steeds uiterst zwak als gevolg van alle oorlogsellende met strooptochten van vriend en vijand, plundering, moord en verwoesting, brandstichting en brandschatting. Vele erven lagen woest en/of waren door hun meiers verlaten. Vele gezinnen van de erven waren vermoord.

Ook het erve Kienhuis was hierdoor in de problemen gekomen, waarbij de pachters regelmatig toestemming moesten vragen aan de (over)provisoren⁶ van het Gasthuis om geld op te nemen ter afflossing van de pacht. Dit gebeurde ook in 1619, '21, '27, '32, '35, en '39.

³ Waarschijnlijk moet de voornaam Callen Talle of Telle zijn

⁴ Eweg H. : Commanderie en Huis van Ootmarsum, 'Kroniek van een ridderhuis en de familie Van Heiden, blz. 51, 2015 ISBN/EAN 978-90-73965-33-1

⁵ Bron: Verpondinsregister van 1600/1601

⁶ Een provisor is een beschermheer, gekozen uit de burgerij en een overprovisor is lid van het stadsbestuur. Provisor betekent letterlijk 'hij die erin voorziet'

In een akte van 1643 wordt een Johan ter Kijnhuis genoemd als toekomstig erfgenaam van het erve Kienhuis, die van de overprovisoren van het Gasthuis toestemming kreeg 200 daalders op te nemen ter aflossing van een jaarrente van 2½ mudgezaai (= 1,33 ha), gaande uit de Rollerskamp en den Fleerakker, behorende tot het erve Kijnhuis. In het register van 1644 van het landgericht Ootmarsum, met Edzart van der Marck tot Everlo als richter en Derick Tijdeman chirurgijn en Wernaer Wernaers burgemeester van het Hoogelindenvierendeel. Als keurnoot wordt een Tell ten Kinhuis vermeld. Mogelijk is zij een nazaat van vrouwe Callen (Talle of Telle) en waarschijnlijk de weduwe van de inmiddels overleden Johan ter Kijnhuis.

In het register van 1644 staat namelijk dat Tell ten Kinhuis en haar man zaliger in 1626 het erf in erfpacht hadden gekregen. Het Gasthuis kreeg jaarlijks een derde deel. Verder was het erf wasechtig of wastichtig en gehorig aan de Commanderie van de Duitse Orde, dat in 1634 overging in het Huis Ootmarsum. Het had aan zaailand 8½ mudde (= 4,52 ha) en aan hooiland en de koeweiden ongeveer 3 dagwerck (= 1,70 ha).⁷

Erve Kienhuis was vermeerderd deels op de vierde, deels op de vijfde garve, evenals de erven Mensink, Borggreve, Steggink, Enktman en Graal. Al deze erven gaven vastenavond-hoenders, ook pachthoenders, pachtvarkens en pachtganzen werden genoemd en waren verplicht tot hand- en spandiensten aan de leenheer.

In 1654 wordt het aan het Gasthuis behorende Lutke Kijnhuis verpacht aan Stijne up 't Kijnhuis en haar aanstaande echtgenoot. Stijne was de dochter van de bovengenoemd Johan en Tell ten Kinhuis.

Ook in de tweede helft van de zeventiende eeuw had de boerenstand zich niet hersteld van de bezoeken van de oorlog en was er geen erf, waarvan de bewoner niet onder een schuldenlast gebukt ging.

Erfopvolger op erve Kienhuis was Jan ten Kienhuijs, die te Ootmarsum op 21 maart 1672 huwde (r.-k.) en op 8 april 1672 (N.H.) met Stine ten Morshuijs uit Tilligte. Hoe de (familie)relatie was met de bovengenoemde Tell en Stijne up 't Kijnhuis is niet bekend, maar mogelijk is Jan de zoon van de oudste broer van Stijne.

Van Jan ten Kienhuijs en Stine Morshuis zijn twee kinderen bekend⁸: Geesken, gedoopt (N.H.) op 18-11-1677 en Jan, gedoopt (N.H.) op 18-11-1683 te Ootmarsum.

Het eigen handmerk van Jan ten Kienhuijs

De erfwinning voor Jan vond pas plaats op 4 januari 1690, waarvoor hij fl 100,00 moest betalen. De jaarlijkse pacht bedroeg 7 mud klare winterrogge, 5 mud goede haver, 5 daalder en 3 stuivers aan rente, 1 gulden en 4 stuivers in plaats van het spinnen van 2 pond vlas of wol, 2 pond vlas en 6 hoenders. Verder nog de bloeditende van alles 'na older gewonte'.⁹

Jan heeft deze erfwinningssakte ondertekend met zijn eigen handmerk of huismerk:¹⁰

⁷ Zie blz. 116 en 117 van Dingeldein VORG deel II "Over enige goederen van de Commanderie en het Huis Ootmarsum"

⁸ N.H. doopregisters zijn pas vanaf 21-06-1676 en R.-K. vanaf 1680 bekend

⁹ Bron: VORG deel II: Dingeldein, 'Over enige goederen van de Commanderie en het Huis Ootmarsum', blz. 117

¹⁰ Omdat der meeste mensen nog niet konden schrijven gebruikten zij bij ondertekening van belangrijke documenten een eigen handmerk/huismerk, een soort runtekens

Op 6 december 1685 is Jan Jansz ter Kinhuis (weduwnaar) waarschijnlijk hertrouwd met Fenneken Lambertz uit Lattrop. Uit dit tweede huwelijk wordt op 22 december 1689 een dochter Geesken geboren.

Zoon Jan, gedoopt op 18 november 1683, huwde op 21 oktober 1711 (N.H.) met Geesken Heijnen uit Tilligte. Zijn zus op 1 november 1713 met Herman Haembergh uit Lattrop. Van beide echtparen hebben we geen kinderen kunnen vinden.

Bij de volkstelling van 1748 woonde er op het erve Kienhuis in de buurtschap Tilligte het gezin Gerardus Kienhuijs, zijn vrouw Gese, een zoon Henric 'ouder dan tien jaar' en zes kinderen 'jonger dan tien jaar': Gerrit, Jan, Jenneken, Geesjen, Gerrit Jan en Wolter. Deze Gerardus/Gerrit huwde omstreeks 1735 met Gese N.N. en woonde aanvankelijk nog in de lijftocht, het erve Olde (of Lutke?) Kienhuijs, waar alle kinderen behalve de jongste geboren zijn. Gerrit wordt dan 'Gerrit in oude Kienhuis' genoemd. Het erve Kienhuis zelf werd bewoond door Gerrit Borggreve hetgeen blijkt uit een overeenkomst van 28 oktober 1743, waarin de meier Gerrit Borggreve betaalde: *9 mud klare zuivere winterrogge, 6 mud zuivere witte haver, in geld fl 13-17-0 als pacht van nieuw land en een meedeken*¹¹ fl 13.-, voorts 6 hoenders, 2 turf- en verre diensten.¹²

Ook het Gasthuis ontvangt van het erve Kienhuis (overigens al vóór 1735) jaarlijks 20 daalder op 11 november (Martini) en een uitgang van 4 mud rogge en 2 mud gerst.¹³ Begin 1747 verhuist het gezin naar erve Kienhuis, waar zoon Wolter geboren wordt. Vanaf die tijd neemt Gerrit, zoals gebruikelijk in die tijd, de naam Kienhuis aan. Het is niet aantoonbaar, dat Gerardus/Gerrit een (directe) nazaat was van bovengenoemde Jan ten Kienhuis (18 nov 1683). Ook wordt geen relatie gevonden met bovengenoemde

Gerrit Borggreve op het erve Kienhuis.

We zullen alleen de zoons Jan en Wolter van Gerrit Kienhuis volgen, omdat hun nazaten op de erven Kienhuis en Oude Kienhuisboer terecht komen.

Jan, de derde zoon werd gedoopt op 6 januari 1740. Hij werd de opvolger op erve Kienhuis. Vermoedelijk zijn de oudste twee zonen van Gerrit en Gese al jong overleden of niet bekwaam het erve Kienhuis te runnen. Jan Kienhuis huwde (r.-k.) te Ootmarsum op 19 juli 1767 met Maria Toenink (Thumans, Thunink). Zij kregen zeven kinderen, geboren op het erve Kienhuis te Tilligte en gedoopt (r.-k.) te Ootmarsum: Gesina, Joannes, Joannes Henricus, Joanna Hermannus, Gezina en Egbertus. Gesina Kienhuijs, de jongere zus van vader Jan, was bij alle kinderen doopgetuige. Alleen de zoons Jan tak op erve Oude Kienhuisboer en Jan Hendrik tak op erve Kienhuis zullen verder worden gevolgd.

In de loop van de achttiende eeuw boerden de bewoners van het erve Kienhuis slecht door veel ongelukken met hun vee en gewassen. In 1790 stond Jan voor niet minder dan fl 1297-8-5 (1297 guldens - 8 stuivers en 5 cent) in de schuld. Dit leidde tot steeds weer nieuwe overeenkomsten tussen de goedsheer Sigismund van Heiden Hompesch en Jan Kienhuis. Deze Sigismund overleed op 6 juni 1790 aan een beroerte. Ook Jan Kienhuis moet vóór 1795 overleden zijn, want hij wordt bij de volkstelling van dat jaar niet meer genoemd. Alleen zijn vrouw Maria met vijf van haar kinderen.

¹¹ Maatje of kleine weide

¹² Bron: Dingeldein: VORG deel II: 'Over enige goederen van de Commanderie en het Huis Ootmarsum', blz. 117

¹³ Bron: Woolderik H.: 'Historisch Boerderij-onderzoek in het Richterambt Ootmarsum'

De erfgenamen van Sigismund van Heiden Hompesch hebben op 23 augustus 1805 ruim 13 mud bouwland (6,9 ha.) en 2½ dagwerk hooiland (1,42 ha.) van het erve Kienhuis publiekelijk verkocht voor fl 5878-6-0.

Het huisperceel, 8 mud 2 schepel bouwland (ongeveer 4,55 ha.) en 2¾ dagwerk hooiland (1,56 ha.) kwam in de grote publieke verkoop op 5 maart 1810. Eigenaar werd toen burgemeester en koopman Bernard Cramer, die het in 1844 doorverkoocht aan Jan Hendrik Kienhuis, tot dan toe pachter. Deze Jan Hendrik Kienhuis was de oudste zoon van de desolate Jan Kienhuis.¹⁴ Hij werd op 9 januari 1775 gedoopt (r.-k.) en huwde (r.-k.) op 26 mei 1810 te Ootmarsum met Janna Kotman. Al op 8 april 1812 overleed Janna in het kraambed. Hun kind was twee dagen ervoor levenloos geboren. Jan Hendrik (39 jaar) hertrouwde op 12 mei 1814 met de eenentwintigjarige Anna Veldscholten alias Borggreve, oudste van een tweeling afkomstig uit Tilligte. Van hen zijn vijf kinderen bekend: Johannes (geboren op 27 februari 1815), Gezina (geboren op 1 september 1817), Hermannus (24 mei 1820), Maria (geboren op 23 december 1821) en Lambertus (geboren op 16 maart 1926). Johannes en Hermannus zijn zeer jong overleden.

Lambertus werd de volgende erfopvolger op het erve Kienhuis. Hij bleef ongehuwd en overleed op 29 mei 1869 op 43-jarige leeftijd. Zijn zus Gezina, die bij hem inwoonde huwde (52 jaar oud) kort daarna op 30 april 1870 met Antonius Engelbertink (29 jaar). Haar zus Maria was reeds op 24 februari 1848 gehuwd met Albert Busscher en naar de Kerspelweg vertrokken. Nadat Gezina op 30 januari 1881 kinderloos was overleden hertrouwde Antonius in 1882 met Geertruida Busscher (27 jaar), dochter van Maria, de zus van zijn eerste vrouw Gezina. Als Antonius op 7 maart 1884 komt te overlijden hertrouwt zijn tweede vrouw op 5 februari 1885 met Gerardus Antonius Haamberg (35 jaar) uit Noord-Deurningen. Zij verbouwen de boerderij grondig. Een fraaie gevelsteen met tekst G.A. Haamberg – G. Busscher 1885 herinnert daar nog aan. Kleinzoon Bennie Haamberg verkocht in 1994 het erve Kienhuis aan de huidige bewoners Rudie en Annette Groeneveld.

Erve Olde Kienhuis(boer)

Bewoners van Lutke Kienhuis en/of Oude Kienhuis(boer)

Hoewel het Lutke Kienhuis voor het eerst in een akte van 5 juni 1425 wordt vermeld zijn er uit die tijd geen bewoners bekend.

De eerst vermelde bewoner was Stijne up 't Kijnhuis, dochter van Johan en Tell ten Kijnhuis, die op 9 april 1654 samen met haar aanstaande echtgenoot dit erve van de bestuurders van het Gasthuis pacht. Nadien wordt het erve Lutke Kienhuis niet meer in de archieven teruggevonden. Wel zien we in het vuurstedenregister van 1692 het erve Oal Kienhuisboer vermeld.

De vraag doet zich voor of de naam Lutke Kienhuis is omgezet in Oude Kienhuis(boer) en dit erve werd gebruikt als lijfdocht voor de gepensioneerde boer, zoals in het artikel 'Erve Kienhuis...What's in the name' werd verondersteld. Wie toen de bewoners waren is niet bekend. In het verpondingsregister van 1722 wordt wel een weduwnaar Jan ten Kijnhuis genoemd, die mogelijk Oude Kienhuisboer bewoonde.

In 1742 wordt het Huis Ootmarsum ook eigenaar van het erve Oude Kienhuis(boer)/Lutke Kienhuis.

Gerardus/Gerrit Kienhuis, (vermeld bij de volkstelling van 1748) kwam na zijn huwelijk omstreeks 1735 met Gesina/Gese N.N. te wonen op het erve Olde Kienhuis(boer), waar zes van de zeven kinderen werden geboren. Wanneer het gezin eind 1746/begin 1747 naar het erve Kienhuis verhuist, komen op het erve Oude Kienhuis twee gezinnen te wonen.¹⁵

Het echtpaar Gerrit in't Olde Kienhuys en zijn vrouw Jenne hadden geen kinderen. Daarnaast het gezin Lucas Morshuijs met zijn vrouw Berendina/Berentjen Beckers en drie kinderen, allen geboren in het Olde Maselant. Ook zijn stokoude ouders wonen daar. Het jongste kind, Johanna, is jong overleden. Op 12 april 1750 werd nog een dochter, geboren, nu op het erve Oude Kienhuis, die wederom de naam Johanna kreeg. Deze Johanna huwde met Hermannus Haafkes. Samen kregen zij twee dochters, Euphemia en Gesina Haafkes. Bij de volkstelling van 1795 woont deze Johanna met zes huisgenoten op het erve Oude Kienhuis, dat naar vermeld in buurschap Herseveld te Tilligte lag. Haar dochter Gesina Haafkes alias Oude Kienhuis trouwde op 12 mei 1820 met Jan Kienhuis, afkomstig van het erve Kienhuis en zoon van Jan Kienhuis en Maria Toenink. Zij gingen wonen op Oud Kienhuisboer. Gezina was eerder getrouwd geweest met de op 17 april 1819 overleden Evert Keule, waarmee ze drie dochters kreeg. Haar huwelijk met Jan Kienhuis bleef kinderloos. Volgens het kadaster van 1832 waren Jan Kienhuis en de drie zussen Keule eigenaar van Oud Kienhuisboer. Gezina Haafkes was al op 29 september 1829 overleden. Nadat Jan en de drie ongehuwde zussen eveneens waren overleden, ging Oud Kienhuisboer in 1885 over naar nazaten van Wolter Kienhuis, de jongste broer van de eerder genoemde Jan. Hij huwde r.-k. op 21 april 1782 met Johanna ten Have alias Agteresch. Na hun huwelijk gingen zij wonen op het erve 't Oude Enkt.¹⁶ Bij de volkstelling van 1795 woont het gezin van zeven personen nog in de Oude Enkt.

Hier bleven zij tot 1797, waar hun vijf kinderen werden geboren. Waar het gezin na 1797 naar toe is verhuisd is niet bekend. Hun zoon Albert (1786-1835) huwde op 24 januari 1825 met Johanna Splinters (ca. 1796-1835), weduwe van Gerrit Jan Bekkers van het erve Bekker alias 't Beckershuijs alias 'de Bekke' aan de Hunenborgseweg 16.

¹⁴ Bron: RAO: Register 50e enning Landgericht Ootmarsum 1787-1806

¹⁵ Vermeld bij de Volkstelling van 1748

¹⁶ Thans Weenders, Ootmarsumsestraat 181. De naam van het erve verwijst naar een boerderij, gelegen op een hoge akker (Enk) Oude Enkt is een lijfdocht van erve Enkman

Huidige boerderij. Gebouw links gerenoveerde deel (1962) en gebouw rechts aangebouwde deel (1972) aan de Hunenborgseweg 17. Foto oktober 2021

Na zijn huwelijk wordt Albert landbouwer op dit erve met ongeveer zeven hectare grond. Albert Kienhuis en Johanna Splinters worden gezegend met vijf kinderen, waarvan er twee als baby zijn overleden. Als Albert en Johanna in 1835 kort na elkaar overlijden, worden de drie jonge kinderen elders ondergebracht. Oudste dochter Maria Kienhuis keert na haar huwelijk op 29 maart 1848 met Jannes ten Brink terug op erve Bekker. Hun oudste zoon Bernardus blijft op het erve Bekker, maar de jongste zoon Gerardus (1861-1928) gaat na zijn huwelijk op 13 mei 1886 met Susanna Meijer (1860-1945) wonen op het erve Oude Kienhuisboer. Hun oudste zoon

Gradus wordt erfopvolger en huwde op 21 mei 1926 met Berendina Maria Groeneveld van de Ottershagenweg. Dit echtpaar bleef kinderloos. Neef Bertus Groeneveld, afkomstig van de Ottershagenweg wordt hun opvolger. Hij huwde op 12 mei 1960 met Annie Ribberink en krijgen samen zeven kinderen. Zij hebben de boerderij vanaf 1962 fors gerenoveerd en uitgebreid.

Oudste zoon Alfons en zijn vrouw Kathy Jogems, met wie hij op 7 november 1988 is getrouwd hebben de zaak voortgezet. Sinds 2008 is dat alleen nog een opfokbedrijf voor varkens.

Bronnen:

- Busscher J., Dam ten H., Reinink-Ribberink G.: 'Geschiedenis van de boerderijen in Tilligte en hun bewoners'
- Dingeldein W.H.: Over eenige goederen van het Huis Ootmarsum, deel II
- Eweg H.: Commanderie en Huis van Ootmarsum, 'Kroniek van een ridderhuis en de familie Van Heiden'
- Formsma W.J.: 'Het Oud-archief der gemeente Ootmarsum'
- Geerdink J.: 'Enige Bijdragen tot de geschiedenis van het Archidiaconaat en Aartspriesterschap Twente'
- Hekket B.J.: 'Oost Nederlandse familienamen'
- Hesselink- Van der Riet T, e.a.: 'De rekeningen van de Drost van Twente over 1336-1339'
- Knippers J.: 'Een handvol boerderijen Kienhuis in Tilligte in 19e eeuw', 't Onderschoer'
- RAO: Register 50e penning Landgericht Ootmarsum 1787-1806
- Woolderik H.: 'Historisch Boerderijonderzoek in het Richteramt Ootmarsum'

Archieven:

Historisch Centrum Overijssel (HCO) te Zwolle
Oud Archief Ootmarsum te Denekamp

Websites:

www.archieven.nl
www.vanpapiernaardigitaal.nl; (www.vpnd.nl)
www.wiewaswie.nl

DE HUMOR NIET VERGETEN

HUMOR MET SINTERKLAAS

Paul Sijsma, Tonnie Groeneveld, Ernst Busscher

De humoristische kant van de laatste drie stadse 'Sinterkleus' in Ootmarsum past prachtig in onze rubriek 'De Humor niet vergeten'. Paul Sijsma, Tonnie Groeneveld en Ernst Busscher vertellen op hun eigen wijze hoe zij hun rol als Sinterklaas ervaren en hebben ervaren en vooral ook wat zij hebben beleefd. Humor met en dankzij deze drie Sinterklazen.

Sinterklaas Paul Sijsma

Frans Swennenhuus nam in 1984 afscheid als Sinterklaas van Ootmarsum. In 1985 ben ik, Paul Sijsma, gevraagd om als 'StadsSinterklaas' op te treden. Ik was wel een beetje jong voor zo'n oude man, had een beetje ervaring als Sinterklaas bij verenigingen en huisbezoeken. Het vak was me wel bekend, dus zei ik tegen het Sinterklaascomité: "Dat ga ik doen". De eerste keer werd ik door Hams van de Kuiperberg in een koets rondgereden door de stad. Naast mij de hoofdpiet Ben Raatgerink en de ondersteuning van tien zwarte pieten. Het eerste wat we gedaan hebben, was het afschaffen van de roe. Dat vonden we een onding. Een zak met pepernoten vonden we wel belangrijk en passend. Het regende die middag, een mindere start, mijn opgeplakte snor begaf het en hing in de baard. Na veel knutselwerk plakte de snor weer, heb deze op het bordes met burgemeester Fleers moeten vasthouden. Ik weet ook nog dat de harmonie Caecilia wegrende toen het begon te hoven. Zij kwamen terecht in de kerk en na een kwartier lukte het wel weer. Ik heb dit vak tien jaar mogen uitoefenen en we borrelden bij Ossenvoort altijd gezellig na.

Ik was ook Sinterklaas voor de kinderen van de lage elftallen van KOSC in de kantine aan de Timmusweg. Ik greep een kinderfietsje dat aan het hek stond en probeerde te fietsen. Dat de mantel volledig in de kettingkast vast ging zitten, heb ik met angst en beven op het klooster aan de zuster moeten vertellen. Huisbezoeken om geld voor een vereniging op te halen, was ook altijd een jaarlijks terugkerende opdracht. Ik was Sinterklaas en Toon Raatgerink zwarte piet. We kwamen bij een gezin, pa, ma en twee meisjes. We moesten een poppenhuis van 1 meter hoog de kamer inslepen. Midden in de kamer werd het poppenhuis, voorzien van sinterklaaspapier neergezet. Ik zei tegen de meisjes: "Zwarte piet kan ook heel goed kunstjes doen!" Piet Toon ging met de beide handen op de grond in de kamer staan met de benen omhoog. Ik dacht hij kan het echt, maar Toon raakte uit balans en viel languit over het poppenhuis. Deze was ineens 15 cm hoog en kots doormidden. We hebben het wel goedgemaakt met de familie. Bij een ander gezin kreeg een jongetje een speelgoedauto. Die moest je dan tien keer achteruit drukken en dan vloog het autootje over de vloer of de tafel. Dit keer kwam het autootje, via de tafel, terecht in de baard van Sinterklaas. Het autootje hebben we eruit moeten knippen en de baard 5 centimeter korter. We hebben ook altijd, na onze huisbezoeken, veel plezier gehad met meerdere Sinterklazen aan het schap bij Ossenvoort. In korte tijd werd er best wat gedronken. Dat we bij het klooster kwamen zonder een mijter of een gebroken staf gebeurde nog wel eens. Daar was de zuster niet altijd blij mee. 'StadsSinterklaas' zijn heb ik tien jaar altijd met plezier gedaan. Ik heb veel kinderen en ouders blij kunnen maken.

Sinterklaas Tonnie Groeneveld

Zoals de vorige officiële intochtsinterklaas van Ootmarsum, de heer P. Sijsma, reeds aangaf mocht ik (Tonnie Groeneveld) na zijn tien mooie jaren als Sinterklaas de mijter, de staf en de bijbehorende passende kleding overnemen. Ik heb deze prachtige functie 25 jaar mogen vervullen. In al die jaren hebben we met iedereen, die bij de officiële intocht betrokken was, ontzettend veel leuke momenten meegemaakt. Helaas ook trieste herinneringen. Eén daarvan was het overlijden op veel te jonge leeftijd (44 jaar) van Nicolaas Rinsampessy op 2 december 2000. Nicolaas was de favoriete piet van alle kinderen. Niets was hem te veel, bijvoorbeeld het afseilen uit de kerktoren. Veel kinderen van toen, nu twintigers, weten zich dit nog goed te herinneren.

Een tweetal anekdotes wil ik u niet onthouden. De eerste, die mij in al die jaren goed is bijgebleven, is de volgende. In de beginperiode van het 'Sinterklaas zijn' gingen we (toen nog zwarte pieten en Sinterklaas) naar het klooster. Daar werden wij gastvrij ontvangen door de heer Bult en uiteraard de in het klooster wonende zusters.

Elk jaar zat bij de ingang van de zaal een oudere zuster, die er heilig van overtuigd was dat de goedheiligman de echte bisschop van Myra was en bij het klooster op bezoek kwam. Zij ontving mij altijd met een oprechte kus op de zegelring.

Een tweede anekdote gaat over mijn eigen zoon. Hij was een jaar of zes en twijfelde of Sinterklaas wel echt bestond. Hij vond het toch wel enigszins vreemd, dat ik nooit met mama meeging naar de intocht van Sinterklaas. Als Sinterklaas zijnde kwam je met de landauer op het Kerkplein aan, stapte uit en ging te voet naar het bordes. Hier wachtte de burgemeester je dan op om je welkom te heten. Ook deze keer. Mijn zoon wilde dolgraag Sinterklaas van heel dichtbij zien en stond vooraan in de menigte. Hij kon mij niet missen. Hij keek mij met grote ogen aan en keek naar mijn gezicht. Hij zag toch iets bekends. Vervolgens gleden zijn ogen naar mijn handschoenen en naar het horloge dat ik droeg. Hij herkende het horloge. Zijn ogen werden groot, het was even stil en toen klonk het heel hard en duidelijk over het volle Kerkplein: "Dat is papa". Ineke wist niet hoe snel zij zich met hem uit de voeten moest maken. Zijn geloof in het bestaan van Sinterklaas was voorgoed uit zijn kinderleven verdwenen.

Naast de officiële intocht mocht ik ook Sinterklaas zijn bij de voetbalvereniging KOSC en op de scholen. Was prachtig. Persoonlijk vond ik het zeer leuk dat je de leiders van de elftalletjes bij KOSC en de leerkrachten van de basisschool op een subtiële manier op de korrel kon nemen zonder dat je 'de volle laag' terugkreeg. Je was per slot van rekening Sinterklaas en ze moesten je respectvol blijven bejegenen. De officiële intocht van Sinterklaas is een echt kinderfeest met leuke, grappige acties en met volle oprechte aandacht voor de kinderen. Ik ben heel blij dat ik deze traditie in de voetsporen van mijn voorganger heb mogen doortrekken en zie dat mijn opvolger Ernst Busscher dit met veel enthousiasme en humor voortzet.

Sinterklaas Ernst Busscher

Als jongste en nog 'zittende' Sinterklaas van Ootmarsum mocht ik in 2017 mijn intrede en intocht doen. Dat was echter niet mijn eerste aanraking met de sinterklaastaferelen. In mijn jeugd was er op de radio de Avondspits met Frits Spits. In de sinterklaasperiode kwam daar ook altijd een Sinterklaas, die erg adrem was en met luide stem nogal ruwe taal bezigde. Ik heb me altijd bescheurd van het lachen en deze Sinterklaas is nog steeds een groot voorbeeld voor mij geweest. Achteraf bleek dat Robert ten Brink, wie had dat ooit gedacht.

In deze wat brute rol heb ik (uiteraard) alleen bij volwassenen de 'Sinterklaasoptredens' gedaan. Als eerste bij een kameraad op zijn buurtfeest dat ergens halverwege Denekamp in een verbouwde boerenschuur werd gehouden. De regen kwam die avond met bakken naar beneden en daarom kwam Sinterklaas in grote rubberlaarzen naar binnen. Nadat piet deze verruild had voor pantoffels, kon het feest beginnen. We hadden vooraf leuke anekdotes doorgenomen en doordat ik mijn stem in de 'Robert-ten-Brink-stand' zette, herkende niemand mij en overigens ook Gerja niet, die in het piettenpak zat. Twee dagen hees, maar wat een lol! Ook kan ik me nog goed voor de geest halen hoe de eigenaresse van een damesmodezaak in Tubbergen schrok toen ze bij Sinterklaas op schoot ging zitten. Vooraf hadden we een stukje bezemsteel afgezaagd en nét toen ze ging zitten schoof Sinterklaas dat onder haar derrière. Ze dacht heel even dat Sinterklaas haar blijkbaar heel aantrekkelijk vond, maar ze is daarna niet meer bij de Sint op schoot gaan zitten. Dat één van de pieten bij het afscheid nog de trap afstuiterde, kon de pret ook niet meer drukken. Gelukkig liep het wel goed af.

In de jaren daarna kwam ook de iets serieuzere kinder-Sinterklaas bij de Scouting om de hoek kijken. Ondanks dat de baard van het 'Scoutingpak' meer op de baard van de Kerstman leek, die net met zijn arrenslee een noodstop had gemaakt. We hebben daar ook mooie avonden gehad. Uiteraard was Sint lief voor de kinderen en moest de leiding het ontgelden. Eén van de scoutjes hoorde ik ooit zeggen "Hoi we hebben een ouwehoer-Sinterklaas." Dat was een mooi compliment! Met Dennis Ikink en Bart Raatgerink, de creatieve- en de hoofdpiet had ik al jaren, buiten het Sinterklaaswezen om, een goede band. Het was dan ook niet zo'n hele grote verrassing dat ze zeiden dat ze mij wilden voordragen als Sinterklaas op het moment dat mijn voorganger zou besluiten dat hij er mee wilde stoppen. En zo geschiedde.

Na drie leuke jaren, waarin Sinterklaas in de landauer werd binnengerold, hij intochtproblemen mocht oplossen, de harmonie mocht aansturen en de burgemeester legaal de gek aan mocht steken, kwam de coronacrisis. Dat was ook het jaar, waarin hoofdpiet Bart helaas overleed. Alsof het zo moest zijn, kon de intocht dat jaar niet doorgaan... Wel kon in 2020 het bezoek aan de school nog plaats vinden.

Nu, vijf jaar ervaring rijker, kan ik zeggen dat ik het nog steeds fantastisch vind om te doen. We hebben een hele leuke enthousiaste groep, die thema's verzint, alles organiseert, meespeelt, schminkt en noemt het maar op. De voorbereiding is leuk en de afsluiting nog leuker. Ook het bezoek aan de bewoners van Huize Franciscus mag je niet onderschatten. Het enthousiasme daar is ongekend. Echt leuk om te doen, maar het meest geweldige is hoe de kleine kinderen je aankijken. De kleintjes zijn blij als je ze een handje of 'boks' geeft of als je ze vertelt dat ze hun schoentje mogen zetten. Ik wil het (nog) niet missen.

GEMEENTEWERF

VAN GEMEENTEWERF TOT ERVE MOLENBEEK

Rob Meijer

Het mooie fietspad met de hoge bomen als verbinding tussen de van Beverfordestraat en sporthal De Schalm is er nog steeds. Het is een deel van een groengebied, net buiten het centrum van Ootmarsum, waar zich in de loop der jaren veel heeft afgespeeld. Wanneer we vroeger in de jaren vijftig thuis weer eens de instructie kregen: "Ga maar buiten spelen", dan was het kolkengebied natuurlijk een ideale plek. Daar zat het eindpunt van de riolering van Ootmarsum met bezinkbekkens. Wat is er mooier dan met je laarzen door de betonbak met een onduidelijke inhoud te ploeteren, onbewust van het feit dat je daar in het gebied van de tuinen van de vroegere Commanderie zat.

De waterzuivering verdween. In dat gebied kwam een gemeentewerf met een loods, bijgebouwen en opslag. In de jaren zestig werd een deel van de gemeentewerf afgesplitst en werd het Los Hoes gebouwd. Tevens kwam er een gebouwtje, de Hofkamer, dat aan de Markt in het centrum van Ootmarsum plaats moest maken voor het nieuwe café-restaurant 'In den Guldene Crone'. Het werd het begin van het huidige Openluchtmuseum Ootmarsum. Het Los Hoes werd een toeristische attractie en in de loop der jaren zeventig en tachtig kwamen er verschillende gebouwen bij, zoals een smidse, een veeschuur, een werkschuur, een bakspieker enzovoorts.

Overzicht Commanderiegebied in 2002 met de gemeentewerf en schaatsvijver

Recreatiegebied

Het kolkengebied was van oudsher een wandelgebied en in de winter was de kleine kolk een schaatskolk. De kleine kolk kreeg er in de jaren zestig van de vorige eeuw op initiatief van wethouder Bloemen een groter broertje bij: het werd een royale schaatsvijver.

Gemeentewerf

Op de gemeentewerf werden verschillende gebouwen, zoals een kantoor, een werkplaats, opslagschuren en een Romny-loods gebouwd. Weer later werd aan de van Beverfordestraat de brandweerkazerne gebouwd en bleven de aanpalende 'gashuisjes' staan.

Gashuisjes

Entree gemeentewerf

Eén van die huisjes fungeerde later als werkplaats/atelier van kunstenaar Berend Seiger. Bronzen beelden zoals het welbekende 'Sjalotje' werden op deze plek geboren. Wekelijks kwamen enkele Ootmarsummers hier even aanwippen om door Berend een bord zelfgemaakte snert met kluif mee te eten.

Uitbreiding Openluchtmuseum Ootmarsum

Een groter deel van de gemeentewerf werd in 2004 toegevoegd aan het openluchtmuseum. Hier werden herbouwd:

1. Het voormalige gebouw van restaurant De Wanne dat de naam 'De Weemhof' kreeg
2. Het boerderijtje 'Het Heinenboer' van de familie de Witte op het Springendal
3. De schaapskooi uit het Duitse Wielen, waarin een prachtig Twents panorama is opgenomen

Feestelijke opening de Weemhof

Uitbreiding museumterrein in 2004

Een drietal scenario's strandde

De gemeentewerf verhuisde naar het industriegebied De Mors en werd een werf voor heel Dinkelland. De gebouwen op de oude Ootmarsumse gemeentewerf werden afgebroken. Deze 10.000 m2 moest een bestemming krijgen. Toon Heupink legde in die tijd, namens het bestuur van het openluchtmuseum, daar een claim op. Dit was immers het laatste stukje grond waar het museum nog mogelijkheden had om uit te breiden.

'De Bergvrede'

Er werd een plan ontwikkeld om op de oude gemeentewerf een klein gebied in te richten waar het ontstaan van steden en dorpen in de regio te zien en te beleven zou zijn. Het project 'De Bergvrede' werd uitgewerkt en ingediend bij de gemeente en verstrekkers van Europese subsidies. Het was een projectontwerp voor een dorpje uit de Bronstijd, dus uit de periode vóór onze jaartelling. Dit, om nog meer de ontwikkeling van het platteland door de historie heen, in het museum te kunnen laten zien. Het plan kreeg politiek en bestuurlijk in Dinkelland geen steun. Het project werd later in het Duitse Uelsen wel gerealiseerd.

Het plan 'De Bergvrede'

'Groot Bavel'

Ook werd gelobbyd richting Rijksmuseum Twenthe in Enschede waar in die tijd Dorothee Cannegieter de scepter zwaaide bij de Oudheidkamer Twente. Zij moesten echter het pand verlaten, inclusief de historische boerderij 'Groot Bavel', die vanuit De Lutte achter het museum was herbouwd. Het herbouwen van deze boerderij in Ootmarsum zou natuurlijk een geweldige optie zijn.

'Groot Bavel' uit De Lutte herbouwd bij het Rijksmuseum Twenthe Enschede

Het kon een mooie mogelijkheid zijn om drie types Twentse boerderijen in het museum te kunnen laten zien. De onderhandelingen verliepen moeizaam en zoals we nu allemaal weten staat de boerderij nog steeds op dezelfde plek in Enschede.

'De Hazelbekke'

Een volgende poging de oude gemeentewerf een waardevolle cultuurhistorische inhoud te geven, was het plan een boerderij met watermolen uit de directe omgeving te verplaatsen naar het park van het Openluchtmuseum Ootmarsum. In Nutter was door Napoleon in 1810 de boerderij met watermolen 'De Hazelbekke' verkocht aan de bewoner. De huidige eigenaren, de familie Bouwhuis, wilden met het landbouwbedrijf verhuizen en wilden het rijksmonument; boerderij en schuren, wel kwijt. Het openluchtmuseum voerde overleg met de familie en er werd een commissie samengesteld, waarin de gemeente Dinkelland- Gerard Davina-, de Rijksdienst voor Cultureel erfgoed- Mariëlle Kok-, de provincie Overijssel en het bestuur van het museum vertegenwoordigd waren. Er werd een rapport geschreven, een dendrologisch onderzoek en een inventarisatie van de bouwsubstantie. Dus er werd gekeken of een verplaatsing mogelijk was. Het bleek dat het geheel in een dergelijk desolate toestand verkeerde dat herbouw elders er niet in zat. De watermolen was inmiddels als afval in de beek geschoven, de boerderij - een uniek 10 gebinten exemplaar- was dermate geplunderd dat enkel het gebintenwerk eventueel bruikbaar zou kunnen zijn. Daarmee was ook deze mogelijkheid afgeschreven.

Boerderij De Hazelbekke in Nutter met watermolen

Andere ontwikkelingen

De gemeentewerf lag er inmiddels verlaten bij en de gebouwen werden als tijdelijke opslag door het openluchtmuseum in gebruik genomen. De brandweerkazerne werd voorlopig door de Scouting Ootmarsum gebruikt.

Een initiatiefgroep onder leiding van Harry Oude Weernink richtte in 2005 een stichting op en ging aan de slag met een hernieuwde beleving van het gebied met ondersteuning van de Ridderlijke Duitse Orde in Utrecht. De gronden werden middels deze stichting door de gemeente aangekocht en er werd een stedenbouwkundig plan opgesteld door het bureau Khandekar. Een groots plan dat nogal wat stof deed opwaaien. Het gemeentelijke plan bleek enkel financieel haalbaar door een groot gebied als bouwgrond aan te merken en deze als bouwkwavels te verkopen.

Het plan kreeg tegenwind van omwonenden en het bestemmingsplan werd uiteindelijk in 2014 door de Raad van State in zijn geheel afgekeurd.

Het Khandekarplan bleek te ambitieus te zijn. Er moest een nieuw plan komen.

Het grote Commanderieplan werd in 2016 in een verkleinde versie door Hans Heupink uitgevoerd en de oude gemeentewerf lag er nog steeds verlaten bij.

Stichting Natuur en Milieu Ootmarsum verbouwde er bloemenmengsels en legde er een wandelpad aan. Een delegatie van de burens bezocht een Dinkellandse raadsvergadering en hield een pleidooi voor het groen houden van de oude gemeentewerf.

Het kolkengebied werd gerenatureerd, nadat bepaald was dat er geen woningen zouden worden gebouwd. De vijvers werden uitgediept en er werd een wadi aangelegd. Wandelpaden en bruggen geven het geheel een mooi parkaanzicht. Samen met het veld voor de hop-aanbouw voor de brouwerij is het een fraaie groene long geworden, die herinnert aan de toenmalige tuinen van de Commanderie.

Scouting in brandweerkazerne

'Doorbraak' in de ontwikkeling
Commanderiegebied: het plan Khandekar

Een nieuw afgeslankt Commanderieplan
kreeg in 2015 de goedkeuring

De lege gemeentewerf

Grondsanering en een parkachtige aanleg

Het waren spannende tijden voor het openluchtmuseum: komt het deel van de oude gemeentewerf van Ootmarsum toch nog bij het museumpark? De grondsanering was een kostbare zaak en uitgifte van bouwkwavels lucratief. Verschillende gesprekken met de afwisselende colleges werden door het bestuur van het openluchtmuseum gevoerd. Het mocht niet baten.

De gemeente Dinkelland bleef vasthouden aan het plan de oude gemeentewerf in grote bouwkwavels te willen verkopen. Vanuit het openluchtmuseum werd nog een ultieme poging gewaagd om de Commanderie-historie eer aan te doen door te bemiddelen in de verkoop van de grond van de oude gemeentewerf aan de Ridderlijke Duitse Orde in Utrecht. Deze Orde was voornemens om hier een kleinschalig wijkje, een zogeheten Knarrenhofje, te bouwen van rond de 20 woningen voor starters en ouderen. Ook dat mocht niet baten. Een bestemmingsplan voor het plan Erve Molenbeek was al te ver in ontwikkeling om deze te kunnen wijzigen. De gemeente deed het plan in de verkoop en maakte het terrein bouwrijp. Alleen grote schuurwoningen mochten op het Erve Molenbeek, volgens het beeldkwaliteitsplan, worden gebouwd. Zeven kwavels waren beschikbaar en werden in korte tijd verkocht. De bouwactiviteiten zijn momenteel volop aan de gang.

De Molenbeek kabbelt nog steeds door het gebied en het mooie fietspad met de hoge bomen is gebleven en ze zijn tot op de dag van vandaag een tastbare herinnering aan het voormalige Commanderiegebied.

De nieuwe huiseigenaren in deze wijk zullen zeker gaan genieten van deze unieke plek op historische grond aan de Molenbeek.

De mogelijkheid tot uitbreiding van het openluchtmuseum op het grondgebied van de voormalige Commanderie/Huis Ootmarsum en de voormalige gemeentewerf Ootmarsum is er niet meer. Niet de cultuur, maar de centen hebben de doorslag gegeven. Het openluchtmuseum Ootmarsum krijgt nieuwe burens, die hopelijk de historische betekenis van deze bijzondere plek weten te waarderen.

PERSOONLIJKE HERINNERINGEN

AAN GERHARD BROEKHUIS

Anneke van Zuilekom

De redactie van het Jaarboek van de Heemkunde mag zich elk jaar weer verheugen op een boeiende bijdrage van een groot aantal schrijvers. Zij schrijven over mensen, gebeurtenissen, de natuur of over de geschiedenis van ons stadje Ootmarsum, al naar gelang hun belangstelling en hobby.

Gerhard Broekhuis was één van hen. Sinds 1994 heeft hij, met enkele onderbrekingen, jaarlijks stukken aangeleverd: verhalen over kleurrijke inwoners.

De herinneringen aan zijn jeugd en later als jongeman in Ootmarsum beschrijft hij beeldend, gedetailleerd, met humor en voor velen herkenbaar. Al deze verhalen vormen samen

'Een schoenendoos vol herinneringen'. Dat is ook de titel van een omvangrijke bijdrage van hem aan het Jaarboek van 2011. De laatste keer dat hij een verhaal instuurde was in 2019. Zijn zwakke hart en de vele lichamelijke ongemakken maakten dat hij de kracht en het elan niet meer had om met zijn archief bezig te zijn. Voor zijn nieuwjaarswensen maakte hij vaak een vers op rijm. Altijd geïllustreerd met een eigen pentekening. Het was elk jaar weer een feest om ze te ontvangen, zoals deze uit eind jaren negentig:

*Het jaar gaat heen op stramme voeten
om weldra het nieuwe te ontmoeten.*

*Wij wensen u wat wensbaar is:
een vrome slaap, een goede dis.*

*Een ferme dronk ook tussenbeide
zij u gegund. Maar dit terzijde.*

*U geve uw ogen steeds de kost,
bij aanschafprijs of aftrekpost.*

En houd uw bloeddruk in de gaten

Wij wensen bij al 't geen zich voordoet

U veel geluk, succes en voorspoed.

Naast de vele verhalen heeft Gerhard een bijzondere tekst in het dialect geschreven. Hij vertaalde het kerkelijke Pelgrimslid in het Twents. Deze heeft hij geschreven ergens aan het eind van de jaren zeventig, waarschijnlijk tijdens de ziekte van vader. Bij diens uitvaart in september 1980 is het lied voor het eerst in het Twents gezongen. En ook bij het afscheid van Gerhard op 1 maart jongstleden hebben wij dit lied gezongen. Uit de vertaling blijkt een diep gelovig mens, maar was hij dat? Het moeten jeugdherinneringen zijn, waarin het geloof een grote rol speelde. Ook zijn jaren op de kweekschool bij de paters in Oudenbosch zullen hem in die zin gevormd hebben.

Met de strijd die het leven was:

"Hoo lang mow nog kleajen, hoe lang biester wear?"

en het geloof in het hiernamaals:

"Eenmaal zul wie arven wat oons was verzegd",

verwoordt hij prachtig de katholieke geest van die tijd. Eigenlijk is deze tekst het mooist wanneer het als een gedicht wordt voorgedragen. Nog altijd ontroert ons deze mooie Twentse tekst.

Pelgrimstocht der mensen

Hoolang blif 't nog weajen
hoolang biester wear?
Hoolang mow nog kleajen
zeg oons leaven Hear
Zeet es wa'w hebt loop'n
zoa lang onderweg.
Heur'j oons dan nig roop'n
bi'j nog zoa wied weg ?

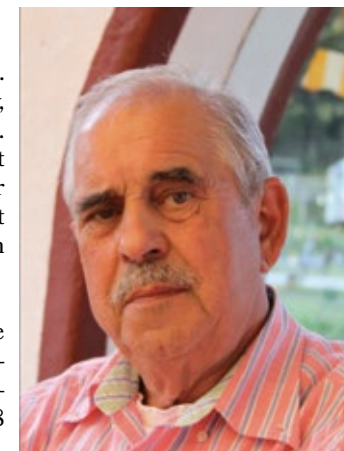
Wat hef't oons noe anbracht ?
Greutsigheid en ear ?
Oonse kracht wer onmacht
aans hew recht nig mear.
Stoa oons half en loop oons
'n paar tred tegemeut.
Haal oons bie oe binnen
wie bint koald en meu.

Eenmaal zul wie arven
wat oons was verzegd.
Nich in 't duuster starven
ginds wodt a 'n luk lecht.
Hear as 't hoast zoa wied is,
jaag de deur fust los.
Dan verdan, as 't tied is
lop't met oons wa los.

melodie: Land of hope and glory

Gerhard heeft heel wat geschreven tijdens zijn leven. Zoals iemand gaat sporten voor zijn plezier of hobby, zo ging Gerhard naar zijn werkkamer om te schrijven. Het was voor hem een geliefde bezigheid. Nooit is het zijn bedoeling geweest om teksten te publiceren. Daar was hij ook de man niet naar. Een publicatie in het Jaarboek, voornamelijk gelezen door de inwoners van Ootmarsum, was voor hem de juiste bestemming.

Het voorstel van de redactie om dit lied, dit gedicht te publiceren is een mooi gebaar en een dierbare herinnering aan een schrijver van het Jaarboek aan Gerhard onze oudste broer, geboren op 3 december 1938 en overleden op 23 februari 2022.

STEENFABRIEK OP DE KUIPERBERG

DEEL 4

Stijn Scholten

Dit is de vierde aflevering over de baksteenindustrie in Ootmarsum. In het begin van de 17e eeuw is er behoefte aan een lokale steenbakkerij. De Drost van Twente en de stad Ootmarsum slaan de handen ineen en in 1661 richten ze samen een steenbakkerij op. De markt voor baksteen, pannen en plavuizen is tot de 19e eeuw stabiel, maar wordt daarna groter. Op een gegeven moment waren er wel drie steenbakkerijen actief. Aan het begin van de 20e eeuw komt Scholten vanuit Borne naar Ootmarsum en moderniseert hij het bestaande baksteenbedrijf.

Dat heeft u allemaal in de voorgaande afleveringen kunnen lezen.

De laatste tientallen jaren van een eeuwenoud bedrijf

De steenfabriek was opgericht in 1910 door mijn opa, J.H.B. Scholten, die ik nooit gekend heb. Hij had toen op de Kuiperberg de bestaande veldoven gekocht en was voortvarend geweest met het moderniseren ervan. Maar mijn opa overleed plotseling in 1927. Dat was een zware klap voor zijn vrouw en haar gezin. Mijn vader had 13 broers en zussen waarvan hij en 4 zussen op dat moment minderjarig waren. Zij bleven plotseling zonder kostwinner achter. Het duurde een aantal jaren voordat mevrouw Scholten de zaken zodanig op orde had dat ze het bedrijf aan één van haar zoons kon overdoen. Daarbij scheerde het voortbestaan van het bedrijf langs de rand van de afgrond.

Naast het overlijden van J.H.B. Scholten kwam daarbovenop nog de New Yorkse beurskrach van 1929. Dit financiële debacle zou de hele wereld economie in zwaar weer brengen en dus ook de Nederlandse baksteenindustrie. Redenen voor de slechte landelijke markt voor metselstenen waren: de vele goedkope bakstenen, die uit België werden ingevoerd, de overheid investeerde niet meer in de infrastructuur waardoor de markt voor straatstenen instortte en fabrikanten die metselstenen gingen bakken. De prijzen van metselstenen zakten nog verder. Steenfabrikanten gingen bezuinigen op loonkosten. De lonen in de branche gingen met 30% omlaag! Op de Kuiperberg ondervond de steenfabriek deze malaise in even grote mate als de rest van de Nederlandse baksteenindustrie. Mevrouw Scholten-Leunk heeft, na het overlijden van haar man, de leiding van de fabriek stevig in handen genomen. De dagelijkse leiding liet ze over aan haar drie zoons, die al langer in het bedrijf werkten namelijk Bernard, Jan en Willem. Zij nam de financiële en commerciële kant op zich. Ook bleef ze lid van een landelijke vereniging van baksteenfabrikanten en met name van de regionale club in Twente en de Achterhoek.

1928 Gezin mevrouw Scholten met vier van haar kinderen

Samen met deze regionale steenfabrikanten werd zij deelnemer in een gezamenlijk verkoopkantoor. De fabrikanten merkten namelijk dat ze tegen elkaar werden uitgespeeld en daar wilden ze iets tegen doen. In het Twentsch Dagblad werd de oprichting bekend gemaakt van een steenhandel door de vereniging van steenfabrikanten uit Twente en de Gelderse Achterhoek met als doel de onderlinge concurrentie te voorkomen.

Dit hielp alle fabrikanten om de slechte begin jaren dertig door te komen. Nu moest de weduwe de problemen binnen de familie Scholten oplossen. De zonen Bernard en Jan wilden beide de steenfabriek voortzetten hoewel ze het erover eens waren dat er maar één gezin van kon leven. Toen mevrouw Scholten daar niet uitkwam besloot ze om de fabriek te verkopen. De notaris werd gevraagd een veiling te organiseren, maar deze veiling ging op het laatste moment niet door. Bernard, de oudste, had een oplossing gevonden. Hij ging in Vasse een vrijwel nieuw hotel exploiteren.

Hij had Bertha Dissel ontmoet en wilde met haar zijn leven delen. Zij besloten, na vele afwegingen, afscheid te nemen van de steenfabriek en begonnen een hotel pension 'Buitenlust' in Vasse dat in 1927 gebouwd was. Daarmee ging hij voor zijn gezin de kost verdienen. Op 27 september 1935 trouwden ze in Denekamp. Willem, die ook in het bedrijf werkte, had een baan gevonden als bedrijfsleider bij een steenfabriek in Enschede. Jan bleef bedrijfsleider op zijn moeders steenfabriek. Op 9 mei 1936 kon hij de steenfabriek van haar overnemen. Over de periode dat hij de leiding had over de steenfabriek gaat het volgende.

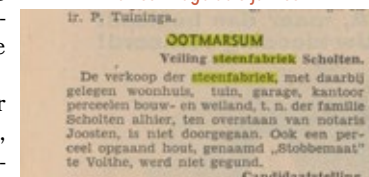
Nieuwe eigenaar J. A. Scholten

Op 30 maart 1937, een jaar na de overdracht van de steenfabriek, trouwde Jan Scholten met Maria Geerdink Johannink uit Vasse. Zij gingen wonen in het ouderlijk huis op de berg. Mevrouw Scholten verhuisde met haar gezin naar een huis aan de Almeloestraat (nr. 13) in Ootmarsum. Zij overleed niet lang daarna op 21 november 1939 op 65-jarige leeftijd.

De steenfabriek Scholten was dus gered en in de jaren vlak voor de oorlog kon er toch nog flink geproduceerd worden. Het vertrouwen van de mensen in de Nederlandse economie was weer gestegen en men durfde weer bouwopdrachten te verstrekken. Die voorspoed duurde niet lang, want in de Tweede Wereldoorlog brak er weer een moeilijke tijd aan. De bezetter bepaalde dat alle bouwvergunningen werden ingetrokken. Een beperkt aantal steenfabrikanten kreeg nog brandstof om te produceren. Alleen de bouwactiviteiten die voor de Duitsers van belang waren mochten worden uitgevoerd. Jan Scholten kreeg geen brandstof voor zijn fabriek meer. Wat hij nog aan kolen had werd gebruikt voor het bakken van de laatste stenen.

Oprichting steenhandel
Twentsch Dagblad 9 juli 1931

Verkoop steenfabriek Scholten
Tubantia 27 april 1935

Overname steenfabriek 9 mei 1936

1938 Werknemers van de steenfabriek
Voor knielend: Herman Wolbers (Tubbergen), Jan Lansink (Nutter)
Staand: Florijn (Ootmarsum), Gerard Koops (Ootmarsum), Jan Steggink
(Kess'n Jens Nutter), Eskendal Ootmarsum?

Zijn klanten konden alleen nog kopen wat hij op het tasveld had staan, daarna was het afgelopen.

Gedurende de oorlogsjaren ondernam de fabriek geen productieactiviteiten. Uit andere verhalen bleek dat op de fabrieksterreinen in elk geval een tijd lang Duitse soldaten bivakkeerden. Henk Scholten (geboren 18 mei 1940), de oudste zoon van Jan wist dat er thuis enige tijd een Duitse officier was ingekwartierd. Na de bevrijding kon Jan Scholten niet direct opstarten, er waren immers geen brandstoffen. Ook de machines moesten worden hersteld na jaren niet gebruikt te zijn. In

de loop van 1946 kwam de productie langzamerhand weer op gang. De brandstoffen zoals kolen en turf konden alleen op de bon verkregen worden. Ook bouwmaterialen werden gereguleerd door de overheid. Naast een bouwvergunning was er een vergunning nodig om bouwmaterialen aan te schaffen. Er was een enorme schaarste aan woonruimte. Er werd niet gebouwd tijdens de Duitse bezetting. Toch wilden vele Nederlanders na de oorlog een gezin stichten. Zij wilden natuurlijk het liefst een eigen woonruimte, maar die woonruimtes waren er niet. Er waren te weinig huizen. Velen moesten inwoning accepteren omdat zij in een groot huis woonden. Ook andere gebouwen, zoals fabrieken en kantoren waren vernield door de oorlogsgevechten. Met regels en wetten probeerde de overheid die schaarse woonruimte eerlijk te verdelen. De gemeentes hadden in deze regulering een belangrijke taak. Zo stuurde Jan Scholten op 26 juli 1948 een verzoek naar burgemeester en wethouders van Ootmarsum. Hij wilde medewerking van het gemeentebestuur om een huis te bouwen voor zijn stoker Bernard Ruel. Als reden om zijn verzoek aan B en W kracht bij te zetten schreef hij dat een stoker vlak bij zijn werk moest wonen. De burgemeester en wethouders wogen zijn verzoek en keurden het goed.

Een nieuwe ovenkap

Op 21 maart 1951 kreeg Jan Scholten een vergunning voor het vernieuwen van de ovenkap van de ringoven. Ook in 1951 golden nog steeds beperkingen in verband met de schaarste aan bouwmaterialen. Maar op oude foto's van de fabriek was duidelijk te zien dat het dak aan vernieuwing toe was. Aannemer Sleiderink uit Oud-Ootmarsum kreeg de opdracht. De nieuwe ovenkap werd hoger en aan de zijkanalen liep de overkapping verder door. Er was hierdoor wat meer overdekte werkruimte rondom de oven.

Nieuwe overkapping steenfabriek

Henk Scholten vertelde dat zijn vader experimenteerde met het drogen van groene ongebakken stenen op de oven. Het drogen van de groene stenen was een belangrijke kwestie in de baksteenindustrie. Dat was de reden waarom deze industrie in de vijftiger jaren nog steeds overwegend een seizoensbedrijf was. Dat getuigde niet van een moderne industrie. Jan Scholten wilde bij de bouw van het nieuwe dak proberen om een andere methode voor het drogen van groene stenen toe te passen. Hij droogde zijn groene stenen nog op de traditionele manier, namelijk in lange lage loodsen met een pannendak. De ongebakken stenen lagen daar een aantal weken. De eerste dagen moesten ze nog regelmatig gekeerd worden en na een aantal weken drogen konden ze in de oven om gebakken te worden. Aan het begin van het seizoen en aan het einde was men beducht voor nachtvorst. Als dit dreigde, was er werk aan de winkel om te zorgen dat het in de droogloodsen niet ging vriezen. Bij veel baksteenfabrieken bleef dit in de vijftiger jaren nog lang de praktijk.

Jan Scholten was lid gebleven van de landelijke vereniging van baksteenfabrikanten en van de vereniging van baksteenfabrikanten uit Twente en de Gelderse Achterhoek. Hij vond het nuttig vanwege de informatie, die hij op deze manier over de baksteenmarkt kreeg. Samen hadden ze op 20 januari 1952 ook weer een verkoopkantoor 'Centraal Administratie- en Verkoopkantoor Oost-Nederland NV' opgericht. Er waren 15 fabrikanten in Twente en de Gelderse Achterhoek lid. Allen leden van de vereniging van baksteenfabrikanten. Het verkoopkantoor waarvan eerder sprake was, was in de oorlog opgedoekt.

Ernstig ongeval

22 september 1952 was een zwarte dag voor de steenfabriek Scholten en al zijn medewerkers. Er gebeurde een ernstig ongeval met dodelijke afloop. De medewerkers waren bezig met het afgraven van grond. Er was hierdoor een steile wand ontstaan en plotseling stortte een deel van deze wand in. De werknemers, die dit zagen aankomen maakten dat ze aan de kant sprongen, maar Johan Hemme (geb. 20 okt 1916) was te laat. Hij raakte bedolven onder klei en zand en zijn collega's konden hem niet snel genoeg bevrijden. Zijn vrouw, Marie Eilers, bleef achter met vier kleine kinderen.

Het werk in de kleiafgraving werd dus nog met de hand gedaan. Het was zwaar werk en mensen die dit wilden doen waren steeds moeilijker te vinden. Jan Scholten ging op zoek naar mogelijkheden om dit werk te mechaniseren. Binnen de steenfabrikantenvereniging had hij informatie ingewonnen over goede oplossingen voor mechanisatie.

Johan Hemme

Excavateur

Op de bouwbeurzen, die jaarlijks werden georganiseerd, stonden ook baggermachines tentoongesteld. Jan Scholten ging in de jaren vijftig naar zo'n beurs om een geschikte baggermachine te bekijken. De specifieke naam ervoor was excavateur en die waren erg geschikt om klei af te graven. Er was al vele jaren ervaring met deze machines opgedaan en de apparaten hadden hun nut dubbel en dwars bewezen. Henk Scholten vertelde dat zijn vader op deze beurs een excavateur kocht. Het bleek een gouden greep, Scholten was er erg tevreden over. Later schafte hij voor een andere kleigroeve

Excavateur

nog zo'n machine aan.

In mei 1955 raasde er een zware storm over Nederland. De schade in het land was enorm en ook bij de steenfabriek in Ootmarsum werd flinke schade aangericht. In de krant stond dat net voor 8 uur 's morgens, de werkzaamheden waren nog niet begonnen, met donderend geraas de schoorsteen omver werd geblazen. Een groot deel van het nog betrekkelijk nieuwe ovendak werd in de val meegenomen en de schade was aanzienlijk. Gelukkig waren er geen mensen op die plek aan het werk en bleef het alleen bij materiële schade. De

productie viel stil, want de oven kon niet worden gestookt. Pas op 31 oktober van dat jaar kreeg Scholten een bouwvergunning en kon hij een nieuwe schoorsteen laten bouwen. De nieuwe schoorsteen, met een hoogte van 35 meter, kostte ongeveer fl 8000,-. De schoorsteen was daarna nog vele jaren van veraf in het Twentse landschap te zien.

De kleivoorraad

De steenfabriek van Jan Scholten moest in de tweede helft van de vijftiger jaren zijn aandacht richten op de hoeveelheid klei waar het bedrijf in de toekomst over kon beschikken. Op foto's uit de jaren vijftig en begin jaren zestig was te zien hoe diep men al had gegraven. Er kwam water in de groeve te staan en er moesten pompen worden gebruikt om het grondwater af te voeren. Aan de oostkant bij het Joodse kerkhof was men al tegen het eind van de aanwezige klei gestoten. Er zat daar alleen maar zand en grind, dat voor de steenfabriek waardeloos was. Er moest nieuwe klei gevonden worden. Het voortbestaan van het bedrijf hing ervan af. De Rijks Geologische Dienst had in de omgeving van de fabriek onderzoek gedaan. Daar kwam uit dat er verschillende plekken in de nabijheid waren, die voor het winnen van de klei in aanmerking kwamen. Maar als je niet de eigenaar van de grond was, kon je er niet zo makkelijk over beschikken. De meeste kans op goede klei was op een gegeven moment een weiland aan de noordkant van de Almelosestraat. Er werd een ontgrondingsvergunning aangevraagd en de provincie liet weten dat die alleen kon worden verleend als aan strenge voorwaarden zou worden voldaan. Men moest bijvoorbeeld veel verder van de weg afblijven dan bij de oude groeve en er moest een tunnel onder de weg komen waar een locomotief op smalspoor mocht rijden, die de lorries met klei naar de fabriek zou brengen.

Ondertussen was Scholten ook bezig met het verkrijgen van andere stukken grond. De grond, die hij op het oog had, was versnipperd en had meerdere eigenaren. Met ieder van hen moest een overeenkomst worden gemaakt. Henk Scholten vertelde dat zijn vader toestemming kreeg voor de ontgronding aan de noordkant van de Almelosestraat juist op het moment dat ook de verkoop rondkwam van de andere stukken grond. Hij heeft toen medewerking gekregen om een nieuwe vergunning te krijgen in ruil voor het inleveren van de afgegeven ontgrondingsvergunning. Voor hem was dit veel gunstiger, omdat de klei op een veel beter bereikbare plek kon worden gewonnen en hij dus veel minder kosten hoefde te maken.

Ouders Jan en Marie Scholten met Ans Henk Gerard en Jan

Vuil storten

Ootmarsum ontsnapte aan een drama nadat B en W een vergunning af had gegeven voor het storten van afval in de verlaten kleikoel. Na protest en een proefperiode bleek dat zonder voortdurend toezicht het een chemische afvalplek zou worden.

Op 22 mei 1957 werd er door B en W van Ootmarsum besloten dat er in de verlaten groeve puin en dergelijke gestort mocht worden. Maar er was ook protest uit Twente. En hoewel er alleen puin mocht worden gestort, bleek al gauw dat er ook allerlei ander afval in de kuil terecht kwam. Er was geen toezicht en degene die zich niet aan de regels hadden gehouden, konden niet achterhaald worden. Al na een korte tijd werd daarom de groeve voor het afvalstorten weer gesloten en werd er dus gehoor gegeven aan de proteststemmen. Gelukkig zal men nu zeggen, want in hoeveel afgravingen in het land vooral van steenfabrieken is er geen afval gestort dat in veel gevallen later weer gesaneerd moest worden. In de kleigaten van de neef van Jan Scholten uit Borne was wel vuil gestort en dat was in verband met giftige stoffen een enorm drama geworden. In deze tijd zal het ook geweest zijn dat mijn belangstelling voor de Kleikoel werd gewekt. Ik zat op de lagere school en één van de onderwijzers had boeiend verteld over opgravingen en dat je hier in het kleigat ook haaiantanden kon vinden. Bij oom Jan hoorde ik dat hij ook een haaiantand had en ik heb deze ook gezien. Samen met Karel Meijers zijn wij op zoek gegaan. Met laarzen aan stonden we in de klei, maar haaiantanden vonden we niet. Toen we honger kregen en terug wilden lukte dat niet. De laarzen bleven steken en hoe meer we trokken hoe vaster we in de klei bleven steken. Ongepaste ouders begonnen te zoeken en omdat we kennelijk wel iets over onze plannen hadden gezegd, kwam er iemand op het idee om in het kleigat te kijken en ze zagen ons daar beneden ploeteren. Het heeft nog zeker een half uur geduurd voor medewerkers van de fabriek ons uit de klei hadden bevrijd.

Einde seizoensbedrijf

Het drogen van groene stenen kon niet in de winter en daarom was een steenfabriek slechts een seizoensbedrijf. Werknemers hadden niet het hele jaar werk. Voor velen was dit een probleem. Men werkte liever bij een bedrijf waar wel het hele jaar door werk was. Het aantrekken van nieuwe medewerkers was daarom ook niet eenvoudig. Er was in de grote Twentse steden genoeg werk. Jan Scholten ging dit oplossen door een drooginstallatie te bouwen, waarin de groene stenen opgestapeld konden worden. Op 4 februari 1965 kreeg hij een bouwvergunning voor deze drooginstallatie (een aantal grote kamers naast elkaar, die afsluitbaar waren en waarbinnen warmte en luchtvochtigheid goed te regelen was). Een ingenieursbureau uit Heemstede bouwde de installatie. Bij de drooginstallatie was ook een stapelmachine achter de strengpers geplaatst. Nu kon men dus het hele jaar doorwerken mits er klei in voorraad was om groene stenen te maken. Dus werd er ook een loods gebouwd waarin de klei vorstvrij kon worden opgeslagen. Het in de hand hebben van het droogproces en het niet meer afhankelijk zijn van het weer betekende dat de steenfabriek was aangepast aan de nieuwe tijd. De karakteristieke houten haagloodsen met hun pannendaken, die jarenlang mede het aanzien bepaalden van de steenfabriek, konden verdwijnen. Met deze investeringen liep Jan Scholten in de pas met vele andere steenfabrikanten in het land. Deskundigen zeiden dat de steenfabrikanten, die niet konden of wilden investeren in hun productieproces te duur werden en dat hun bedrijven daardoor moesten sluiten.

Overproductie van bakstenen

Regelmatig was er nu landelijk een overproductie van metselsteen. Tussen 1961 en 1967 bleven er miljoenen stenen op de tasvelden staan. Zo'n periode moest een steenfabriek financieel kunnen opvangen. De overheid bezuinigde. Daardoor was er geen geld voor overheidsinvesteringen. Daarom werden er landelijk minder woningen gebouwd. Ook Jan Scholten moest in deze moeilijke periode produceren voor prijzen, die het Almelose Verkoopkantoor voor metselstenen kon krijgen. Vroeger waren transportkosten nog wel eens een argument om de stenen te bestellen bij een fabrikant in de buurt, maar dat was in de jaren 60 allang niet meer. Pakketten stenen konden in één keer op de vrachtwagen worden gezet, terwijl dit vroeger steen voor steen diende te gebeuren. Jan Scholten en de Twentse collega-fabrikanten moesten concurreren met grote steenfabrieken, die langs de Waal en de Rijn stonden. De landelijke vereniging van baksteenfabrikanten zocht naar een oplossing voor deze steeds terugkerende overproductie. Men bedacht een vrijwillige sanering. Dat wil zeggen dat bedrijven vrijwillig hun poorten zouden sluiten. Volgens dit plan zouden deze sluitingen worden gefinancierd door de overige baksteenfabrikanten, die daarvoor een bedrag per geproduceerde steen neertelden. Het alternatief was een harde ongecontroleerde sanering. Jan Scholten en zijn collega's hadden tijd nodig voordat ze zich achter dit plan schaalden. Individuele steenfabrikanten werden door commissieleden bezocht om het plan toe te lichten. Tenslotte lieten fabrikanten zich overtuigen. Ook werden er banken gevonden die de concrete plannen goedkeurden en de hele operatie wilden financieren. Het afvloeien van het personeel was het moeilijkste onderdeel. Er konden personeelsleden bij andere steenfabrikanten in dienst komen, maar voor de medewerkers van Scholten was dit geen optie. De leeftijd van de meesten was zodanig dat zij nog enkele jaren moesten overbruggen voor zij met pensioen konden. Het was dus een zware beslissing

die Scholten moest nemen ook met het oog op deze medewerkers. Er waren uiteindelijk 32 steenbakkerijen die besloten te stoppen en van deze 32 was Jan Scholten er één. In 1968 zag men deze operatie als een groot succes voor de totale Nederlandse baksteenindustrie. Toen de sanering was afgelopen bleven in 1969 nog 158 steenfabrieken in Nederland over. Dat waren bedrijven, die kans zagen hun fabrieken om te vormen naar meer gemechaniseerde processen. Door de modernisering na de sanering, produceerden deze bedrijven méér dan de 210 bedrijven, die in er 1966 in Nederland waren. Dit betekende dat de eerste sanering van 1968 achteraf gesproken slechts kort succes had gehad en dat er een tweede nodig was. Nadien is er ook een derde sanering geweest en in de jaren tachtig stond een vierde sanering ter discussie. Deze laatste is niet doorgegaan, omdat er geen bedrijven konden worden gevonden die wilden meebetalen. Veel bedrijven gingen alsnog failliet of stopten met produceren.

Voor Scholten was 1968 het laatste jaar, waarin hij produceerde. De werknemers werden ontslagen en vonden na lange of korte tijd weer werk, waarmee ze hun brood konden verdienen. Henk Scholten, de zoon van Jan, had de verwachting dat hij ooit als opvolger de steenfabriek zou kunnen overnemen. Maar ook voor hem was het afgelopen en hij moest op zoek naar ander werk. Hij had zijn vader volop gesteund met het besluit om te stoppen, want hij had zich gerealiseerd dat de toekomst van de steenfabriek onzeker was. Hij vond werk bij de kruidendrogerij "Angelica" in Ommen als bedrijfsleider. Een paar jaar later verhuisde hij naar Ommen vanwege dit werk. De bedrijfsgebouwen van de steenfabriek hebben nog geruime tijd op de Kuiperberg gestaan voor ze werden afgebroken. In 1974 zijn plannen ontwikkeld voor 21 vakantiebungalows op het terrein van de steenfabriek. De gemeente gaf groen licht om dit plan te ontwikkelen. De bedoeling was dat ze niet zouden opvallen in het landschap tegen de top van de Kuiperberg. Tegenwoordig is het een parkachtig gebied waar veel mensen verblijven en hun rust vinden. Ook mijn vader vond het een prachtige plek en hij heeft ook één van de vakantiehuizen gekocht. Ik kom er sinds 1974 regelmatig en nu ik meer tijd heb verblijf ik er vaak meerdere keren per jaar. Het verveelt nooit.

Luchtfoto steenfabriek

Bronnen

G.B.J. Janssen 2 eeuwen Gelderse bakstenen
Jaarboek Heemkunde Ootmarsum 1999
Archief gemeente Dinkelland
Delpher

*Jödnkerkhof Oatmörsken
Zee laagn doar allang oonder 't grös
Doo 't tichelweark nog vol in wearking was.
Gef God de Heer dat ze niks hebt vernomn
Van wat heur noageslacht is oawerkom'n.*

Willem Wilmink

JOODSE BEGRAAFPLAATS

Ton Leeuwenkuijl

Inleiding over ons 'Jödnkarkhof'

'Iedere inwoner van onze stad heeft weleens een wandeling gemaakt naar de Kuiperberg, richting de oriëntaertafel en heeft toen vast en zeker ook een blik geworpen op het 'Jödnkarkhof', zoals Willem Wilmink de daar gelegen Israëlitische begraafplaats noemde in zijn korte maar prachtige gedicht'.

Ik gebruik bewust de inleiding van Ben Morshuis in zijn boek 'De geschiedenis van de Joden in Ootmarsum'. De schrijver van dit artikel voelt zich ook betrokken met de joodse geschiedenis, woont dicht bij de begraafplaats en draagt zorg voor het onderhoud van die prachtige plek. Daarom vertel ik u graag iets meer over ons 'Jödnkarkhof'. Een begraafplaats waar bijna 100 jaar geleden voor het laatst iemand is begraven, maar die daarvoor 142 jaar in gebruik is geweest en intussen al 236 jaar op één van de mooiste plekken van Twente ligt.

Periode na de Tweede Wereldoorlog

Oudere inwoners van Ootmarsum weten zich misschien te herinneren dat de begraafplaats er na de oorlog geruime tijd slecht onderhouden bijlag. De afrastering was op vele plaatsen stuk en het geheel maakte een haveloze en verwilderde indruk. Het landelijke Nederlands-Israëlitisch Kerkgenootschap (verder genoemd het NIK) en de eigenaar zijnde de Nederlandsch-Israëlitische gemeente Almelo wilden het onderhoud beter geregeld zien. In dat licht moet ook het schrijven worden beschouwd, dat op 19 augustus 1949 de gemeente Ootmarsum ontving. In de brief werd officieel gevraagd 'of de Gemeente Ootmarsum het onderhoud op zich wilde nemen van de Israëlitische begraafplaats op de Kuiperberg'. Het zou in elk geval geen zwaar karwei zijn, want in de brief stond omschreven dat 'het onderhoud zal bestaan uit het begaanbaar houden der paden en over het algemeen het vrijwaren der begraafplaats voor verwildering'.

Het NIK voegde verder nog aan de brief toe: 'Het college zou daardoor een daad van piëteit verrichten tegenover de Joodse inwoners van Ootmarsum, die aldaar zijn ter aarde besteld, alsmede tegenover de gedeporteerde Joodse inwoners die niet zijn teruggekeerd, terwijl ook voor ons Kerkgenootschap, dat in moeilijke financiële omstandigheden verkeert, zulks een belangrijke steun zou betekenen'.

Werd getekend I. Zadoks, onder-voorzitter en B. W. de Jongh, waarnemend secretaris. Nadat door de gemeente Ootmarsum om een begroting was gevraagd voor met name het herstel van de afrastering, berichtte het NIK op 7 september 1949 dat het herstel van die afrastering fl 400,- zou gaan kosten. De werkzaamheden zouden door 'smid Silderhuis' worden verricht.

Maar omdat de gemeente het onderhoud niet wilde overnemen, bleef de begraafplaats een verwilderde indruk maken.

Landschap Overijssel in beeld

Omdat het NIK, aanvang vijftiger jaren, landelijk meer lijn en eenheid wilde krijgen in het toezicht en onderhoud van joodse begraafplaatsen, zocht het nu contact met het Overijssels Landschap.

Deze stichting bood aan het onderhoud voor haar rekening te willen nemen. In een brief van 30 juni 1953 werd de gemeente Ootmarsum hiervan op de hoogte gesteld. In die brief komen enkele zaken aan de orde, die voor de historie van de begraafplaats van belang zijn zoals: *'Binnen de omheining van de Joodse begraafplaats te Uwent ligt een stukje grond, dat reeds als begraafplaats dienst doet en dat in het kadaster op naam staat van Uw Gemeente. In verband met de verschillende godsdienstvoorschriften, welke voor Joodse begraafplaatsen van kracht zijn, onder andere het gebod de graven bij voortduring onaangeroerd te laten, is het echter bezwaarlijk dat anderen dan ons Kerkgenootschap eigenaren zijn van de Joodse begraafplaats. Vandaar dat ons Kerkgenootschap er belang bij heeft het gehele terrein van de in Uw Gemeente gelegen Joodse begraafplaats als haar eigendom te beschouwen. Wij menen dit ook met recht te kunnen doen, aangezien het gehele terrein, dus ook het gedeelte waarvan hier thans sprake is, reeds lange jaren en zeker veel langer dan dertig jaar in het onbetwist eigendom van ons Kerkgenootschap is, steeds door ons is omheind en onderhouden.*

Thans zouden wij het gehele terrein in onderhoud willen overdragen aan de Stichting het Overijssels Landschap onder bepaalde voorwaarden, opdat niet zal worden gehandeld in strijd met meer bedoelde Joodse godsdienstvoorschriften. Genoemde stichting heeft zich ook bereid verklaard het terrein in onderhoud te aanvaarden, mits dit één geheel vormt. Genoemde stichting verwacht van ons een verklaring Uwerzijds, waaruit blijkt dat het terrein van de begraafplaats inderdaad één geheel vormt en door ons in onderhoud kan worden overgedragen.

Wij spreken ons vertrouwen uit dat U Uw medewerking in deze wel zult willen verlenen en wij betuigen U bij voorbaat daarvoor onze welgemeende dank'.

Werd getekend E. Spier, voorzitter en B. W. de Jongh, waarnemend secretaris.

Uit die brief blijkt dat de begraafplaats eigenlijk uit twee aaneengesloten delen bestond: één deel op naam van de Israëlitische gemeente en één deel op naam van de gemeente Ootmarsum. Op bijgaand kaartje is die situatie aangegeven.

Feitelijk wilde het NIK het deel van de gemeente Ootmarsum overnemen.

Maar het Ootmarsumse college van B&W ging echter niet zomaar akkoord en gaf gemeente-architect H. Scholten opdracht eens precies uit te zoeken hoe de zaak in elkaar zat. Scholten ontdekte dat het 'joodse deel' van de begraafplaats reeds in 1838 door successie in bezit van de Israëlitische gemeente was gekomen. Het stuk bleef nog tot 1891 als 'weiland' in het kadaster genoemd. Het andere deel echter was weliswaar als begraafplaats in gebruik, maar was wel degelijk eigendom van de gemeente Ootmarsum. De burgemeester deelde dan ook mee, dat men niet zonder meer de gehele begraafplaats aan het Overijssels Landschap in beheer en onderhoud kon overdragen. Nader overleg volgde met als resultaat dat men in 1954 tot een officieel akkoord kwam middels een notariële akte bij notaris De Jong in Almelo.

De inhoud van de notariële akte kwam hierop neer:

De Gemeente Ootmarsum verkocht van de begraafplaats sectie A nummer 437, groot 4.30 are voor f 1,- aan de Nederlands-Israëlitische Gemeente te Almelo en droeg in blijvend beheer en onderhoud over sectie A nummer 438, groot 6.40 are aan de Stichting Het Overijssels Landschap.

In een aansluitende akte droeg het NIK haar deel qua beheer en onderhoud over aan het Overijssels Landschap.

Daarmee was alles naar ieders wens geregeld en was zowel beheer als onderhoud formeel verzekerd.

Vanaf dat moment had de begraafplaats één eigenaar en was dus één organisatie verantwoordelijk voor het beheer. De akte die daarbij is opgesteld geeft aan dat alle baten en lasten vanaf 1954 voor rekening komen van het Overijssels Landschap. Bij de uitvoering van haar taak moet deze stichting het karakter en de bestemming van de percelen eerbiedigen, waarbij zij ernaar streeft 'de bestaande beplantingen in stand te houden en, indien nodig, te vernieuwen, met dien verstande dat op of tussen de graven geen wortelschietende gewassen worden geplaatst en niet in de grond zal worden gegraven. Het is misschien zo te regelen, dat de enige Joodse inwoner van Ootmarsum de sleutels houdt en ieder jaar dit stuk laat maaien voor onze rekening.'

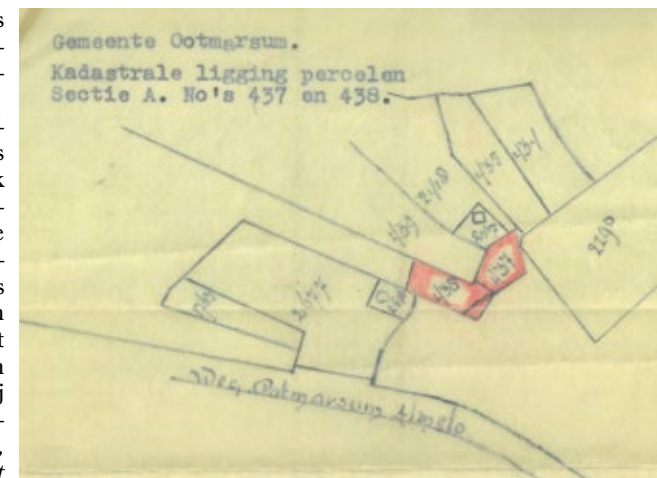
Met dat lid van het joodse kerkgenootschap werd Siegmund 'Sieg' ten Brink bedoeld. Hij had de oorlog immers overleefd. Helaas heeft Sieg dit maar kort gedaan want op 10-03-1964 stond in het Twentsch Dagblad Tubantia:

De 58-jarige veehandelaar Siegmund ten Brink is afgelopen zaterdag plotseling overleden. De heer ten Brink was het enige nog inleven zijnde lid van de vroegere Joodse gemeenschap in Ootmarsum, die in de oorlogsjaren grotendeels werd uitgemoord. De teraardebestelling heeft gisteren in Almelo plaatsgevonden.

Direct na de overdracht ontstaan er problemen met de naastgelegen steenfabriek 'de Schoelt'. Doordat de fabriek teveel klei aan de rand van de joodse begraafplaats heeft weggehaald begint de begraafplaats aan de westkant te verzakken. Enkele op de grens staande bomen storten in 1955 in de Kleikoel. Andere bomen worden uit voorzorg door de steenfabriek gekapt om zo te voorkomen dat de bomen een gedeelte van de begraafplaats meenemen in hun val. Het zou nog tot 1960 duren voordat de grond aan de westkant weer tot veilige hoogte was opgehoogd.

Zoals gezegd berustte het beheer van de begraafplaats na de overdracht in 1954 toe aan het Overijssels Landschap, maar deze vertrouwde het onderhoud ervan graag toe aan de familie Hofsté uit Ootmarsum die er deels al werkzaam was. Hun taak was als volgt omschreven:

- het handhaven van Iage natuurlijke bodembegroeiing op het achterste gedeelte van de begraafplaats, waarbij hoog opgroeiende gewassen (varens enzovoort) moeten worden verwijderd
- het schoonhouden en maaien van het voorste deel van de begraafplaats, met behoud van de nog zichtbare graven
- zerken vrijhouden van begroeiing (klimop, kamperfoelie enzovoort)
- verwijderen van dood hout, takken, afval en dergelijke
- het onderhoud van de aanwezige paden op het voorste deel van de begraafplaats

Plattegrond begraafplaats

Gerard Hofsté zei: *‘Mijn vader, (opa Gait) heeft (zelfs al vóór de oorlog) onderhoudswerkzaamheden verricht op de joodse begraafplaats samen met Hendrik Stroot. In Ootmarsum kende iedereen elkaar en sommige Joden zeiden weleens tegen Gait: ‘As ik straks dood bin, wil ie mie dan ok mang’s oaver’n kop aai’n.’*

Na de oorlog is het onderhoud een tijdlang verricht door onder andere de gemeente en zoals eerder gezegd door Siegmund ten Brink. Nadien kwam men weer bij ons met het verzoek om de begraafplaats te verzorgen. Ik weet nog dat mijn vader het uitdrukkelijk te horen kreeg om niet op de vrijdagmiddag en de zaterdag naar de begraafplaats te gaan. Dat had natuurlijk alles met de joodse Sabbath te maken.’ Na het overlijden van opa Gait Hofsté (juni 1958) zijn die werkzaamheden door zijn zonen Johan en Gerard (ook Gait genoemd) overgenomen.

Op vaste tijden gingen Johan en Gerard samen naar de Kuiperberg om er te harken, te schoffelen en soms het gras te maaien. Alhoewel Johan eerder is gestopt hebben hij en Gait dat werk vele jaren uitgevoerd. “Zeker 30 jaar”, vertelde zoon René, die de familie traditie overnam als derde generatie Hofsté. *‘Toen hij te oud werd en het werk echt niet meer aankon was het min of meer vanzelfsprekend dat ik het werk van mijn vader overnam.’*

Gait Hofsté

René verhuisde eind 2014 naar Enschede en het werd voor hem steeds lastiger om regelmatig onderhoud te plegen. Tijdens een toevallige ontmoeting bij mevrouw Marie Dijkhuis thuis, wonende aan de Palthestraat tegenover de familie Hofsté, bood ik, Ton Leeuwenkuijl, aan zijn werkzaamheden over te willen nemen. Wonende in de Kleikoel, min of meer naast de begraafplaats en al betrokken bij Landschap Overijssel is ondergetekende aangesteld als (vrijwillig) boswachter op de Kuiperberg met als hoofdtaak, het beheer, toezicht en algemeen onderhoud van het Jödnkarkhof.

Mooie eiken en de ANWB

Vanaf het begin van de twintigste eeuw wordt ‘het uitzicht vanaf de Kuiperberg’ opgenomen in het opkomende fietstoerisme. Honderden mensen per dag komen naar de Kuiperberg om te genieten van het uitzicht. Dat was in 1922 voor de ANWB reden om een grote oriëntaartafel te plaatsen pal naast de joodse begraafplaats mede omdat de grote eiken op de wal zo’n bijzonder element op de Kuiperberg vormden. De ANWB maakte zich in de jaren ’20 ook zorgen over het voortbestaan van die mooie karakteristieke eiken, machtige bomen die zo bijdragen aan de serene sfeer op en rond het oude kerkhof en de Kuiperberg. Het ‘Jödnkarkhof’ zonder bomen was voor hen ondenkbaar! Uit een brief, van 1926 die zich in het Corwin-archief bevindt, valt op te maken, dat het waarschijnlijk aan de vroegere Ootmarsumse veearts, dokter Majoewsky is te danken, dat deze bomen voor het nageslacht zijn behouden en nog steeds als een soort wachters om grafstenen staan. In dat jaar sloot dokter Majoewsky namelijk een overeenkomst met het bestuur van de Nederlandsche Israëlitische gemeente te Oldenzaal, waaronder de joodse gemeente in Ootmarsum sedert 1923 ressorteerde. Die overeenkomst kwam op 31 december 1926 tot stand en kon door dokter Majoewsky worden gesloten in zijn hoedanigheid als consul van de Algemene Nederlandsche Wielrijdersbond, de ANWB. Als gemachtigde van die bond kocht Majoewsky van de Nederlandsche Israëlitische gemeente Oldenzaal *‘de boomen staande op den Kuipersberg om de Israëlitische Be-*

graaflaats te Ootmarsum...voor eene koopsom van eenhonderd en tien gulden.’

In de overeenkomst werd de toekomst van de eikenbomen min of meer vastgelegd, want dat deel van het contract zegt letterlijk: *‘Voorts zijn partijen overeengekomen dat de gekochte boomen gedurende vijf en twintig jaren, derhalve tot den een en dertigsten December negentienhonderd een en vijftig op den grond van verkoopster mogen blijven staan en derhalve voor dien datum niet geveld of gerooid behoeven te worden, behoudens verlenging van dien termijn, indien zulks na het einde daarvan mocht worden overeengekomen.’*

Indien de koopster echter om welke redenen ook het vellen of verwijderen van een of meer of alle boomen gewenscht mocht achten, is zij volkomen vrij zulks te doen, ook al is de gestelde termijn van vijf en twintig jaren nog niet verstreken. Indien echter nu of later boomen geveld of verwijderd worden, mogen zij in geen geval onworteld worden, doch moeten zij tot den beganen grond worden afgezaagd of afgehakt, op verbeurte eener boete van Een Honderd Gulden voor elke overtreding, doch is deze boete van toepassing in geval er force majeure aanwezig is, b.v. indien de boomen door storm of anderszins gedeeltelijk onworteld worden, in welke gevallen echter zoo min mogelijk nieuwe ontgravingen mogen plaatshebben, doch ter plaatse afgezaagd of afgehakt moeten worden.*

Partij ter andere zal de boomen behoorlijk moeten onderhouden en regelmatig doen snoeien, alsmede doode takken en dergelijke tijdig verwijderen.’

Het feit dat de bomen in geval van verwijdering slechts bij de grond afgezaagd mochten worden, heeft natuurlijk te maken met de stoffelijke resten die her en der op het kerkhof liggen begraven; het verwijderen van de boomwortels zou die graven kunnen ontregelen.

Volgens de joodse begrafenisregels mag een graf nimmer verstoord worden!

Juist daarom is bovengenoemde clausule in het contract ook zo bijzonder, omdat het niet past in de ‘regels,’ want op een joodse begraafplaats staan zelden of nooit bomen. In de Joodse traditie hebben ondergronds groeiende boomwortels een verstorende invloed op de graven.

Restauratie Jödnkarkhof

Begin jaren tachtig begon de afrastering en het hekwerk rondom de begraafplaats in verval te raken. Beiden stonden toen niet op dezelfde plek, zoals dat nu het geval is. De afrastering stond binnen of op de omwalling, hetzelfde geldt voor het hekwerk. In 1982 en 1983 is de bestaande afrastering volledig vernieuwd. De afrastering werd daarbij verplaatst naar de voet van de wal aan de buitenzijde. Van de gemeente Ootmarsum werd toestemming verkregen de afrastering deels op gemeentegrond te zetten. De toegangspoort werd van een eikenbalkconstructie voorzien, waarin de twee bestaande opgeknapte hekken werden opgehangen. Het NIK, reageerde enthousiast op deze opknappbeurt en heeft als blijk van waardering in 1983 een boom in naam van de stichting in Israël geplant.

Kleine restauratie

In 1988 zijn de grafzerken schoongemaakt door medewerkers van gemeentewerken Ootmarsum. De letters zijn opnieuw zwart gemaakt door SOWECO in overleg met de heer Wanekerg van het NIK en de heer Platenkamp van de Twente Academie.

De toegangspoort werd opnieuw geverfd en het slot vernieuwd.

Bescheiden restauratie

In juli 2016 kwam 'Boete en Verzoening', een vrijwilligersorganisatie, die zich tot taak heeft gesteld om nationaal en internationaal zorg en ondersteuning te bieden aan joodse begraafplaatsen, naar de Kuiperberg.

Zo'n 25 vrijwilligers kwamen mij een paar dagen helpen om de begraafplaats op te knappen. De letters op de graven zijn opnieuw zwart ingekleurd, enkele stenen zijn weer recht geplaatst, de eikenhouten poort uit 1982 is geschilderd en de omheining gerepareerd.

Tijdens die werkzaamheden heeft Ben Morshuis op een indrukwekkende wijze zijn kennis over de geschiedenis van de Joden in Ootmarsum gedeeld met alle vrijwilligers. Zijn verhaal maakte grote indruk. Het afgelopen jaar heeft het NIK een forse subsidie ontvangen voor grootschalig onderhoud van alle joodse begraafplaatsen in Nederland. Voor Ootmarsum is het NIK in overleg met Landschap Overijssel en de gemeente Dinkelland om komend jaar weer groot onderhoud te plegen aan onder andere de omheining, de toegangspoort en de bomen. Met als doel dat deze eenvoudige maar bijzondere begraafplaats nog vele jaren deel uitmaakt van al het moois dat is te zien op de Kuiperberg.

Begraafplaats

Ben Morshuis met vrijwilligers

Bronnen

www.online-begraafplaatsen.nl/zerken.asp?command=showzerken&bgp=2993
www.boete-verzoening.nl/joodse-begraafplaatsen
www.nik.nl
www.erfgoedstem.nl/joodse-begraafplaatsen-stille-getuigen-van-een-rijk-joods-verleden/
www.onh.nl/verhaal/beth-haim-internationaal-beroemde-begraafplaats
www.stenenarchief.nl/wp

JOHANNES DE GRONDE

EEN MODERNE TWENTSE DEVOOT

GEBOREN IN OOTMARSUM

Harry Smienk

Hoewel hij momenteel niet direct overal bekend is, stond Johannes de Gronde, ± 1320-1392, een geboren Ootmarsummer, samen met meester Geert Grote aan de wieg van de 'Moderne Devotie'. Een beweging, die rond het jaar 1400 in Deventer is ontstaan en zich vanuit het IJsseldal langzaam over de Nederlanden en een deel van Duitsland uitbreidde. Deze 'vroomheidbeweging', tevens ook een maatschappelijke 'hervormingsbeweging' voor kerk en maatschappij, werd in de late middeleeuwen al vroeg aangeduid als de Moderne Devotie, 'hedendaagse toewijding'.

De eeuw, waarin Johannes werd geboren, leefde en werkte, was in alle opzichten een krankzinnige en bijzondere tijd. Geen eeuw kende zoveel gebeurtenissen als deze eeuw. Oorlogen, roofridders, boerentwisten, rampen, zoals uitbraken van de pest, andere ziekten onder mens en dier, mislukte oogsten, hongersnood, watersnood. Kerkelijke twisten, verval van het pausdom en kerk met het verplaatsen van de pauselijke zetel naar het Franse Avignon in 1309 door paus Clemens V met uiteindelijk het Westers Schisma in 1378. Een groot aantal mensen in die tijd voelde zich niet meer thuis in de kerk en bij de geloofsbeleving van toen. Ze hadden, in die tijd met veel armoede honger en ziektes, meer

Moderne Devotie Salve meum Salutare:
Wees gegroet mijn heil

dan genoeg van priesters en religieuzen, die hun geestelijke taken verwaarloosden en zich te buiten gingen aan overmatig eten, geld verwerven en met het niet zo nauw nemen van de celibaatgeloften en goede zeden. Door gebrek aan inkomsten van de tienden zwierven ze rond, namen neventaken aan en verkochten voor grof geld aflaten aan de arme gelovigen. Zelfs veren en dons, die zogenaamd van de vleugels van de engel Gabriël waren gevallen, tijdens de aankondiging van de blijde boodschap, werden als ware relikwieën verkocht. Het geloof was voor de middeleeuwer alles, de kern van hun bestaan. Daar hielden ze zich onverwijd aan vast, terwijl de kerk met aan het hoofd oorlogszuchtige bisschoppen er een zootje van maakte en het niet zo nauw nam met de regels.

Processie der flagellanten

Het platteland, ook hier rond Ootmarsum, had veel te lijden van rondtrekkende rovende bendes en oorlogvoerende legertjes van roofzuchtige edelen. Zelfs zo erg dat in 1358 de bisschop Jan van Arkel zich genoodzaakt zag de roofridderburch te Saesfelt te ontmantelen en totaal te verwoesten.

De bevolking had tevens erg te lijden onder de rondwarende pest, velen stierven of trokken weg.

Vele boerenerven waren dan ook woest en verlaten. Mensen wisten niet meer wat te doen. Hoe kon dit alles gebeuren, verwijfeling alom! Men dacht dat het einde der tijden nabij was. Het klimaat veranderde opeens zeer snel (zoals later blijkt, het begin van de zogenaamde 'kleine ijstijd'). Er viel eerst buitensporig veel regen, zodat men dacht dat de zondvloed gekomen was; later in de eeuw volgden er zeer strenge winters. Vele gelovigen trokken het vergelijk met de Apocalyps, de komst van de zwarte ruit! Men richtte de laatste hoop op God. Er ontstonden groepen godsdienstfanaten en sekten, groepen mensen, die zichzelf geselden en kastijdden ter boetedoening de zogenaamde flagellanten trokken rond door land en stad. Het was de tijd van zwarte magie, tovenarij en de opkomst van heksenvervolgingen. Kortom een verschrikkelijke tijd.

Wie was Johannes de Gronde?

Johannes de Gronde werd in het begin van die waanzinnige 14e eeuw, midden in die warrige tijd zo rond het jaar 1320 in het kerspel Ootmarsum geboren. Waarschijnlijk op een boerderij, die in die tijd nog in de leenregisters van de bisschop van Utrecht en de hof, later verdwenen, Ootmarsum werd vermeld. Hoewel Johannes de Gronde, naast Geert Grote, als één van de belangrijke grondleggers van de Moderne Devotie beschouwd kan worden, is er verder weinig over hem bekend en gepubliceerd.

Om echt iets over hem te weten te komen, moeten we bij bronnen uit de directe omgeving van de Congregatie van Windesheim, de latere Kloosterorde, te rade gaan. Zoals bij Thomas à Kempis, Rudolf Dier van Muiden en het Frensweger Handschrift.

Dit laatste geschrift geeft in de volkstaal van toen een beschrijving van het leven van Johannes de Gronde: *Van heren Johan ten Gronde. Nae meister Gheerds Groten dode annam dat regiment der susteren die hy vergadert hadde, heer Johan ten Gronde een devoet priester Godes, van Ootmersem in Twenthe gheboren. Hy was van groten gheruchte, walsprekende van woerden, ende een wijlentides in Holland seer eerbaerlic omgaende, ende hy scheen edelike mitten titel der cuischeit onder den priesteren, ende was tevreden mit enen slichten beneficium des altaers.*

Geert Grote en de Broeders des Gemenen Levens

Biechtvader met assistent laten zich door de nonnen verwennen

Hij werd de naaste medewerker van Meester Geert Grote en wordt in die hoedanigheid ook door hem tot zijn opvolger aangewezen als eerst verantwoordelijk priester/rector van het 'Meester-Geertshuis', het verblijf van de Zusters van de Moderne Devotie te Deventer.

Johannes kreeg als gewone jongeling uit het Twentse Ootmarsum de kans om opgeleid te worden tot priester. Waar en hoe dat heeft plaatsgevonden dat houdt de geschiedenis alsnog verborgen.

Mogelijk ontving hij, zoals vele tijdgenoten zijn opleiding in Keulen of Aken. Na zijn af-

studeren werkte hij vele jaren als uitstekende prediker en biechtvader in Deventer en Zwolle. Door zijn levenswijze en goede preken viel hij reeds op bij Meester Geert Grote, die hem bewonderde om zijn bijzondere kwaliteiten. Hij kon preken als de beste en soms op hoogtijdagen wel zes uur achtereen. Johannes werd echter in 1380 naar Amsterdam gezonden om daar in de zielzorg te werken; niet als pastoor, maar als rondgaande vrije geestelijke.

Hij functioneerde vooral als prediker en als biechtvader bij de opkomende kloosters in Amsterdam.

Het blijkt dat Geert Grote in die tijd al correspondeerde met enkele priesters in Amsterdam, namelijk Willem Oudescutte, Gijsbert Dou en ook Johannes van de Gronde. Het ging dan over het verwerven/uitlenen en afschrijven van Boeken.

Johannes was evenals Geert Grote een grote liefhebber en verzamelaar van goede boeken. In 1383 verzocht Geert Grote de heilige kerk in Amsterdam om Johannes als priester af te staan voor de Deventer gemeenschap. In 1384 na de dood van Geert Grote, werd hij daar de opvolger in het zusterhuis. Meester Geert kende hem al goed, want voordat hij naar Amsterdam vertrok, had hij al enige tijd met de eerste broeders in het oude 'Heer Florenshuis' doorgebracht. Daar heeft hy oetmoedelic ende devotelic int ghemeyne ghelevet, zo meldden de bronnen ons. Verder wordt geschreven dat hij altijd vroeg opstond om met de broeders de canonieke getijden te lezen. Na opgewekt ontwaakt te zijn, ging hij zijn medebroeders wekken door te kloppen en te zeggen: "Staat op en waakt en bidt, opdat gij niet in beproeving komt."

Voor de Latijnse Poort in Rome

Dat Johannes terstond in 1383 naar Deventer is vertrokken lijkt me niet erg aannemelijk. Er zijn namelijk nog tot 1384 brieven aan hem in Amsterdam gestuurd. Johannes kon zich moeilijk losmaken van het Hollandse. Hij was tot aan zijn overlijden in 1392 onder andere betrokken bij de stichting van het 'Priesteren huys toe hoem' ook wel de 'Gouwe' geheten te Hoorn en de stichting van het klooster 'Nieuw Licht' net buiten Hoorn. Tevens was hij betrokken bij de oprichting van het Fraterhuis te Zwolle en de stichting van het regulierenklooster Mariënborn bij Arnhem.

Samen begraven, miniatuur

Bij terugkomst in Deventer betrok Johannes de vroegere kamer van Meester Geert in het zusterhuis, het Meester Geertshuis en probeerde naar eigen kunnen leiding te geven aan de aanwezige zusters. Dit ging hem echter niet zo goed af. Hij was niet bepaald een organisator en econoom; het zusterhuis belandde dan ook al gauw in een crisis. In het voorjaar van het jaar 1392 werd Johannes ernstig ziek, maar hij wilde zich niet door de zusters laten verzorgen. Hij was wat schuw voor vrouwen en hield altijd gepaste afstand.

Eén van de zusters de vrome Zweder van Rechteren, barstte dan ook spontaan in een dankgebed uit toen in 1392, na de dood van de Gronde, Johannes Brinckerinck de leiding over het zusterhuis overnam. Hij maakte het Meester Geertshuis tot de hoeksteen van de Moderne Devotie. Misschien dat daardoor de naam van Johannes de Gronde wat op de achtergrond is geraakt, maar zijn uiteindelijke reputatie was er niet minder om.

Hij had problemen met zijn voeten en kon niet meer lopen. Daarom droegen de broeders hem naar het 'Heer Florenshuis', om hem te verzorgen. Na een welbesteed en arbeidzaam leven als priester overleed Johannes de Gronde op 7 mei 1392, daags na de herdenkingsdag van Sint Jan voor de Latijnse Poort. Acht jaar diende hij als rector de zusters. Op de feestdag van Sint Jan op 6 mei werd hij later steeds door de orde herdacht.

Na zijn dood, zo vermeldt één van de bronnen (scriptum Rudolf Dier van Muiden), moest Johannes volgens een openbaring nog een maand in het vagevuur verblijven om twee redenen:

"De een was om der gulsicheid wille, want al waren die susteren doe ter tijt seer arm, nochtant bereyden se hem sine spise redelicke leckerlic.

Die andere sake was die ydel glorie die hy hadde in den prediken."

Johannes werd (volgens Thomas à Kempis) begraven in de Mariakerk in dezelfde groeve waar meester Geert Grote acht jaar eerder was begraven.

"Hoe goed is het, zegt Thomas à Kempis, dat zij, die elkander in dit leven bemind hebben ook in de dood verenigd zijn gebleven, liggend in denzelfden tempel onder denzelfden zerk, wachtende op de toekomst van de Heer Jezus Christus, om door Hem weder te worden opgewekt."

Een belangrijk devoot man, een Twentenaar uit Ootmarsum, was niet meer. Zijn leven en werk mag in Ootmarsum zeker niet onbekend blijven.

Fenne de Gronde

Toch was Johannes de Gronde niet de enige religieus, die Ootmarsum in de 14e eeuw voortbracht.

Hij had nog een jongere zus, ± 1335 geboren, die vanuit Ootmarsum haar intrede deed bij de Devote Zusters in Deventer. De bronnen meldden daarover: *Dese guede zuster Fenne was her Johan van de Gronde onses weerdige vaders natuerlike zuster. Ende het was alte vuerigen, goddienstegen mensce, ende gaf oer gehelick tot onsen lieven Herren en totten rechten doechden.*

Van haar is verder bekend dat zij tot op hoge leeftijd haar taken in de kloostergemeenschap stipt en vol overgave vervulde. Ze woonde graag en veelvuldig de heilige mis bij buiten het zusterhuis. In die tijd mochten er nog geen missen door de rector binnen het klooster gelezen worden.

Pas veel later mocht de priester een draagbaar altaar meenemen en binnen de kloostermuren mislezen.

Fenne leefde zeer ingetogen en sober; at nauwelijks en droeg vaak erbarmelijk armoe-dige kleding.

Het was zelfs zo erg dat het in de kronieken vermeldingswaardig was: *Het gevyl op een tijt, dat her Johannes Brinckerinck, onse weerdige vader, hier indie weer quam, ende doe sach hi dat zuster Fenne soe rechte snoeden rock aenhadde, ende dat was oer beste rock. Doe segede hi tot moder Barten ter Clocken, die bi hem genck, dat si oer enen beteren rock solde geven, of hi wolde oer selven enen werven. Ende doe dit geschiede, doe wasset een oelt mensche ende een van onsen oeldesten zusteren die hier woen-den.* Fenne is zeer oud geworden en is in het jaar 1421 overleden.

Middeleeuwse non

Johannes en Fenne de Gronde, twee bijzondere mensen uit die zo woelige veertiende eeuw, die zeker grote aandacht en hulde verdienen, daar ze allebei Ootmarsum zo'n 650 jaar geleden wellicht als eersten op de kaart gezet hebben en Ootmarsum voor-good met de Moderne Devotie verbonden hebben.

Bronnen

Beeldbank Ootmarsum
Catharijneconvict Utrecht
Lymborch Huis Nijmegen
Centrum Moderne Devotie Deventer
Hamton Court Palace Royal Collection
Halcyon 's Gravenhage
Zeven eeuwen Bunderen, Brugge

HONDERD JAAR EEN HOOGTEPUNT

Rob Meijer

Er staat een tafel op een berg,
daar kun je niet aan eten,
maar dat is ook helemaal niet erg,
je kunt je honger hier zo vergeten!

Die tafel op die berg, die staat in Twenteland,
het stadje Ootmarsum ligt er aan zijn voet
en is een fraaie verhoging in het platteland,
die zorgt dat iedereen de Kuiperberg op moet!

Die tafel staat daar nu honderd jaar de weg te wijzen:
trotseerde twee oorlogen door de jaren heen.
Ontelbare toeristen die naar Twente kwamen reizen,
schaarden zich om deze tafel van dat grijze steen.

Toen al, nam een prille ANWB het besluit,
dat je de mensen de weg moet wijzen.
Dan pas komen ze op de mooiste plekken uit
en halen ze het beste uit hun reizen.

Honderd jaar geleden was hier koningin Willemien
om het panorama even te ondergaan.
Ze zei: "Wat laten jullie me nu hier zien
moet hier niet een duidelijke wegwijzer staan?"

Edo Bergsma van de ANWB
heeft toen het heft in handen genomen
en deelde aan de leden mee
hier moet een oriënteertafel gaan komen!

De grond van Aarnink werd toen aangekocht
en aan een tafel van marmer werd begonnen.
Voor een feestje werden vele gasten aangezocht,
waardoor deze plek geweldig aan waarde heeft gewonnen!

Ja, al velen hebben het hier ondergaan,
dat mooie groene land en al die kleur.
Daar moet je wel even stil bij staan,
het haalt je uit de dagelijkse sleur.

Er is de afgelopen jaren hier heel wat voorbij gekomen
en ook het panorama veranderde gedwee,
je ziet geen textielschoorstenen meer stomen,
de horizon van Twente ging met de welvaart mee.

De gemeente Dinkelland nam hier de omgeving op de schop,
er werd gerenatureerd en dat was heel wijs.
Het geheel knapte er geweldig van op
en is voor fietsers en wandelaars nu een paradijs.

Voor mij is het hier, ja zeker weten,
net zoals vroeger, bij ons in huis.
"Aan tafel" klonk het dan zo voor het eten,
maar ook aan deze tafel voelen we ons thuis...

Honderd jaar hier viëren, is niet overbodig,
in onze jachtige tijd zal niks beklijven.
Bezinning en afstand nemen zijn soms ook nodig,
een magische plek zal het hier steeds blijven.

Daarom, aan eenieder een wijze hartenkreet:
kom ook aan tafel, kijk in het rond,
onderga het en voor je 't weet,
voel je je thuis op Twentse grond...

100 jaar
ANWB-Orienteertafel Ootmarsum
10 juli 2022

GOUDEN VOGELVERENIGING

VIJFTIG JAAR LANG EEN HECHTE VRIENDENCLUB

Patrick Scholten

Voor onze oprichting in 1972 kende Ootmarsum een aantal vogelkwekers, die lid waren van de vereniging in Tubbergen. Mensen als Tonnie Lansink, Gerrit Schulte, Gerard Schuurman en Johan Oude Weernink namen het initiatief. Om een Vogelvereniging in Ootmarsum op te richten, moesten we toch 17 tot 18 leden hebben en dat lukte ons. In de jaren daarop groeide onze Vogelvereniging en kenden we tijdens onze hoogtijdagen ruim 70 vogelliefhebbers met een grote verscheidenheid aan vogels. In dit jubileumjaar mogen we onze handen nog dichtknijpen met 34 leden en twee jeugdden. Onze Vogelvereniging is in al die jaren niet veranderd voor wat betreft de onderlinge vriendschap. Het is een hechte groep, waarin iedereen zijn eigen taak heeft en als er iemand wegvalt dan staan anderen op om die werkzaamheden op te pakken. Ook de vrouwen van de vogelkwekers spelen een hele belangrijke rol en dat maakt het echt tot een fijne plezierige club met veel gezelligheid. Door de jaren heen zijn er door de leden vele prijzen gewonnen in diverse categorieën, in zowel nationaal als internationaal verband.

Eén van de leden, Herman Keupink, weet nog goed dat hij zijn eerste vier grasparkieten aanschafte. Hij had thuis een klein hok en daar bracht hij de vogels onder. Hij was het hok nog niet uit of één van de parkieten was al gevlogen. Hij lacht nog steeds om dit voorval. Dankzij zijn buurman kreeg hij er nog een parkiet bij en kwam het aantal weer op vier. Hij genoot van die grasparkieten en heeft deze ook altijd gekweekt. Ze zijn prachtig van kleur en met hun gekwetters zorgen ze voor veel vertier. Het kweken van grasparkieten is zijn grootste liefhebberij. Het winnen van prijzen is mooi meegenomen, maar niet zijn voornaamste doel.

Kind van de club

Herman Keupink is echt een kind van de club. Zijn Vogelvereniging Ootmarsum bestaat 50 jaar en hij is er vanaf het begin bij geweest. Tijdens de receptie ter gelegenheid van het gouden jubileum ontving Herman Keupink de speld en het schildje als waardering voor zijn 50-jarig lidmaatschap.

Hij behoort tot de mensen van het eerste uur en tot op de dag van vandaag heeft Herman daar geen enkele spijt van.

Een vogeltentoonstelling kunnen wij ons nog goed herinneren. De Rozenstruik stond leeg. De vrouwen van onze leden maakten de gordijntjes voor de ramen en Jan Lutikhuis bewaakte 's nachts de vogels met zijn honden, omdat er verder niemand was. We hebben toen een prachtig weekend gehad. Niet gebonden aan tijd en de hele inrichting zelf kunnen bepalen. Een prachtig weekend was het. Een hele andere anekdote gaat over onze deelname aan een show in Emmeloord. Eén van onze leden nam voor iemand anders vier kanaries mee terug en had deze al in de auto gezet. We bleven echter te lang napraten en terug bij de auto lagen de kanaries met de pootjes omhoog. Stom, maar dat kan gebeuren. We hebben gauw andere kanaries op de kop kunnen tikken en zo is alles toch goed gekomen. De leden kijken met heel veel dankbaarheid terug op deze jubileumdag. Al die jaren zijn zij een onderdeel van de Vogelvereniging. We hebben lief en leed met elkaar gedeeld, leden zijn ons ontvallen, maar we hebben ook nieuwe vogelkwekers mogen verwelkomen. Het meest prettige is dat we een hechte groep zijn. Er is veel saamhorigheid en leden staan klaar voor een ander. Dat maakt iedere activiteit tot een feest.

Bron

Herman Keupink

Foto's

Patrick Scholten

'N PRÖÄTKE

MET BEN RAATGERINK

Peter Baanstra

Na het passeren van de 'beroemde of beruchte' stadsbeek op de Westwal kom ik op het veilige gedeelte van dit oeroude en historische straatje. In het laatste dubbelblok voor het paadje naar Engels' tuin woont onze hoofdrolspeler, die in dit jaarboek centraal staat in 't Pröätke. Na het aanbellen zwaait de deur open. Een wijds armgebaar toont de gastvrijheid van Ben Raatgerink, die door zijn postuur en door zijn karakter echt nooit iemand in de weg staat.

Rien, de vrouw van Ben, zet koffie en aan de keukentafel met uitzicht op de grote Sequoia in het stadspark Engels' tuin, valt het gesprek nooit echt stil. Een vertrouwd samenspel tussen de interviewer en de ondervraagde, die elkaar in het dagelijkse leven al vaak hebben ontmoet. Het ons-kent-ons is hier zeker van toepassing.

Van Oostwal 40 naar 41 een wereld van verschil

Ben is geen geboren Sipel, maar zag het levenslicht op 29 oktober 1943 aan de Oostwal 40 in...Oldenzaal. Hij was de derde in rij na Annie en Jan. Ook zus Marjan werd nog in Oldenzaal geboren. Daarna verhuisde het gezin naar Ootmarsum en woonde een tijdje aan de Molenstraat. Dat was op een steenworp afstand van de TET-garage. De vader van Ben, Antoon, was namelijk buschauffeur. Die busremise stond op de plek waar Doorneweerth met een garage begon, die weer overgenomen is door Höfte en later door Lenferink, de Poet. "In Ootmarsum zijn mijn zus Wilma en mijn broer Toon geboren. In totaal dus zes kinderen. Mijn moeders meisjesnaam is Marietje Bodde. We kregen een goede christelijke opvoeding," vertelt Ben. "Zo werd ik misdienaar in het klooster. De catechismus leren werd echter geen succes en dat leverde me wel eens strafwerk op," lacht Ben.

Het gezin verhuisde naar de Oostwal. "Het grappige is dat we in Oldenzaal op nummer 40 woonden en in Ootmarsum was het 41. Mijn moeder deed het huishouden en mijn vader werkte ook hard. Niet alleen als buschauffeur, maar hij bracht ook boodschappen rond voor Bank, die een Sparwinkel runde. Ik heb een hele fijne jeugd gehad. Ik sliep met mijn broers op één kamer. De bovenverdieping kende geen verwarming, dus kregen we als het koud was een kruik mee. Ons jongste broertje ging als eerste naar bed en als hij sliep, pakten we zijn kruik. De kleuterschool zag ik niet zitten, want ik wilde of buiten spelen of lekker technisch knutselen. Dat stelde toen nog niet veel voor, maar het gaf wel aan waar ik me toen al voor interesseerde. Op de lagere school zeiden de leraren dat ik meer met autootjes en magneten bezig was dan met taal en rekenen. Ik doorliep iedere klas wel altijd met voldoende. Van de Scheepersschool-tijd kan ik me juf Wintels en meester Vogelzang het beste herinneren.

Het was echt een mooie tijd met goede leerkrachten. Zo'n vijf jaar geleden hebben we nog een reünie gehouden. Meester de Rooy en meester Bruggink waren ook van de partij. We hebben een fantastische dag gehad en heel veel herinneringen opgehaald."

Met kameraden als Jan Meijer, Lex Luttkhuis, Jos Stroot en Herman (Loef) Steinmeijer trok Ben de natuur in. Achter de vroegere huishoudschool aan de Vasserweg liep een beek en dat was een geliefde plek om hutten te bouwen. “Ik kwam ook veel bij boer Nijhuis, met als bijnaam ‘de Biel’. Zeker als ze extra handen nodig hadden, hielp ik mee. In mijn jeugd hadden we in het najaar twee weken vakantie. Dat heette in Twente ‘de tuffelvakantie’. Ik hielp dan mee om aardappels te rapen en met het verdiende geld vermaakte ik me prima op de Koale Karmis,” weet Ben zich die tijd nog feilloos te herinneren.

De lagere school werd ingeruild voor de Storkschoon in Hengelo. “Het leek een logische keuze, omdat ik veel voor techniek voelde. Thuis was ik altijd bezig om dingen uit elkaar te halen of apparaten te repareren. Mijn vader was ook een techneut en had toen al een eigen kersverlichting gemaakt in de tijd dat er nog echte kaarsen in de kerstboom werden aangestoken. Het ging

bij mij trouwens niet altijd goed, want ik heb ook wel eens domme dingen gedaan.” Het werd even stil, want ik keek hem aan met een meer dan vragende blik. De glinstering in Bens ogen zei genoeg en het antwoord volgde al snel: “Twee spijkers in het stopcontact met als gevolg een beste klap. Ik kan het nog navertellen,” grapt de technicus. Op de Storkschoon werden de eerste twee jaren gevuld met theorielessen. In de derde klas volgde de praktijk om in een fabriek een vak te leren. “Dat zag ik absoluut niet zitten. Mijn hart lag en ligt bij de elektrotechniek. Ik ben geen plaatbewerker en geen draaier en dus vertelde ik mijn moeder dat ik wilde stoppen met de opleiding. Dat vond ze echt niet leuk. Ze vertelde dat ik dan maar een baan moest zoeken en dat heb ik keurig gedaan,” laat Ben met een glimlach weten. Hij vond tijdelijk werk bij installateur Harry Buijvoets en samen met Jan Jansen heeft hij in die tijd de r.k. pastorie voorzien van lood waar het nodig was. Op zaterdag waste Ben bij Pim Silderhuis auto's. “Blijkbaar beviel dat goed, want Gait Olde Meule, die daar ook werkte, vroeg mij of ik daar niet de hele week wilde komen. Dat heb ik gedaan, maar ook nu was mijn moeder niet altijd blij, want ik kwam regelmatig ‘smerig’ in huis.”

De eerste stappen als vrijwilliger

In die ‘puberteitsjaren’, want Ben was nog maar een jaar of 16, zette hij zich voor het eerst in voor de Ootmarsumse gemeenschap. In al die jaren is dat nooit veranderd, want Ben was en is nog steeds, ook al wil hij ‘afbouwen’, bij veel festiviteiten betrokken. “In die tijd was de wandelsport ongekend populair en dus werden er ook in en om Ootmarsum regelmatig wandeltochten georganiseerd. Bij de start en finish, vaak tegenover het voormalige café ‘De Rozenstruik’, wilde de plaatselijke wandelsportvereniging een geluidsinstallatie hebben. We bouwden een luidspreker in een kastje. Daar kwam een zinken emmer zonder bodem overheen en dat was onze eerste ‘hoorn’ luidspreker.” Door een samenloop van omstandigheden kwam Ben in contact met Herman Haarhuis. “Ik had een EP-tje uitgeleend aan Johnny Sanders. Hij draaide in die tijd met Herman films in de Ootmarsumse bioscoop ‘Odemarus’.

Dat EP-tje heb ik in de bios teruggegeven. Zelf kwam ik er graag. Dat kostte me geen geld, want bij café Bolscher in Nutter hing een aanplakbiljet met een vrijkaartje eraan vast geniet. Wat genoot ik van de matineevoorstellingen met cowboyfilms. Tevens was ik hoffotograaf geworden bij de Othmarridders en kwam dus in de carnavalsperiode vaak bij Herman om de foto's van het zottenfeest te laten ontwikkelen. In eerste instantie vroeg hij mij om in de bioscoop te helpen. Niet veel later begon hij in de Schiltstraat met een eigen zaak. Hij verkocht radio's en tv's, maar je kon daar ook foto's laten ontwikkelen. Herman wilde heel graag dat ik bij hem kwam werken en dat aanbod greep ik met beide handen aan,” vertelt Ben.

De dienstplicht riep echter en 24 maanden lang zette hij zich in voor de nationale luchtmacht. In zes maanden tijd kreeg hij een opleiding in radio – en radartechniek. Een logische keus van de legerleiding, want Ben is een technicus pur sang. “Na een half jaar werd ik gestationeerd op vliegbasis Twente om bij het squadron van de 306-starfighters te werken. Met mijn collega's testten we de radars en nog steeds voelt het als een jongensdroom dat ik als 20-jarige in een starfighter mocht zitten. Niet dat ik gevlogen heb, maar om alles te controleren wat maar iets met zenders en ontvangers te maken had. We hebben toen ook alle mobilifoons in onderhoud gehad en we deden het ‘te goed’, want ze bleven prima functioneren,” lacht Ben. “Op deze dienstdag kijk ik met veel plezier terug.” Na die 24 maanden kwam Ben ‘terug op aarde’ en hervatte hij zijn werkzaamheden bij Herman Haarhuis. “Het was een periode dat iedereen in Ootmarsum wel een tv aanschafte. We plaatsten antennes op de daken en sloten alles keurig aan. In de zomerperiode kende Ootmarsum ook toen al de nodige toeristen, die met hun camera's foto's maakten. Misschien hadden we bij Haarhuis wel de eerste 24-uurs service. De bezoekers van

ons Siepelstadje brachten hun filmrolletje en in de donkere kamer ontwikkelden wij de foto's. Meestal vanaf 05.00 uur waren we aan het werk en zorgden er zó voor dat de toeristen hun foto's de volgende dag konden meenemen. In die periode ontwikkelden we nog meer, want Herman en ik hebben veel geëxperimenteerd. Zo ontstond een fotoafdruk-timer en de eerste aanzet tot een kleurenprinter. Heerlijk om samen met Herman te experimenteren. Voor hem en voor mij een bijzondere leerzame tijd. Ik heb zelfs een bruidsreportage gemaakt. De fotograaf uit Denekamp kwam niet opdagen en Herman had zelf een andere afspraak. Jij gaat daar naar toe en dus zat ik ineens in de bruidsauto. De zus van de bruid kende mij van het dansen bij Kolmschot en misschien nog ietsje meer. Dat zorgde wel even voor een precaire situatie. We hebben er samen echt om gelachen.” Na ruim twee jaar zei Ben zijn werkgever Haarhuis vaarwel en solliciteerde bij Bosch Blaupunkt in Enschede. Ben kwam daar via Henk Koldemeule en werkte op de afdeling reparaties van Blaupunkt. De transistortechniek kwam op gang en daarmee ook de autoradio's. Ben wijst naar de vensterbank waar zijn allereerste autoradio nog staat te pronken.

Rien en Ben

Bens zus Marianne was vriendin met Rien Stroot en op deze wijze kwam het liefdesballetje tussen deze beiden aan het rollen. Rien kwam regelmatig bij de Raatgerinks thuis, maar dat resulteerde nog niet direct in een hechte relatie. Op het moment dat Mariannes vriendin slaagde als kleuterleidster en een feestje wilde geven, ontkiemde de liefde. “Via Bertus Voortman kreeg ik het seintje dat Rien mij wilde vragen om ook op dat feestje te komen. Dat gebeurde en vanaf dat moment ontbrandde onze liefdesvlam.

Op 11 juni 1971 trouwden we voor de wet in het gemeentehuis en vervolgens in de Protestantse kerk, omdat de r.-k. kerk op dat moment een ingrijpende restauratie onderging. Onze dagbruiloft was bij het Twents Gastenhuus, dat na een grondige renovatie pas weer geopend was. We waren de eerste na deze verbouwing. De avondbruiloft was bij Pikkemaat. Een prachtig feest!!,” blikt Ben terug op dit hoogtepunt in zijn en hun leven.

“Geen feest trouwens voor ons om in die tijd in Ootmarsum een woning te vinden. Dankzij mijn baas, ter Riet van Bosch Blaupunkt, vonden we een huis in Enschede. Vier hoog en daar is onze Bart geboren. In die Enschedese tijd ging het vrijwilligerswerk in Ootmarsum gewoon door. Dat betekende dat ik regelmatig op en neer reed voor het carnaval en de VVV. Ik heb dat nooit met tegenzin gedaan, maar de Siepelstad bleef ons roepen en dus ging onze moeizame zoektocht naar een huis verder. Na ruim twee jaar viel ons oog op een huis aan de Titus Brandsmastraat. Het leek in kannen en kruiken, maar er kwam toch een kink in de kabel. We hadden alles klaar staan voor de verhuizing, maar

groen licht kwam er niet. Henk Arens ontpopte zich als een reddende engel voor ons. Op donderdagavond ontvingen we bericht dat het alsnog door ging. Ik heb een vrachtwagen bij Heisterkamp kunnen regelen en op een zaterdag zijn we verhuisd, zondags het huis verder ingericht en op maandagavond de eerste repetitie voor de zittingsavonden bij Pikkemaat. Hectische dagen, maar we waren back in town.” Ben kan nu wel lachen om die frustrerende zoektocht naar een huis in zijn geliefde stadje.

Werk en vrijwilligerswerk gaan hand in hand

Bij Bosch Blaupunkt leerde Ben een aantal maten kennen, die onder meer werkten met speelautomaten en geluidsapparatuur. “Er lagen ook lijntjes met de Universiteit Twente en dat vond ik interessant. We hebben twee jaar samengewerkt. Bij terugkeer van een vakantie bleek het bedrijf failliet. Via een tante in Denekamp kreeg ik de tip dat iemand met een ingenieursbedrijf in Bilthoven ook in Enschede een nevenvestiging wilde opstarten. Ik heb de stoute schoenen aangetrokken en heb die desbetreffende man gebeld. Daar aangekomen dacht hij dat ik een stagebegeleider was. Hij had dus een jonger iemand verwacht. Ik kwam door mijn vasthoudendheid toch met die man aan de praat. Na een tijdje haalde hij er nog een collega bij. Toen ik naar Twente terugreed wist ik dat ik dit ingenieursbedrijf in Enschede mede mocht helpen opstarten.

Door onderlinge problemen is het bedrijf in Bilthoven failliet gegaan. Niet lang na deze tegenslag besloten we met een man of vijf om op eigen benen te gaan staan.

We zijn dus een eigen bedrijf begonnen. Twee man stapten er niet lang daarna uit en dus bleven er nog drie over. Ik had geen ing. of ir. voor mijn naam staan. Mijn ‘titel’ was dat ik beschikte over een netwerk. Kennis is goed, maar kennissen nog belangrijker en dat werkte. Mijn maat en ik bleven uiteindelijk over en samen hebben we veel kunnen betekenen, vooral voor de medische sector. Zo ontwikkelden we bloeddruk – en cholesterolmeters. Ook temperatuurmeters voor de hout – en voedselindustrie. Tevens maakten we een registratiesysteem voor discotheken, dat we door het hele land hebben geplaatst. Het was een controlesysteem, zodat discotheken niet onbepakt allerlei films waar uitzendrechten op lagen, konden vertonen. Prachtig om dit te doen en daardoor kwam ik met heel veel mensen in contact en dat voelde voor mij heel goed. Op 62-jarige leeftijd vond ik het echter welletjes en ben ik hiermee gestopt,” vertelt Ben over zijn werkzame leven. “Ik heb daarna nog zeker acht jaar parttime bij Haarhuis generatoren gewerkt,” fluistert hij er zachtjes achteraan.

Bij Jan Haarhuis met generator

Op de Gay parade in Amsterdam

Niet alleen het betaalde werk, maar ook het vele vrijwilligerswerk bepaalt het leven van Ben Raatgerink. Op het moment dat het gezin terugkwam in Ootmarsum pakte hij de draad weer op, die hij in feite nooit heeft losgelaten. Er kwamen echter meer draden bij, want de Blokhut vroeg om vrijwilligers. “Ik ben daar begonnen met het geven van een fotocursus en samen met anderen hielden we toezicht tijdens de toen druk bezochte disco-avonden. We hadden daar ook een modelbouwclub voor vliegtuigjes, totdat er iemand met een stockcar binnenkwam. Het was de start voor de Blockdrivers en we namen deel aan officiële wedstrijden in Rosmalen. Bij ‘Kanaalgait’ heb-

ben we een eigen baan aangelegd en het kwam heel mooi uit dat ze net bezig waren om de Rossummerstraat van nieuw asfalt te voorzien. Gait Veldhuis was uitvoerder en ik heb hem gevraagd of hij nog wat asfalt over had. Dat lukte als wij vrijwilligers leverden, dan zou hij zijn personeel vragen. Na werktijd bleven er een aantal wegwerkers achter en zij hebben daar het asfalt gedraaid en zo kregen wij een prachtige stockcarbaan. Bij ‘Kanaalgait’ kregen allen wat te eten en te drinken. Prachtig was het hoe iedereen zich inzette zonder geld te willen verdienen. Dankzij deze locatie en de goede contacten met Rosmalen, toentertijd het centrum van de stockcarraces, mochten we hier een NK en zelfs een EK organiseren.

Die baan bouwen was echt bôzzelen, maar wat hebben we daar met heel veel publiek genoten van prachtige races,” blikt Ben terug op de Blockdrivers.

Prachtige anekdotes

Het rijke vrijwilligersleven levert ook hele bijzondere anekdotes op. “Ik was bij Paul Sijtsma hoofdpiet en Jan Busscher schminkte ons. Op een bepaald moment zei Jan tegen mij dat ik ‘moest’ stoppen. Hij gaf direct zijn argument, want ik kreeg veel te veel rimpels en dat kostte de gemeenschap teveel schmink,” grinnikt Ben nog na. “Tijdens de Siepemarkt zorgen we voor geluid door de belangrijkste straten van het centrum. We spannen een kabel, die begon vooraan in de Grotestraat tot aan café de Poort aan de Marktstraat. Bij slager Steinmeijer kregen we een harde worst mee. Hotel van der Maas voorzag ons van koffie. Bij Herman Haarhuis klommen we via de ladder naar het balkon en dan naar binnen om daar een biertje te drinken. In de Marktstraat klom ik bij Wientjes op de ladder en daar stond Stien in haar bh in haar slaapkamer. ‘Sorry Stien’, zei ik. Zij reageerde heel adequaat door te vertellen dat mijn vrouw Rien hetzelfde onder haar bh heeft zitten. Bij Ossenvoort, nu café de Poort, dronken we één of twee biertjes en daarmee was de klus geklaard. Tijdens één van de intochten van Sinterklaas bleek er op hetzelfde moment een bruiloft te zijn in de trouwzaal. Dat hebben we op elkaar afgestemd, maar Nicolaas Rinsampessy, één van de Pieten, stak toch zijn hoofd

om de deur van de trouwzaal. Jan van Loo, de trouwambtenaar, schoot in de lach en kwam bijna niet meer bij. Vele jaren daarvoor, toen Jan Hesselink nog Sinterklaas speelde, zat hij op een paard. Een kind legde een wortel op de grond en dus ‘remde het paard af’ en zakte door zijn voorbenen om deze wortel te pakken. Jan schoot ook naar voren, waarna zijn baard en mijter op de verkeerde plaats zaten. Tijdens de zittingsavonden bij café Pikkemaat zaten we als Technische Commissie altijd in een klein hoekje op een sinaasappelkistje. Met drie zekeringen en een mengpaneel regelden we het geluid. Bij Gerard Veldhuis zetten we de microfoon vast, maar door zijn trillen, zo gespannen was hij, zakte deze steeds weer weg. Bij Mieke Reinders was ik de souffleur, want dat vond ze heel geruststellend dat ik die rol op me nam. Wat hebben we jarenlang prachtige avonden gedraaid, die ik voor geen goud had willen missen.”

Zijn staat van dienst is voor de Ootmarsumse gemeenschap niet in woorden en niet in geld uit te drukken. Het is echt ongelooflijk hoeveel uren hij zich als vrijwilliger inzette. Ben is koninklijk onderscheiden in 2019 en dat heeft hem echt gestreeld. Het is een waardering en meer dan terecht, want Ben is een steunpilaar binnen de vrijwilligers in Ootmarsum. Een meer dan sociaal mens, want hij staat altijd klaar voor een ander. Geen klus is hem teveel en dat is niet voor één of twee jaar: 60 jaar Sinterklaas, 52 jaar Siepemarkten, 50 jaar carnaval, 46 jaar De Bergruuters en dan zijn er nog talloze evenementen te noemen waar hij zijn ‘geluid’ aan toevertrouwde of op een andere wijze behulpzaam wilde zijn. Hij was geluidsman bij de band ‘Fluitje van een Cent, bij het Bijbels Kerstspel, in de beginjaren bij het Twents Songfestival en actief bij vele openingen van evenementen waar een microfoon, muziek of een geluidinstallatie nodig bleek te zijn. Heel vaak samen met zijn maat Jan Eertman. Bij het passeren van deze naam valt het gesprek stil. Bens lippen trillen, zijn ogen geven zijn emoties weer, want wat heeft het veel impact als het onderwerp ‘de dood’ als een op dat moment niet te stoppen monster voorbij komt.

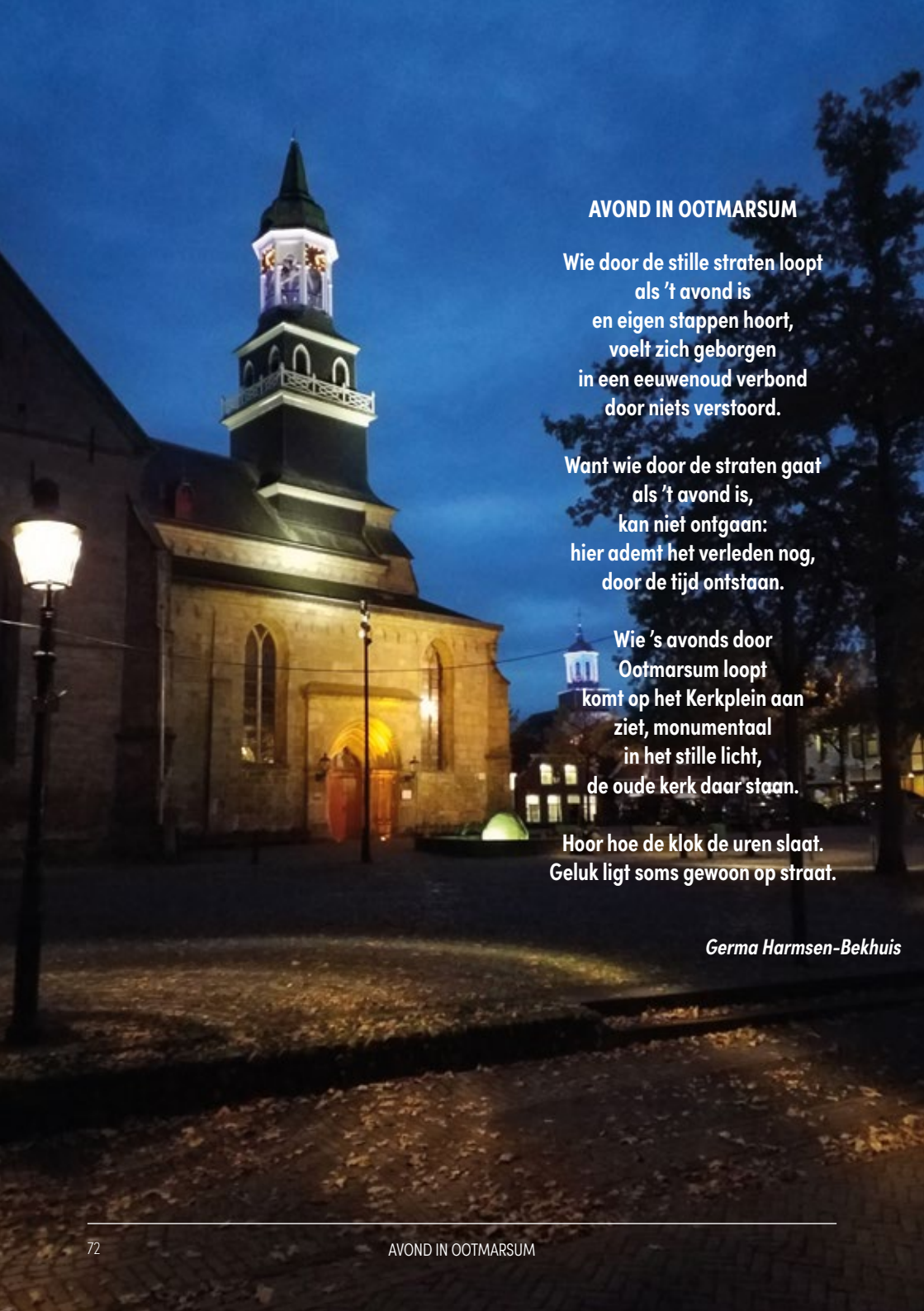
Bart... om nooit te vergeten

Het is de tiende van de tiende maand in 2020 als Ben en Rien een telefoontje krijgen van hun schoondochter Manuela dat ze haar partner Bart telefonisch niet te pakken kan krijgen. Buurman Pascal Storck wordt gevraagd om poolshoogte te nemen. Door een lichtkoepel zag hij hun zoon Bart liggen. Dan stort alles in en is er verdriet, onbegrip, maar vooral intens veel leed. “We hebben Manuela gebeld, die op dat moment met onze kleindochter bij haar familie in Argentinië verbleef. We hebben een vlucht geregeld en daarna ging het bij mij op de automatische piloot. Onze zoon Bart was bezig om de hobbykamer voor onze kleindochter Emma in orde te maken. Met vrienden van Bart hebben we dat afgerond voordat hij gecremeerd is. Het was voor Rien en mij een zwarte periode. Het gemis, het verlies van je enigst kind zorgt nog regelmatig voor moeilijke momenten. Gelukkig is het contact met onze schoondochter Manuela heel goed en genieten we van onze prachtige kleindochter Emma,” zegt Ben met omfloerste stem. De dood van hun zoon heeft logischerwijs een enorme impact op Rien en Ben, maar in die periode stierven ook zijn grote maat Jan Eertman, kameraad Ben (Pei) Stroot, Fons Wolkotte (een zwager), Jos Stroot (een zwager) en vriend Ben Scherphof. “Het was echt een klotenperiode,” maakt Ben van zijn hart geen moordkuil. “Je eigen kind verliezen is met geen pen te beschrijven. Met horten en stoten hebben we het een plek kunnen geven en langzamerhand ons leven weer opgepakt.”

De Sequoiaboom in Engels’ tuin staat er nog steeds. De herinneringen aan Bart blijven intens en zijn net zo sterk als die boom, die vanuit het keukenraam in het huis van Rien en Ben te zien blijft. Mijn pen voelt zwaar na deze ontboezeming, maar het past ook weer naadloos bij dit Pröätke met een man, die zo’n belangrijke rol speelt in de Ootmarsumse gemeenschap. Nogmaals een meer dan sociaal mens. We weten ook dat ieder mens prachtige momenten kent, maar ook door diepe dalen gaat. De wilskracht en het optimisme van deze hoofdpersoon in dit Pröätke geven niet alleen hemzelf en zijn vrouw de moed om door te gaan, maar zijn hopelijk ook voor anderen een voorbeeld om het leven vorm te geven, ondanks pijnlijke en ingrijpende momenten.

De koffie is op, ik kan uiteraard nog een pilsje krijgen, maar het is tijd...Dan besef je dat tijd een relatief begrip is. De deur zwaait nu aan de andere kant open, maar de gastvrijheid bij Rien en Ben blijft voelbaar. Het ons-kent-ons blijft in onze harten en dan heb je niet veel woorden nodig om te begrijpen wat verlies kan doen. Des te knapper is het dat ‘ONZE BEN’ altijd klaar blijft staan als vrijwilliger in ons mooie stadje. Een Siepel uit duizenden.

AVOND IN OOTMARSUM

Wie door de stille straten loopt
als 't avond is
en eigen stappen hoort,
voelt zich geborgen
in een eeuwenoud verbond
door niets verstoord.

Want wie door de straten gaat
als 't avond is,
kan niet ontfangen:
hier ademt het verleden nog,
door de tijd ontstaan.

Wie 's avonds door
Ootmarsum loopt
komt op het Kerkplein aan
ziet, monumentaal
in het stille licht,
de oude kerk daar staan.

Hoor hoe de klok de uren slaat.
Geluk ligt soms gewoon op straat.

Germa Harmsen-Bekhuis

ZWARTE SPECHT

VOGELWERKGROEP HEEMHUIS

Alwie olde Hanter

De zwarte specht heeft mij altijd geïntregeerd. Het is de grootse specht van Europa en is een bijzondere verschijning. Met zijn zwarte verenkleed met rode kopkap en zijn typische roep is het een echte bosvogel. Dat ik deze vogel op drie nestlocaties heb kunnen volgen en fotograferen vind ik een erg mooi cadeau.

Ootmarsum

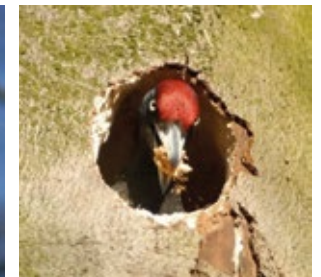
Naast de groene en grote bonte is ook af en toe de zwarte specht in de nabijheid van de bebouwde kom van Ootmarsum waar te nemen. Hoor je het kenmerkende kruu kruu kruu geluid dan kun je de specht in zijn karakteristieke vlucht voorbij zien komen. Deze zijn veelal op gebiedsverkenning en doortrekkend.

Vliegbeeld van de zwarte specht

Springendal

Het meest geschikte leefgebied bij Ootmarsum is het Springendal. Het huidige bosbeheer heeft ervoor gezorgd dat de zwarte specht zich er weer beter thuis voelt. Naast dikke bomen (minimaal 40 cm), met name beuken, is er voldoende dood hout en zijn er bosmieren te vinden. Hierdoor is er genoeg voedsel en nestgelegenheid voor de specht. De zwarte specht heeft een relatief groot foerageergebied als territorium nodig. Daarom is het aantal nestmogelijkheden in het Springendal beperkt. Afgelopen jaren zijn er telkens twee broedparen in het Springendal geteld. Gezien de grootte van het natuurgebied zullen dat er niet meer worden. In 2008 heb ik een nest in een beuk naast de Kolk kunnen volgen. Het mannetje van de zwarte specht was druk bezig om het nest op een hoogte van circa 10 meter uit te hollen. Naar binnen om te hakken en dan weer stak hij de kop naar buiten om de houtsnippers weg te gooien.

Een volwassen mannetje gooit de houtsnippers weg

Het hol is nog niet eens gereed
of de spreeuw komt al kijken

In 2019 was ik weer eens in de gelegenheid een nest te volgen. Deze was niet zo eenvoudig te vinden. Mede omdat de specht zich bij onrust nauwelijks liet zien en zijn nest niet wilde verraden.

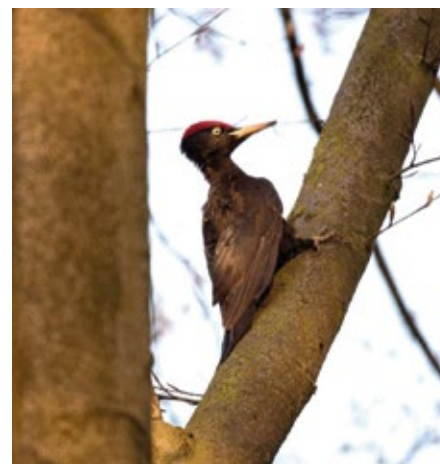
Aan de roep kon je horen dat ze een paartje vormden en dat er een nest in de directe omgeving aanwezig moest zijn.

Als je nagaat dat een nest een doorsnede heeft van 25 cm en een diepte van 50 tot 60 cm dan komen er een berg houtsnipers uit. Een nest is dan ook eenvoudig te vinden door de houtsnipers op de bodem onder de boom. De vogel heeft een loensende blik als je hem recht van voren ziet. Een spechtenhol trekt veel belangstelling van andere vogels, zoals de spreeuw, kauw, holenduif en bosuil. Deze maken graag gebruik van een spechtenhol.

Er speelde zich echter in dit nest een drama af. Na het harde werken van de specht konden er eieren gelegd en uitgebroed worden. Toen de specht met jongen op het nest zat, werd het hol door de boommarter bezocht. Zowel de specht als de jongen moesten het toen ontgelden. Die ochtend lag helaas op de bosbodem het bewijs.

Tijdens de storm in 2010 moest ook de beuk met het spechtenhol bij de Kolk het ontgelden. In 2014 kwam ik bij een nest in een beuk, aan de andere zijde van het Springendal, op het moment dat de jongen gereed waren om uit te vliegen. Eenmaal uit het nest, klevend tegen een boom, kropen ze bij onrust weg en verstopten zich. Bij dit jong werd de rode kopkap al een beetje zichtbaar.

Het nest zat in een beuk op een hoogte van meer dan 10 meter. Vader en moeder specht vlogen af en aan om de honger van de jongen te stillen. Telkens weer met een snavel vol met larven.

De jongen vliegen niet tegelijk uit. Het laatste jong was dan ook erg onrustig zo alleen

Jonge specht wordt in de boomholte gevoed

Een hele snavel vol

in het hol en vroeg om aandacht die het niet kreeg. Uiteindelijk hebben de ouders het kind het huis uitgekregen. Er was steeds contact tussen de volwassen vogels en jongen, die reeds uit het nest waren. Een paar dagen later waren ze vertrokken en was het rustig geworden in dat deel van het bos.

Nestopening niet groter dan nodig

In 2020 ben ik toch maar weer eens bij hetzelfde nest gaan kijken. Tot mijn verbazing had de boomklever belangstelling gekregen voor het spechtenhol. Omdat de opening veel te groot was voor de boomklever heeft hij van zijn metselkwaliteiten gebruik gemaakt om een passende opening te maken. Met succes heeft de boomklever hierin zijn jongen grootgebracht.

Een jaar later, in 2021, was de zwarte specht terug bij hetzelfde hol en hebben ze deze open gemaakt. Met succes zijn de jongen toen uitgevlogen. De baltsroep van de zwarte specht is reeds aan het einde van de winter te horen. Hiermee wordt het voorjaar aangekondigd. Ik hoop dat we dit nog heel vaak mogen horen in het Springendal.

'kruu kruu kruu' 'kli-èèèhh' 'ruuurrrr' 'rurr' 'kui ... kui-kui-kui'

PAND OSSENVOORT

MEER DAN 80 JAAR EEN BEGRIP IN OOTMARSUM

Evert Kleijer

'Ga niet verder lopen want hier is het voordelig kopen' stond in de jaren 50 van de vorige eeuw op de winkelruit van bakkerij 't Smulhuis aan de Grootestraat. Slechts weinigen uit Ootmarsum zullen zich deze slogan nog herinneren en weten niet dat het hier de bakkerij betrof van Henk en Marie Ossenvoort. Daarentegen zullen vele Ootmarsummers zich nog wel het Café-Restaurant Ossenvoort herinneren. Bij deze een artikel over 80 jaar geschiedenis bakkerij/lunchroom/cafetaria/hotel-pension/café-restaurant Ossenvoort.

Hoe het begon...

De brood- en banketbakker Hendricus Bernardus (Henk) Ossenvoort uit Weerse- lo huwt 28 jaar oud in Ootmarsum op 16 juni 1937 met Hermina Maria (Marie) ter Horst, 21 jaar en geboren in Ootmarsum. Het jonge paar begint in de Putstraat een bakkerij. Best gewaagd, want in die tijd waren er al meerdere bakkerijen in het stadje en nieuwe klandizie verwerven was best lastig. Maar kennelijk gaat het Henk en Marie goed, want slechts enkele jaren later kopen zij het woonhuis/winkelpand aan de Grootestraat 215 (nu nummer 30) en zetten daar hun bakkerij voort onder de naam 't Smulhuis met de eerder genoemde slogan op de winkelruit.

Henk Ossenvoort sr. voor de bakkerij met de bekende tekst op de winkelruit

Het jonge paar krijgt in dit huis zes kinderen: vier dochters en twee zonen. De oudste dochter Stien wordt geboren in 1938 en de oudste zoon op 3 augustus 1940. Hij krijgt dezelfde voornamen als zijn vader Hendricus Bernardus, zeg maar Henk (junior). Het is niet duidelijk hoe het gezin de oorlog is doorgekomen maar na de oorlog bouwen Henk en Marie hun bedrijf verder uit. Echter de concurrentie is hevig. Aan het begin van de vijftiger jaren telt Ootmarsum in totaal 10 (!) bakkerijen. Voor Henk sr. betekende dit dat hij 's morgens in alle vroegte diverse soorten brood en gebak moest maken. Met name kokosmakronen want die waren vermaard in de wijde omgeving. Daarna ging hij op de fiets langs zijn klanten om zijn broden te slijten. Marie verzorgde naast het huishouden ook de winkel.

Al vroeg werden de oudste kinderen ingezet om te helpen in de bakkerij en het wegbrengen van bestellingen. Toen Henk jr. 13/14 jaar was, werd hij al op de fiets naar het voormalig PTT vakantiehuis, de huidige Wylandrie, gestuurd om de bestellingen te brengen. Geen gewone fiets, maar een zogenaamde doortrapper met voorop een grote bakkersmand en aan het stuur een zak met beschuiten.

Met een volle broodmand en de zak beschuiten de Kuiperberg op was een hele klim en het viel niet mee om het stuur recht te houden. Hinderlijk was dat er naast het fietspad paaltjes stonden en Henk niet kon voorkomen dat de zak beschuiten soms tegen de paaltjes botsten. Dat kwam de kwaliteit van de beschuiten niet ten goede. Als de klant dan klaagde zei Henk dat die beschuiten toch nog heel goed konden worden gebruikt voor het maken van gehakt...

1958 Henk jr. tweede links met de bakkersfiets

De foto dateert uit 1958 en Henk was toen 17 jaar. De foto lijkt genomen op de Denekamperstraat.

Het mag duidelijk zijn dat Henk populair was bij de meisjes. Desgevraagd kon Henk zich niet meer herinneren wie deze schone dames waren...

Na verloop van tijd kende Henk jr. alle inwoners van het stadje en wist hij waar zij woonden. Want er mochten dan veel bakkerijen zijn, veel klanten kochten brood bij de ene bakker en bijvoorbeeld beschuit bij de andere omdat bij die bakker een beschuitrol wel een cent goedkoper was. En natuurlijk werd verwacht dat alles aan huis werd bezorgd, dus twee bakkers aan de deur op een dag werd heel normaal gevonden.

Duidelijk is wel dat alles op alles gezet moest worden om een fatsoenlijke boterham te verdienen ook al bakte Henk sr. die boterham zelf. Er moest toch ook beleg op.

Lunchroom

Om meer inkomen te kunnen genereren, besloten Henk en Marie om naast de bakkerij ook een lunchroom te beginnen. Eigenlijk was daar geen ruimte voor, maar de woonkamer op de hoek Grootestraat/Westwal en de ouderslaapkamer werden voor dit doel opgeofferd en verbouwd. Zelfs was het mogelijk om bij Ossenvoort te overnachten. Een eenvoudige hotelfunctie, want ruimte voor extra kamers was er niet. Maar hoe simpel was het leven: als er hotelgasten kwamen werden de slaapkamers van de kinderen klaargemaakt en sliepen zij tijdelijk op zolder.

Sinterklaasreclame van bakkerij Ossenvoort eind jaren 40. Bestellingen werden door St Nicolaas desgewenst persoonlijk bezorgd!

De lunchroom werd een groot succes, mede omdat Henk sr. één van de eerste ondernemers was, die in 1954 een televisie in de zaak had staan. Daarnaast was in 1955 een softijs-machine aangeschaft en hadden Henk en Marie een verkooppunt voor ijs gekregen op de Kuiperberg in de vorm van een soort paddenstoel. In die tijd werden vanwege het schitterende uitzicht, onderwijskundig geheel verantwoorde schoolreisjes naar onder andere de oriënteertafel op de Kuiperberg gemaakt. Als Henk sr. een bus vol schoolkinderen voorbij zag komen, werd Henk jr. er onmiddellijk op uitgestuurd om ijs te verkopen. De buschauffeur kreeg altijd een gratis ijsje, zodat klandizie voor een volgend reisje verzekerd was. Zo kon het gebeuren dat op één van die reisjes een bus vol schoolkinderen uit Baarn arriveerde. Met daarin de nog jonge prinses Beatrix, die ook wel een ijsje lustte. Vanaf dat moment kon de firma Ossenvoort zich 'Hofleverancier' noemen...

1955 Stien Ossenvoort bij ijsverkoop in de paddenstoel op de Kuiperberg

Café-restaurant

Gandeweg kreeg de lunchroom vooral 's avonds ook een caféfunctie voor de plaatselijke bevolking. Daaraan zal de aanschaf van het al genoemde televisietoestel zeker toe hebben bijgedragen. Als er voetbal werd uitgezonden op zondagmiddag zat de zaak vol met Ootmarsummers en ook 's avonds wist men het café te vinden. Niet zelden waren het op zondagavond dezelfde Ootmarsummers, die tussendoor van het cafetaria gebruik hadden gemaakt en gewoon waren blijven zitten.

Langzamerhand werd het Henk sr. allemaal wat teveel. 's Morgens heel vroeg opstaan en 's avonds pas laat naar bed sloopt een mens ook als hij Henk Ossenvoort heet. Daarom werd in 1959 besloten om de bakkerij op te heffen en verder te gaan als cafetaria/café/restaurant/hotel. Er volgden enkele verbouwingen en naast Henk jr. werden inmiddels ook de andere kinderen meer ingezet bij de deze horecagelegenheid. Wel werd enkele jaren later de hotelfunctie beëindigd. Daarvoor was de behuizing toch wel wat krap geworden.

In de periode 1959-1968 werd het café-restaurant tevens een soort uitvalsbasis van diverse vriendengroepen in Ootmarsum, zoals BOV (Borrelen Op Vrijdag), BOEV (Bier Oatmössche en Vrouwleu) en NIVO (geen afkorting, de naam zegt het al). Er werden biertapwedstrijden gehouden, droppings, limba dansen en vanaf half november waren er de sinterklaasmiddagen. Als de kindertjes al hoog en breed in bed lagen, zat Sinterklaas nog aan de bar. Meestal met meerdere hulpklazen uit de stad. In vastentijd werden de gelovigen uiteraard in de kerk verwacht, maar meestal zat café Ossenvoort eerder vol dan de kerk. Zo ook op nieuwjaarsmorgen wanneer de rondgang langs de dertien lantaarnpalen was afgelegd.

Ooit was er een wethouder, die meende dat men zich ook op nieuwjaarsmorgen aan de sluitingstijd van 1.00 uur moest houden en liet de politie handhaven. Dat dat niet in goede aarde viel, spreekt vanzelf en dat werd de goede man op een ludieke manier dan ook heel duidelijk gemaakt. Het nieuwjaarsfeest werd door de café-gangers tot in de vroege uurtjes voortgezet op de stoep voor zijn huis. Het jaar daarop werd er niet meer gehandhaafd...

Koscje 5

Eén van de genoemde vriendenclubs was Koscje 5. Oorspronkelijk vanaf midden jaren 60 een hechte groep vrienden in het vijfde elftal van de bekende voetbalvereniging, met onder andere Henk Essink, Adje Kreffer, Jan Scholten, Henk Bökkers, Herman Bekman, Jan Veldboer, Leo Steinmeijer en Bart ter Horst. Het bestuur van Kosc besloot echter om enkele jongens naar een hoger elftal over te hevelen.

Wat wilde de vriendengroep niet, want men wilde bij elkaar blijven. Maar het bestuur hield voet bij stuk en de jongens besloten zich af te scheiden van de voetbalclub en zelfstandig verder te gaan onder de naam Koscje 5. Zij kregen zelfs de beschikking over een oud voetbalveld, omdat KOSC in die periode net naar een ander complex was verhuisd. Er werd ook een mascotte gevonden: een bok. Bij elke thuiswedstrijd stond die achter het doel. En na elk voetbalduel werd de afloop, gewonnen of verloren, gevierd bij Ossenvoort. Nadat Henk jr. en Gerda de zaak hadden overgenomen hielpen de leden van Koscje 5 de uitbaters ook wel met het wegbrengen van vuilnis naar het Galgenveld, waarbij het nogal eens voorkwam dat men strandde in café ten Dam. Om na afloop thuis te ontdekken dat men vergeten was het afval te dumpen. Wanneer het zo uitkwam, hielpen de vrienden met het schoonmaken van de bar en het meubilair. Koscje 5

2005 Henk en Gerda met de foto van Koscje 5

Marie en rechts Henk sr. voor de lunchroom.
In het midden een hotelgast

deelde lief en leed met elkaar en ook de latere vriendinnen, verloofdes en eega's werden ingezet als er in de zaak wat gedaan moest worden. Maar gaandeweg werd de vriendengroep wat losser, kwamen er andere verplichtingen: huwelijk, kinderen, enzovoort. In de zomer van 2005 werd nog een reünie gehouden met de diverse vriendenclubs, uiteraard bij Ossenvoort.

Opvolging

In 1967 mocht Henk jr. de zaak van zijn ouders overnemen. Henk kon het niet alleen af dus werd afgesproken dat zijn oudste zuster Stien in de weekenden zou komen helpen en eventueel wilden de andere zussen en broer John wel bijspringen als het nodig was. Dat bijspringen bleek helaas al heel snel noodzakelijk. Stien trouwde op 28 april in Ootmarsum, maar 's avonds op weg naar haar huis in Heerenveen raakte Stien betrokken bij een auto-ongeluk en overleed aan de gevolgen daarvan.

In de jaren daarna leerde Henk zijn toekomstige echtgenote Gerda Ramaker kennen. Gerda kwam bij Henk werken en in 1972 trouwden zij en gingen boven de zaak wonen. Henk sr. en Marie waren al verhuisd naar een nieuw gebouwd pand aan de Stobbenkamp (nr. 1, in 2022 afgebroken).

Henk en Gerda kregen twee zonen, Hendricus Bernardus, 'kleine' Henk' (1974) en Oscar (1975). Ook in de jaren 70 en 80 werden door Henk en Gerda initiatieven genomen, die het café-restaurant steeds meer bekendheid gaven. In 1986 bestonden de Boerendansers 50 jaar en samen met de VVV organiseerden Henk, Gerda en collega Henk van der Maas de langste Twentse Koffietafel ooit. In totaal 616 meter en zelfs die bleek tekort om alle gasten een plaats te kunnen geven. Ruim 2000 gasten werden door tientallen meisjes, gekleed met schortjes in de blauw/gele kleuren van de stad, voorzien van koffie, krentenwegge en broodjes. Een ongekend succes evenals het latere optreden van Jeffrey Bonet als Edith Piaf in de tijd dat de Play Back Show een televisiehit was.

Twentse Koffietafel in de Schiltstraat. Links Anny Reinders, rechts Jan Busscher en Riet en Piet Wilms. Foto: Twentsche Courant 1986

Café-restaurant Ossenvoort

In 1998 kregen Henk en Gerda de kans om de werkplaats te kopen van buurman Geerdink, die naast het cafetaria stond. Een unieke kans om hun zaak uit te breiden. De oude werkplaats werd gesloopt en er volgde een grootscheepse verbouwing, waarvan diverse foto's zijn te vinden op de website van Heemkunde Ootmarsum. Tevens werd besloten om de zaak een geheel nieuwe invulling te geven. Het cafetaria kwam niet terug en voortaan ging de zaak verder als café-restaurant Ossenvoort. In de daarop volgende jaren bleek wel dat dit een goed besluit was geweest. Het restaurant kreeg een zekere faam in Ootmarsum en toen de schrijver dezes in 2006 bij diverse inwoners informeerde waar je lekker kon eten werd altijd als eerste Ossenvoort genoemd. Naast het restaurant bleef het café bestaan. Dat diende tevens als uitvalsbasis voor onder andere de carnavalsvereniging De Othmarriders.

Inmiddels woonde het gezin Ossenvoort niet meer boven het restaurant. In 1978 hadden Henk en Gerda een huis gebouwd in het toenmalige uitbreidingsplan Vinke. Zij wilden niet dat 'kleine' Henk en Oscar zouden opgroeien boven de zaak.

Afbouw en overname

Ook Henk en Gerda werden een dagje ouder en het werken in de zaak werd steeds zwaarder. Anders dan in hun jonge jaren was het niet vanzelfsprekend meer dat de kinderen de zaak zouden overnemen. 'Kleine' Henk kwam in eerste instantie wel in de zaak van zijn ouders, maar uiteindelijk sloegen hij en ook Oscar andere wegen in. Henk en Gerda zetten de zaak te huur. Het duurde even, maar in 2015 werd een huurder gevonden: Alfred van der Heide en zijn partner Catharina Giel. Zij zetten de zaak voort onder de naam 'Grand Café Bistro Ossenvoort'. Maar na 7 jaar de scepter gezwaaid te hebben aan de Grotestraat, werden zij in november 2022 tevens de nieuwe huurders van restaurant de Pastorie aan de Schiltstraat.

Grand Café Bistro Ossenvoort blijft ook nog onder hun hoede. Mogelijk dat in de toekomst nieuwe huurders het pand overnemen.

Toen het café-restaurant werd verhuurd, was Henk 75 jaar en had hij meer dan 60 jaar in en voor de horeca gewerkt en Gerda ruim 40 jaar. De laatste jaren genieten Henk en Gerda van een leven zonder verplichtingen. Henk tuiniert graag, Gerda wandelt veel en beide genieten zij van hun kleinkinderen en al het goede wat het leven senioren heden ten dage heeft te bieden.

Klootschutters van Damhuis gebruikten café Ossenvoort als clubhuis. Achter de tafel de heren Damhuis (naamgever van de club) en Luft. Staand tweede 2e rechts Henk Ossenvoort sr.]

Hotel-Lunchroom H.B. Ossenvoort op ansichtkaarten in de vijftiger jaren

DE ISRAËLITISCHE SCHOOL IN OOTMARSUM

C. Bosma

Veel is al gepubliceerd over de synagoge en de joodse gemeenschap in Ootmarsum, maar de school in deze gemeente is onderbelicht gebleven. Met onderstaand artikel wordt geprobeerd dit hiaat op te vullen. Eerst wordt de geschiedenis van het ontstaan van joodse godsdienstschole in het algemeen geschetst, dan volgt informatie over het joodse onderwijs in Ootmarsum.

Ontstaansgeschiedenis van joodse godsdienstschole

Vluchtend voor hun leven uit Spanje en Portugal kwamen al in 1602 de eerste joden naar Nederland. Zij vestigden zich voornamelijk in Amsterdam en stichtten hier hun eigen synagoge, begraafplaats en verenigingen. Eén daarvan was het genootschap Talmoed Thora, dat zich op het onderwijzen van kinderen richtte. In de periode 1800-1820 trokken veel van deze joden uit Amsterdam weg vanwege een economische recessie en verspreidden zich over diverse plaatsen in Nederland.

Vanaf begin 18e eeuw kwamen ook joden uit Oost-Europa naar Nederland op zoek naar een beter bestaan. Deze, over het algemeen arme handels- en ambachtslieden, spraken Jiddisch, een mengelmoe van Duits en Hebreeuws. Ook zij stichtten hun eigen synagogen en scholen en legden begraafplaatsen aan. Deze categorie joden kon zich veel gemakkelijker vestigen dan voorheen, want de Nationale Vergadering van de Bataafse Republiek, de toenmalige regering, had in 1796 besloten dat joden dezelfde burgerrechten kregen als de Nederlanders. Steden en dorpen mochten voortaan geen joden als inwoner weigeren. Toch waren joden in het algemeen niet zo geliefd bij de plaatselijke bevolking. Zij bleven vreemdelingen voor hen. Al in 1808 begon men met het ontwikkelen van initiatieven om joden beter te laten integreren in de Nederlandse samenleving. Dat moest via het onderwijs gebeuren. Een groot struikelblok om tot een betere integratie te komen was de taal, het Jiddisch. Die taal werd gebruikt in het godsdienstig onderricht op de scholen van de joodse gemeenschappen. Deze taal moest dan ook verdwijnen. Dat werd wettelijk vastgelegd in een Koninklijk Besluit van 10 mei 1817. Bestaande godsdienstschole werden opgeheven en vervangen door nieuwe, waar onderwijs gegeven zou worden in het Hebreeuws of in het Nederlands. Verder moesten godsdienstonderwijzers, net als gewone leerkrachten, gekwalificeerd zijn en de joodse scholen zouden dan ook moeten vallen onder de door de overheid ingestelde schoolinspectie. Joodse kinderen moesten zoveel mogelijk naar de bestaande openbare scholen voor maatschappelijk of seculier onderwijs en naast dit onderwijs konden lessen in de joodse godsdienst en cultuur gegeven worden in de synagoge. Waar dat niet mogelijk was, zou het godsdienstig en maatschappelijk onderricht in één school gecombineerd mogen worden. Uiteraard viel dan het maatschappelijk deel onder de landelijke inspectie, bestaande uit de schoolopziener en de commissie van onderwijs.

Joodse leerlingen afzonderen in aparte scholen zou een uitzondering op de regel moeten zijn. Maar in de praktijk gebeurde het precies andersom. Overal ontstonden joodse scholen of bleven ze bestaan en op die scholen werd zowel godsdienstig als maatschappelijk onderwijs gegeven. Ook kregen ze zelfs subsidie om het onderwijs te kunnen bekostigen. De joodse scholen werden gedoogd, omdat ze maar gering in aantal waren. De onderwijswet van 1806 verbood weliswaar leerstellig onderwijs en dat was het joodse onderwijs ook, maar men kneep een oogje dicht!

Arme joodse orthodoxe mensen stonden niet te trappelen hun kinderen naar openbare scholen te sturen. Rijke joodse ouders stuurden hun kinderen naar privé scholen. Omgekeerd zagen openbare scholen joodse kinderen als een bedreiging voor de algemeen christelijke identiteit. Er kwam wel een aparte inspecteur voor het godsdienstig onderwijs op de joodse scholen. Rabbijn Samuël Israël Mulder werd in 1837 benoemd tot inspecteur van de Nederlandse Israëlitische godsdienstschoolen. In 1857 werd een nieuwe onderwijswet aangenomen, die onder andere het stopzetten van de subsidiëring van de religieuze scholen regelde. Door de overheid gesubsidieerde joodse scholen werden nu onwettig; particulier gesubsidieerde scholen niet, dat was privaat onderwijs. Dit had tot gevolg dat bijna alle joodse scholen opgeheven werden en de jeugd ging toen naar de openbare school. Joodse scholen, die uitsluitend godsdienst gaven, mochten wel blijven bestaan.

Het godsdienstig onderricht op de joodse school, dat door een bevoegd godsdienstonderwijzer gegeven werd, moest de kinderen vertrouwd maken met de culturele erfenis uit het joodse verleden en ze op te voeden tot goede joden. In het joodse onderwijs ligt het accent op het leren van het Hebreeuws, daarna volgt de onderwijzing in de Tenach: Oude Testament van de Bijbel omvattend de Wet, de Profeten en de overige Geschriften en in de Talmoed, het boek dat het maatschappelijk en godsdienstig leven van de joden regelt. De scholen werden voortaan geregistreerd en kwamen onder toezicht van de Hoofdkommissie Tot Zaken der Israëlieten. In elk ressort werd het toezicht op en het bestuur van de school opgedragen aan een schoolcommissie, bijgestaan door een rabbijn-inspecteur. Examens voor joodse leerkrachten werden vanaf 1840 afgenomen. Er kwamen drie rangen of graden, de laagste, middelste en de hoogste. De laagste rang gaf recht op een aanstelling in gemeenten met minder dan 20 Israëlitische huishoudingen. De beide andere gaven toegang tot een aanstelling als hoofdonderwijzer. De leerlingenpopulatie bestond voornamelijk uit jongens, later werden hoe langer hoe meer meisjes getolereerd. Dit extra onderwijs werd meestal op zondag gegeven en op één of meer dagen in de week na schooltijd. Schoolgelden werden door de ouders zelf of door de joodse gemeenschap opgebracht. Joodse scholen waren over het algemeen armenschoolen.

Samengevat: in de tweede helft van de 19e eeuw was het merendeel van de joden voorstander van openbaar onderwijs, dat verdraagzaamheid ten opzichte van diverse geloofsovertuigingen zou kweken en tevens de basis zou zijn voor integratie van de joden in de samenleving. Het godsdienstonderwijs kon het beste tot zijn recht komen in aparte godsdienstschoolen.

Geschiedenis van de joodse of Israëlitische school in Ootmarsum

Voor 1771 werden er al godsdienstlessen gegeven aan joodse kinderen. Dit gebeurde door een huisonderwijzer op particuliere adressen. Zo'n huisonderwijzer was Mozes Joel, die zich ook wel Mozes Nasch noemde en die tegen vergoeding van kleding en huisvesting les gaf in Ootmarsum. Om volledig aan de kost te komen, gaf hij ook les aan kinderen in de dorpen rondom Ootmarsum. Hoe lang hij werkzaam was in de stad is onbekend. Wel is bekend dat hij in Leiden bij Leib Soesman een geschrift uitgaf en dat hij in 1801 benoemd werd tot rabbi in Nijkerk en een jaar later tot opperrabbijn in Zwolle, waar hij in 1807 overleed.

Begin 19e eeuw waren er meer huisonderwijzers werkzaam in Ootmarsum.

De joodse gemeenschap kreeg in 1843 toestemming een synagoge te bouwen. Het aantal personen was al in 1840 gegroeid naar 160. Aan de Kloosterstraat kwam voor fl. 2400 een gebouw tot stand, dat onderdak bood aan een synagoge en een school. De eerste godsdienstonderwijzer was Jacob Italie uit Meppe, die ook voorzanger was en daarmee leiding gaf aan de gemeente. In 1844 kreeg hij een benoeming naar 's-Hertogenbosch, die hij niet kon weigeren. Jacob Italie was één van de acht zonen van Izak Italie en Dina Feitsma, een gezin waaruit vele voorzangers en godsdienstleraren voortkwamen die leiding gaven aan diverse joodse gemeenten in Nederland.

De kerkbestuurders N.M. Menko en M.H. Wittgenstein lieten in het Israëlitisch Weekblad van 24 oktober 1851 een advertentie opnemen, waarin per 1 januari 1852 een onderwijzer gevraagd werd, die tevens sjochet en voorzanger werd. Aan de sollicitant werd een jaarsalaris geboden van fl 100 met vrije kost en inwoning. Het lukte niet zo maar iemand te vinden. In juni 1852 werd een nadere precisering van de kandidaat gegeven. Men verlangde een ongehuwd onderwijzer, die in staat was aan een klein aantal kinderen godsdienstonderwijs te geven. Het werd Jacob Isaäk de Vries uit Amsterdam. Het Israëlitisch Weekblad van 19 augustus 1853 vermeldde het bezoek van de opperrabbijn van Overijssel, dr. J. Fränkel aan de joodse gemeente van Ootmarsum. Hij hield een indrukwekkende rede voor joden en niet-joden, waaronder de burgemeester in de synagoge. Vervolgens inspecteerde en examineerde de rabbijn de school en haar leerlingen.

Daarna vertrok hij naar Tubbergen en Denekamp om vervolgens weer terug te keren naar Ootmarsum waar hij nogmaals een rede uitsprak in de synagoge. Hierna werd afscheid genomen van de kerkbestuurders N. Menko en A.S. Themans én van leraar de Vries, die een benoeming in Haarlem had gekregen. In 1854 kwam Isaïc David Heijmans, een jong onderwijzer uit 's-Hertogenbosch in de kost bij kerkbestuurder Themans. Helaas voor de joodse gemeenschap vertrok hij in 1856 naar Oirschot. Opnieuw werd in het Israëlitisch Weekblad een oproep gedaan om weer een ongehuwde godsdienstonderwijzer aan te trekken, die tevens bevoegd was als sjochet en voorzanger. Het jaarsalaris bedroeg fl 90 tot fl 140 afhankelijk van de rang van bekwaamheid met vrije kost en inwoning. Dat de leraar ongehuwd moest zijn, had te maken met de financiële draagkracht van de joodse gemeenschap. Het kerkbestuur kon in hetzelfde jaar de komst van Samuël Salomon Mossel uit Gouda melden, die eveneens als zijn voorganger in de kost kwam bij de familie Themans. Mossel bleef twee jaar werkzaam in Ootmarsum om dan weer terug te gaan naar Gouda.

Het jaar 1859 werd een rampjaar voor de gemeenschap! In de avond van 1 maart ontstond er brand in de school, die pas ontdekt werd toen het gebouw in lichterlaaie stond. Alle schoolbenodigdheden gingen verloren. Ook de synagoge, met de school onder één dak, leed veel schade. Het inwendige bleef behouden, maar het dak, de zolder en het plafond waren door de brand aangetast.

Leraar Levie Italie, die in die tijd in Ootmarsum werkte, zou maar een paar jaar blijven. Hij bekwaamde zich in studies godsdienstonderwijs en vertrok. Zijn opvolger werd Abraham Boas uit Amsterdam, die medio 1860 slaagde voor zijn laagste rang. Hij kwam in 1862 naar Ootmarsum en bleef maar een jaar om dan te vertrekken naar Groenlo. Eind 1868 zou het zilveren jubileum van de synagoge gevierd worden. Dat werd groots aangepakt. De grote sociëteitszaal van de heer Van Koningsveld werd afgehuurd en de kapel van Munster zou optreden. 's Avonds werd er een bal gedirigeerd door de heer N. Hagens uit Almelo. Het feest werd echter verschoven naar woensdag 13 januari 1869.

Vervolgens bleef het een hele tijd stil vanwege het ontbreken van gegevens. Het ging niet goed met de synagoge en de verpaupering sloeg toe. In het najaar van 1902 werd een dringende oproep gedaan om het gebouw te redden. Het was zo bouwvallig geworden dat zo spoedig mogelijk reparaties noodzakelijk waren. Alleen de financiën ontbraken. Giften van wie dan ook waren van harte welkom. En die kwamen er! Eind november kwam er al fl 655 binnen. Er ontbrak nog fl 300, een bedrag dat er ook kwam, mede door toedoen van een bezoek van opperrabbijn S.J.S. Hirsch aan Ootmarsum. Ook werd een vrouwen-chebra opgericht, 'Dowor Touf', die de taak op zich nam de synagoge te verrijken met kerksieraden. Met man en macht werd er gewerkt en op 26 juni 1904 kon het gebouw plechtig ingewijd worden door opperrabbijn Hirsch en voorzanger Frank uit Oldenzaal.

Gevelsteen synagoge, die bewaard is gebleven en een plek in het joods monument heeft gekregen

En de school? Die leidde een tanend bestaan! Een eigen leraar kon de gemeente niet meer betalen, het zou een parttime functie moeten worden. Op 1 januari 1913 werd de heer J. Cohen uit Amersfoort benoemd tot godsdienstleraar voor de joodse gemeenten in Denekamp en in Ootmarsum. Maar hij bleef niet lang. Op 18 juli 1914 kon door een daadkrachtig optreden van kerkbestuur en opperrabbijn leraar D. Davidson uit Hardenberg in Ootmarsum geïnstalleerd worden. De jeugd werd door hem aangespoord de lessen trouw te bezoeken. Gelukkig voor de joodse gemeenschap in Ootmarsum ging de benoeming van Davidson naar Smilde, begin 1915, niet door. Toch bleef hij niet lang; hij vertrok op 30 juli 1915. Opnieuw moest men op zoek naar een nieuwe onderwijzer. De gemeente, die na circa 1 jaar vacant te zijn geweest, kon op 29 februari 1916 Herman Jozef Levie installeren. Hij was eerder werkzaam in Smilde en in Rijsen. Maar na ongeveer anderhalf jaar vertrok hij. Het ging weer niet goed met de joodse gemeente in Ootmarsum. Er was sprake van een dalend ledental. In 1920 waren er nog maar elf joodse inwoners in Ootmarsum. Zij konden onmogelijk de financiële lasten opbrengen om de gemeente in stand te houden. Er werden gesprekken gevoerd om de gemeente op te heffen en zich te voegen bij de joodse gemeenschap in Oldenzaal, wat dan ook gebeurde. Medio 1926 werd de synagoge te koop aangeboden en 10 jaar later werd het gebouw afgebroken.

In het stadje is een herinneringsmonument opgericht waar de synagoge en de school hebben gestaan.

Tevens is er de joodse begraafplaats op de Kuiperberg. Verder is nog aanwezig het boekje van Ben Morshuis, die in 1996 de geschiedenis van de joden in Ootmarsum heeft beschreven.

Overzien we het wel en wee van de godsdienstschool in Ootmarsum, dan moet gesteld worden dat de joodse gemeente met veel moeite en inspanning onderwijzers kon aantrekken, die niet al te duur waren en die helaas voor de gemeenschap maar kort bleven, omdat ze elders hun positie konden verbeteren.

Bronnen

Ben Morshuis De geschiedenis van de joden in Ootmarsum

M. Rietveld-van Wingerden Van segregatie tot integratie Joods onderwijs in Nederland (1800-1940).

Centraal Blad voor Israëlieten in Nederland

De Israëliet

Israëlitisch nieuwsblad

Israëlitisch Weekblad

Nederlands Israëlitisch jaarboekje

Nieuw Israëlitisch Weekblad

Nieuwsblad van het Noorden

Weekblad voor Israëlitische huisgezinnen

Websites: Genealogie joodse leraren Ootmarsum

Joods Cultureel Kwartier Ootmarsum

Monument synagoge Ootmarsum

DE HUNENBORG

Ben Wilbers

Uit het raam kijkend naar de vijver voor ons huis, zag ik dat de meerkoeten hun territorium weer aan het afbakenen waren. Het zijn echte vechtersbazen. De ook rondzwemmende waterhoenen moeten absoluut het onderspit delven in het geweld van de koeten. De hele winter hebben ze samen in de vijver rondgezwommen en nu zich de koppels vormen en zich voorbereiden op hun baltsrituelen gaan de gevechten los. Ik zie dit tafereel aan op een prachtig mooie voorjaarsdag in maart, echter met een ontzettend dubbel gevoel. De afgelopen nacht slecht geslapen vanwege de oorlog in Oekraïne. Gisteravond tot laat de praatprogramma's gekeken. Ik kon mij niet van de verschrikkingen losmaken. Vele jaren heb ik voor het Rode Kruis over het humanitair oorlogsrecht (HOR) bij verschillende scholen en verenigingen mogen vertellen waar de strijdende partijen zich ook in tijden van oorlog aan te houden hebben. Het is meer dan duidelijk dat in Oekraïne alle regels van het HOR worden overtreden. Het maakt mij verdrietig en ik kijk met een gemengd gevoel naar het tafereel voor mij in de vijver, dit zijn ook vechtersbazen, maar het geheel is ingegeven door hun instinct en hun drift op voortplanting. Ik kon mijn gedachten niet ordenen. Ik besloot om de fiets te pakken om mijn hoofd wat leger te maken.

Erf Schiphorst

Uiteindelijk kwam ik na een aantal kilometers fietsen via het Beuninger achterveld onder de duiker van de Denekamperstraat en vervolgens bij de watermolen van het Singraven aan. Op het terras heb je zicht op het huis Singraven een prachtig plaatje in de heldere voorjaarszon. Je ziet de nieuwe elektro generator, die wordt aangedreven door het stromende water dat over de stuw stroomt naar de Omdinkel. Het is een rustgevend gevoel de door de waterkracht aangedreven schroef te zien draaien. Ik voelde dat mijn gedachten tot rust kwamen en wilde dit fijne gevoel nog even vasthouden. Daarom besloot ik langs de Schiphorstdijk naar het kanaal Almelo-Nordhorn te lopen. Een klein stukje het pad op staat rechts van de weg de vervallen schuur van Schiphorst, in de volksmond 'schiphorstschoep'. Vroeger een mooie schuur met een riet bedekte kap volledig in harmonie met de omgeving. Nu is het een droevige bouwval. In het verleden stond hier een boerderij mogelijk zelfs twee, die zodanig in verval waren geraakt dat ze zijn afgebroken. Het was destijds de grootste boerderij op het landgoed. Door de vaak uit de oevers tredende Dinkel was het er geen prettig wonen.

De plaats waar de boerderijen hebben gestaan is nog steeds te zien aan de oeroude knoestige eikenbomen, die nu het landschap sieren. Een eindje verder kom je over de Omdinkel, vlak voor je het bos uitwandelt staan rechts nog wat oude leilinden. Zowel hier als op het Schiphorsterf zijn woningen gepland. Singraven moet uiteindelijk mid-delen genereren om het onderhoud van het landgoed te kunnen betalen. Saillant detail is dat de energievoorziening voor deze woningen gaat komen van de generator bij de watermolen. Uiteindelijk kom ik uit bij het kanaal Almelo-Nordhorn. Een economische mislukking, die bloeit als nooit tevoren. Zo schreef Klaas Goïnga in zijn boek bij het 100-jarig jubileum van het kanaal. Staande op de prachtige oude ophaalbrug met de

naam Harsveldbrug hing ik over de leuning als een echte baliekluyer. Mijn gedachten gingen terug naar vroegere tijden maar ook naar de tijd dat ik hier in deze natuurrijke omgeving mocht wonen.

Over het kanaal kijkend in oostelijke richting, komt in mijn gedachten het Harseveld, waar vroeger een prachtig landhuis heeft gestaan. Dat in 1663 ontworpen is door de Amsterdamse architect Philip Vingboom. Deze heeft ook het ontwerp gemaakt voor het stadhuis in Amsterdam, in opdracht van Gijsbert op den Berge. Hij was commandeur in Ootmarsum en redigeerde op de commanderie. Een landhuis van twee verdiepingen met een verhoogde ingang en een mooie opgaande trap met een verhoogd dak van boven afgevlakt.

Huis Harseveld

Links en rechts van het landhuis stonden de bijgebouwen en de stallen voor de paarden. Het hoofdgebouw een statig huis waar zeker de hand van Philip Vingboom zichtbaar in was. In gedachten zag ik de commandeur al voor mij in zijn koets elke morgen op pad naar zijn residentie in Ootmarsum. Vanaf het Hertzveld liep een wagenpad naar Nordhorn. Dat pad ging over in de latere Wienkswagenweg, die achter ons voormalige huis langs liep. Tijdens mijn vele kanovaarten op de Dinkel heb ik op de plaats, waar nu een bruggetje is gebouwd, achter het sluizenhuisje de fundatiepalen van de oude brug al eens ontdekt. Hopelijk zijn ze niet verloren gegaan met de bouw van het nieuwe bruggetje. Hier is ook de privé begraafplaats van de familie Laan, de laatste bewoners van het Singraven. Jammerlijk raakte dit prachtige huis Hertzveld geheel in verval en werd in 1884 afgebroken. Mijn gedachten gingen terug naar Mark Anton Markies de Thouars, hij was majoor in het leger, meer krijgsheer dan landgoedbeheerder en het adellijke verval zette in. Deze geschiedenis is te boeiend om deze hier over de brugleuning hangend uit de doeken te doen.

Privé begraafplaats van de familie Laan

Ik nam mij voor om later wat uitgebreider te schrijven over deze interessante, maar erg ingewikkelde periode en zette het in gedachten in de to do lijst. Even kwam het bij mij op om over het Harseveld te dwalen. Ter hoogte van het sluizenhuisje kruist het riviertje de Dinkel het kanaal. Hierdoor kan het kanaalwater op peil gehouden worden. Het sluizenhuisje is al meer dan 120 jaar oud en staat na een grondige restauratie nog altijd fier rechtop. De sluis heeft nooit goed gefunctioneerd. Het door de Dinkel aangevoerde zand slibde het kanaal dicht, zodat de scheepvaart werd belemmerd. Dit is een constructieve blunder, maar tegelijkertijd een bouwkundige schoonheid. Een aantal jaren later heeft men een onderdoorgang gemaakt, waarmee het probleem werd opgelost. Dit alles ging door mijn gedachten, de goede oude tijd. Uit deze overpeinzing kwam ik verbaasd weer bij de les toen voor mij in het kanaal twee futen aan hun balts waren begonnen. De mannetjes fuut keek mij verbaasd aan, vermoedelijk met de gedachte waar ik de brutaliteit vandaan haalde om hen te storen. Het verschil tussen man en vrouw fuut is niet waar te nemen. Je kunt het enkel zien in hun gedrag. Ze gingen weer verder met het baltsen. Ik wilde ze niet verder storen in hun liefdesspel en besloot naar de Hunenborg te wandelen. Ik verliet de Harsveldbrug en koos voor de noordelijke kanaalzijde. Dit loopt moeilijker maar wel lekker in de zon, genoot ik van de rijke levendige dierenwereld zo'n twee meter beneden mij in het kanaal.

Het Schuivenhuisje

Zwanen, wilde eenden, de wintertaling, duikertjes, vele koeten en waterhoenen krijsen over en door elkaar heen samen met de karekiet, rietzanger en de ijsvogel in de overal ontlukende lente. Aan beide oevers van het kanaal de rijke flora, die in al zijn schoonheid in de vroege lentezoon aan het ontbotten was. Verdorie ik was die rot oorlog in Oekraïne bijna vergeten, maar steeds opnieuw tussen mijn verrassingen over de lente associeer ik de oorlog met iets om mij heen. In dit geval het Droppingsmonument dat herinnert aan de wapendroppings in de Tweede Wereldoorlog.

Droppingsmonument

Ik ben inmiddels aangekomen bij de volgende ophaalbrug de Hunebrug, genoemd naar plek de Hunenborg waar mijn tocht naar toe gaat. Bij de brug staat een modern huis gebouwd op de plaats van het oude brugwachtershuisje. Jammer dat zoveel van deze huisjes verloren zijn gegaan. Van de dertien, die er ooit hebben gestaan, zijn er nog maar twee in min of meer originele staat over. Ik zou willen dat ze allemaal weer opgebouwd gaan worden.

Ik weet dat het nu nog een paar kilometer is voor ik op de Hunenborg ben een ringwalburg die vermoedelijk ergens tussen 1000 en 1200 na Christus is gesticht. Ik wandelde met een blij gemoed de Hunenborg op.

Er is geen brug over de gracht als die er al ooit geweest is. Het geheel is omgeven door een gracht van ongeveer 15 meter breed en een wal rondom, die ooit eens 3 meter hoog geweest moet zijn. Daar bovenop dicht tegen elkaar geplaatste puntige palen. Op de Hunenborg is geen gebouw of restanten van een gebouw te zien. De lage Borg is bijna geheel in het landschap opgegaan. Er is alleen nog een klein stukje gracht te zien. De rest maakt deel uit van de gronden van boerderij oude Hengel. De Borg geeft mij altijd weer een mystiek gevoel. Het bedrukt mij, ik kan het mysterie niet geheel thuis brengen. Het zijn zeker de vele verhalen die ik over de Borg gehoord heb. Ook spoken de gedachten door mijn hoofd dat ik hier in mijn werkzame periode uren heb rondgezworven om mijn hoofd leeg te maken en problemen te overdenken. Altijd kwam ik er vandaan met een gevoel dat ik er weer tegen kon en nieuwe energie had opgedaan voor de komende dag. Midden op de Borg staat een bank met het opschrift:

Gracht Hunenborg

Bankje ter heinnering aan Jan oude Hengel

Ook mij is de Hunenborg meer dan lief. Ik heb besloten en aan mijn naasten gevraagd om mijn as op de Hunenborg uit te strooien.

Ik ging op de bank van Zeisen - Jan zitten en overdenk één van de vele sagen over de Borg. Zoals van de jonge Gijsbert die toentertijd buiten de gracht aan zijn boog zat te werken. Het was een uiterst precies werkje. De sterke boog moest goed in balans zijn en met een scherpe steen en een soort bijl die in de boom werd geslagen kon de boog worden bewerkt.

Het taaie hout was al vele maanden gedroogd voor het in de vorm kon worden gesneden. De Borg was immers een vluchtburcht die de boeren uit de omgeving moest behoeden voor stropend en rovend rondtrekkende Gelderse troepen en tegen de plunderende bisschop van Munster. Gijsbert ging geheel op in zijn inspannende werk en merkte niet dat een grote sterke kerel op hem af kwam lopen. Pas toen hij vlak voor hem stond schrok hij. De Hune bulderde en keek wild om zich heen en schreeuwde: "Wie ben jij?" Gijsbert kreeg in de gaten dat de man blind was of zeker niet goed kon zien. De Hune stak zijn hand uit, zo groot als de kei onder de vuurplaat op de Borg en hij schrok er hevig van. Een hand aan deze reus geven dat durfde hij niet, die zou zeker verbrijzeld worden. Hij pakte een vers gesneden goastok, die hij nog moest vormen en hield de geweldenaar het dikke einde toe. De Hune pakte het en voelde dat het niet de hand van de jongen was. Hij kneep zo hard in de stok dat de bast eraf krulde. Toen Gijsbert dat zag stond hij op en rende met grote snelheid over de brug naar de poort. Juist op dat moment slingerde de geweldenaar een bijl naar Gijsbert. Hij bukte zich en met een klap sloeg de bijl in de stiepel van de poort tussen de palissaden. De andere dag heeft Gijsbert geprobeerd de bijl uit de stiepel te trekken maar dat lukte niet. Van de grote sterke Hun hebben ze nooit meer iets vernomen want zo gaat dat meestal in een sage. Gezamenlijk hebben een aantal sterke mannen de bijl verwijderd. Zeisen – Jan beweerde, dat de stiepel in de niendeur van de boerderij gemaakt is van de stiepel uit de toenmalige Hunenborg. Volgens hem kun je dat zien aan de diepe inkeping van de bijl, die er voor honderden jaren geleden ingegoooid was.

Vóór mij, in het hoge droge gras was een geritsel dat mijn aandacht trok. Opeens hoorde ik een fazant luid roepen tjka tjka tjka en sterk klapperen met zijn vleugels. Ik zag hem niet, maar wist zeker dat het een fazant moest zijn. Ver weg, vaag tussen het gras, werd hij een klein beetje zichtbaar. Ik wist dat hij mij ook zag, maar hij voelde zich veilig en weer klonk zijn roep of gekraai, om te horen of er vrouwtjes in de buurt waren die bereid waren om met hem te paren. Ik zat stil voor mij uit te staren en te genieten van deze mooie indrukwekkende gebeurtenis én van deze plek. De Hunenborg een plek, een belt in het zeker toen, verlaten landschap. De zon scheen heerlijk in mijn rug, de rust en de ruimte maakten mij dromerig. Aan de oprit bij de Borg verscheen een leger-voertuig, een vreemde gewaarwording op dit verlaten punt aan het kanaal. Het voertuig stopte, na een tijdje stapten een aantal zwaar bewapende soldaten uit en kwamen de Borg op lopen met hun automatische geweren in de arm. Zij liepen op mij af over het enige pad dat de Hunenborg rijk is. Een wonderlijke vertoning was het, het maakte mij angstig maar weglopen, zoals Gijsbert eens deed, was geen optie dus afwachten wat er ging gebeuren. Toen de zwaar bewapende soldaten vlak voor mij stonden dreigend in hun militaire uitrusting, riep de fazanthaan tjka tjka tjka, weer luider dan er voor, klapperde hard met zijn vleugels en haalde mij uit mijn droom. Verbaasd keek ik om mij heen, niets te bespeuren van soldaten en aan de ingang van de Hunenborg bij de dam geen bandensporen.

Het was inmiddels al laat geworden. Ik dronk de rest van het flesje water op, de terugweg naar de watermolen was zeker nog een uur te gaan. Diep onder de indruk dat zelfs op dit verlaten punt de oorlog in Oekraïne mij niet geheel los liet. Terug bij de watermolen pakte ik mijn fiets om naar mijn veilige huis te karren.

DE INKJETPRINTER

UIT OOTMARSUM

Rob Meijer

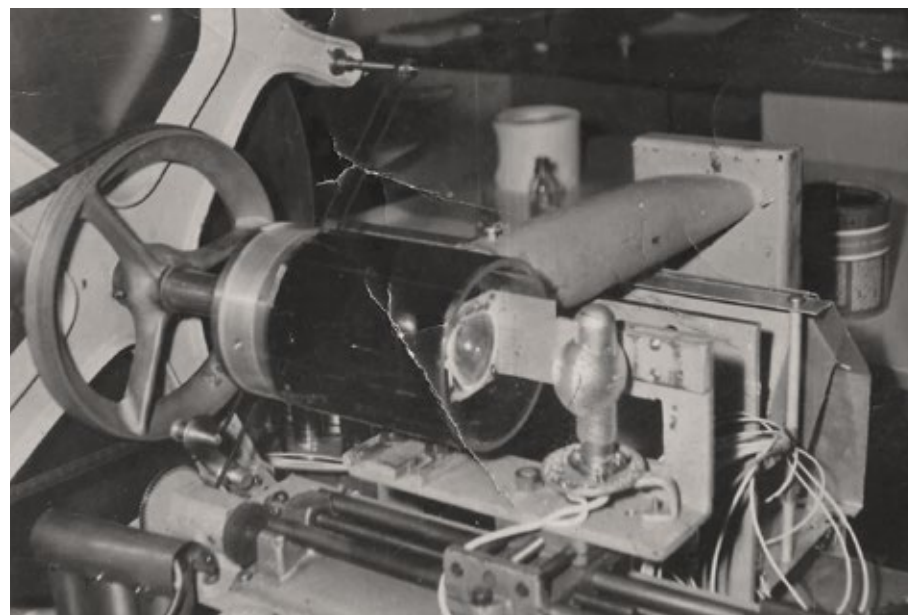
In de jaren zestig van de vorige eeuw was er in Ootmarsum een uitvinder, die zijn tijd ver vooruit was. Hij was van huis uit fotograaf en had een fotozaak aan de Schiltstraat. Hij was een meer dan normaal mens met een geweldig technisch inzicht. Dat kwam bij de fotografie van die tijd goed van pas. Herman Haarhuis was een alleskunner. Het was de tijd dat je analoge camera's had met een filmpje erin. Dat rolletje bracht je naar de fotograaf en een paar dagen later kon je de foto's ophalen. Dat filmpje moest ontwikkeld worden, dan kreeg je negatieven en die negatieven werden met een vergroter op lichtgevoelig papier geprojecteerd en dat papier moest dan ontwikkeld worden. Aan de Schiltstraat begon Herman met het ontwikkelen van een automatische belichtingsklok. Daarmee werd de juiste hoeveelheid licht op het fotopapier gemeten en kwam de goede belichting op het papier. Dan ging de foto eerst in een bad met ontwikkelaar, dan in een stopbad, daarna in een fixeerbad en vervolgens spoelen met water. Je was er nog niet, want dan moesten de foto's glanzend gedroogd worden. Daarvoor had je een glansmachine. Een trommel met een chroom oppervlak, waarin verwarmingselementen zaten en een roterend doek, waar je de foto's onderop kon leggen die er dan boven droog en in hoogglans weer vanaf rolden.

Om die droogtrommel gaat het hier. Ik mocht in die jaren in afwachting van de oproep militaire dienstplicht een jaartje meelopen in het bedrijf en maakte de uitvinding van de inkjetprinter van dichtbij mee net als Ben Raatgerink.

Herman had niet alleen zijn eigen studio en donkere kamer helemaal zelf ingericht, hij richtte zich in het nieuwe tijdperk ook op de werking van tv's, bandrecorders, dia's en filmprojectie, en zelfs druktechnieken. Zeefdrukken interesseerden hem ook en een samengaan van de oude zeefdruktechniek met de moderne technische mogelijkheden fascineerden hem geweldig.

Het winkel-woonhuis van Herman en Frida aan de Schiltstraat

De machine

Hij werkte geen dikke wetenschappelijke boeken door, maar vogelde zelf in zijn knutselhok op de zolder van het pand Schiltstraat alle technieken uit. Het was een knap staaltje werk dat hij het presteerde direct van een kleurendia kleurenafdrukken te maken op papier.

Herman Haarhuis met zijn uitvinding de voorloper van de huidige inkjetprinter

Zijn uitvinding had hij als volgt opgebouwd: met een fotocel werd een kleurendia aangebracht op een transparante plexiglazen trommel, in dunne lijntjes afgestast en de pulsen van die fotocel werden doorgegeven middels hoogspanning naar de vier containers met verf met de kleuren: rood-geel-blauw-zwart. Via kleine buisjes, waaraan minuscule pipetjes zaten, werd de verf op papier gebracht dat op de trommel van de glanspers was gespannen. Door de menging van de kleurlijnen ontstond een afbeelding in vier kleuren.

De eerste testafdrukken met de ontworpen printer

Het apparaat werd in de fotostudio gepresenteerd en trok bijzonder veel aandacht. In het bijzonder van de vele stamgasten, die als vaste prik op zaterdagmiddag in de keuken bij Herman en Frieda een pilsje kwamen drinken en meestal op een lekkere hap eten werden getrakteerd.

De uitvinding ging rond in hun geweldige kennissenkring en trok de aandacht van de regionale en landelijke pers. Zelfs het NOS Journaal kwam in 1964 in de studio op bezoek om de uitvinding landelijke bekendheid te geven.

Toen kwam de uitwerking. Dirk Jan de Groot van de Universiteit Twente bemiddelde in het contact met professor Jonker met als doel het vastleggen van de patenten van de uitvinding. Op de UT werd eerst het apparaat technisch verbeterd. Ook is toen de uitvinding vastgelegd bij een notaris. Doordat het uitwerken hiervan erg kostbaar was, is Herman ermee gestopt en heeft hij zijn apparaat weer meegenomen. Het apparaat van Herman werkte met cellulose verf en was nog traag. Het werd wel de inkjetprinter genoemd, maar er werd geen inkt gebruikt maar verf. "Ie möt doar wieder verdan in goan," zei iedereen.

De wereld was in verandering, de computers kwamen op en de faxapparaten hadden een slechte printer en papier op rollen. Een nieuw systeem hiervoor was in ontwikkeling.

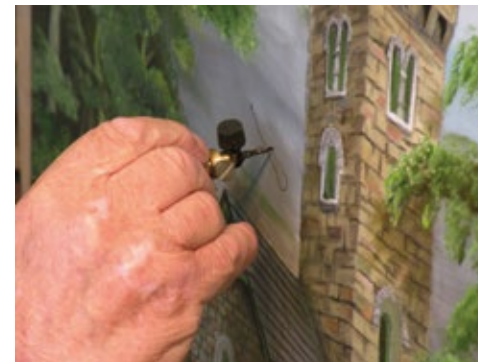
De inkjet- en laserprinters zouden een geweldige opgang gaan maken. Ook in de textielindustrie in Twente werden nieuwe printtechnieken ontwikkeld.

Herman kreeg een aanbieding van Boekelo Foliën om als systeemontwikkelaar in dienst te komen. "Ie meent toch nich dat ik met een teske oonder 'n aarm van 9 tot 5 bie vrömde leu goa warkn!"

Dat ging dus niet door. Het basisprincipe van zijn uitvinding heeft zeker zijn uitwerking gehad op het grootschalig op de markt komen van de inkjetprinters. De huidige printerkop van een inkjetprinter met inktkanalen is een eindversie van wat Herman had ontwikkeld met kleine rond afgeslepen glazen apothekerspipetjes, die langs het papier liepen. Het elektronische gedeelte bestond bij Herman uit een regiment buizen en een ingewikkeld regelpaneel voor de kleuren en intensiteit. Dat is in de huidige printers vervangen door een kleine printplaat. Maar het principe was er en...het werkte! Het model van de uitvinding van Herman kwam in de vergeethoek en kreeg een plekje op zolder. Toch jammer, want zonder tot in detail het technische vernuft te kennen: de combinatie van een direct afdrucken van een dia of een negatief simultaan op papier was in die tijd een unicum. Door daarbij ook nog maar enkel gebruik te maken van bestaande materialen zoals een oude glanspers en fotocellen, is bijzonder knap werk.

Herman en Frida na hun pensionering in Ierland

Spuitspenseel op een roterende ondergrond. De afbeeldingen worden ambachtelijk met penseel op het doek aangebracht

Maar er moest geld worden verdiend en de fotostudio kreeg weer de volle aandacht.

Na zijn pensionering, tijdens zijn tijd met Frieda in hun huis in Ierland, kwam hij weer toe aan het uitvinden. Het bloed kroop waar het niet gaan kon. Hij construeerde onder andere een spuitpenseel met een roterend schilderspaneel om onder elke hoek gemakkelijk de gewenste afbeelding op het doek te kunnen brengen.

Herman had een geweldig technisch inzicht en was daarbij een bijzonder aimabel mens en een echte levensgenieter. Dat hij geen miljonair is geworden van zijn uitvinding heeft hem waarschijnlijk niet veel gedaan. Zijn grootste kapitaal was het inventief bezig zijn en het opzoeken van de grenzen van het maakbare. Zijn nalatenschap is een wijze visie op een levensstijl in de vorm van een combinatie van werkzaamheid en levensvreugde.

OATMÖSSCHE OET VROOGER JOARN

Zitting 2002; Melodie: *Het Dorp*; tekst Ben Morshuis

1

Wannear ik noe de stad deurgoa.
Mangs op nen hook ees stil blief stoon
De huuze bekiek, de leu, de stroatn.
Dan deank ik gearn ees an walear
Zoa geet 't ok oe wal ees 'n kear.
't Koomp vanzölf, ie könt nich loatn

Refrein:

*Oatmössche oet vrooger joaren; het was niks better mear wal aans
Ik wol het nog wal ees belèven Mear ach, doarveur kriegt wie gin kaans*

2

'n Gaanzmarkt met Boernboond
Wat 'n stof! Onmeundig ongezoond.
Mear ach, de leu dee zoln nich klagen.
De pear dee klössn oawer stroat
Waar noe alleen nog auto's gaat
't Was drok doar alle daage

3

Wat 'n bakkers ha'w: 'n stuk of acht
De stoet dee wedn an hoes e bracht
Deur Noadorp, Braandehof of Toon
Nen stoetn was toen wit of gries
Noe wo'j oet soartn ja nich wies
Mö'w 't met Schuln en van Benthem doon

4

Wat he'w 'n kruideniers hier had
Zee woondn versprei deur d'hele stad
Van Grimbargn, Moekotn, Oude Hengel
En iedern winkel wo'j wat gunn'
Dus was en bleef de soep doar dun
Mear op de stroat was aajt gegengel

Noe kö'j wa zengn: "Dat is veurbie.
Dee tied he'w had. Melancholie
Dit is het Oatmössche van heden.
Dit is toch de moderne tied."
Mear ik wor dat oale nog nich kwiet.
Goa gearn mangs terug mangs noa 't verleden

Bie H & R maakn ze tabak
Ok Johan Bloom den har dat vak
't Roakn deu toen nog gin schade
En wat gineene wettn mag:
Bie Elly Reinders kwam de lach
Oonder de teunbaank oet ne lade

Refrein

Nen slager hoast in elke stroat
Zee kwamn an hoes. D eudn 't varkn doad
En dan ha'j wost en sjuu met schrammen
'n Eén dag spek of 'n stukske vlees
En 'n aanderen dag aansum, net lees
En oawer vet heurn ie nich drammen

Refrein

An 'n Wal waar noe de Smidse zit
Doar warkn Silderhoses de smid
Met bloasbalg, vuur en iezewarke
Met gluinig hoefiezers doar stoon
Um 'n boerentrekpeard te besloan
En 'n boer gung efkes noa de karke

Refrein

5

De melkboer Floot kwam langs de deur
Met koar en 'n heel oald peard d'r veur
Tappn losse melk nog in 'n liter
Ie mosn 't as jongs dan ok nich woagn
't Peard van 'n melkboer te goan ploagn
Dan kree'j wat op oen sotemietier

6

't Oale Gasthoses an de Markt
't Febriek waarvan de fluit nog warkt
Confecties vol met drokke wichter
't Is al' maal sloopt, niks mear te zeen
De modinettes namn de been'
De deurn op slot, veurgeood ok dichte

7

Het centrum is gerenoveard
De stroatn en huuze' gerestaureard
Um ze veur later te behoaln
De hoaltn gewwels, oale steen
't Is warkelijk mooi u man te zeen
Döt deankn an dat oale

8

Zoa dreigt d'r binnen oonze Walln
'n Aantal dinge vot te valln
Dee eigenlijk wa zoln möngn blieven.
Noe mö'j nich zegn: Neum tees wat
As echte Siepel veul wie dat
Het is nich te beschrievn

*De stad waarin 'n riek verleden met toekomst haand in haand kan goan
A'j dat bedeankt en doarnoa haandelt, blif Oatmössche bestoan*

Waar noe de plietsie of wodt bekt
Doarveur ha'j in dee daag'respekt
En gaf het mangs dan toch gedoonder
Met Smit, of Kottink, van der Vegt
Doar wedn in hoes dan niks van zegd
Aans kree'j d'r doar nog éénke oonder

Refrein

De greuntehöfkes roond de stad
Wat hebt d'r 'n leu ne melkkoo ha
Doar ko'j 'n Cellenkaamp veur huren.
's Oams waandeln um 'n uur of zes
In 'n Oageler of in 'n Nutter Es
Op stroat stoon proatn met de buren

Refrein

Mear loa'w oons waadn veur de schijn
Al löt dat centrum nòg zoa fijn
Ie möt d'r wonen können ... leaven!
Van schoane schijn vegeet 'n glaans
En dan löt alles dof en aans
Dee mooie tied duurt mangs zoa èeven

Refrein

Och, al dat oale is nich aajt good
Mear kiek good oet wa'j d'r met doot
Veraander wat, mear doo 't met moate
Deank noa, veurda'j wat vot e smiet
Dat wol ik hier mear efkes kwiet
Wie möt oons Oatmössche wa loaten:

Refrein

Ine Hulsman

Januari

- 1 Parkeerplaats Molenhuisje op oudejaarsdag vernoemd naar Ben Morshuis.
- 1 Ratel Nachtwacht zwijgt ook dit jaar. Ootmarsums carillon luidt nieuwe jaar in.
- 2 Carnavalsactiviteiten opnieuw afgeblazen vanwege grillig verloop covid pandemie.
- 18 Bouwrijp maken terrein oude gemeentewerf, slotstuk project De Commanderie in volle gang. Bouw zeven woningen op plan Erve Molenbeek.

Februari

- 11 Twents Gastenhoees maakt plaats voor woningen tussen hotel en Rondweg.
- 15 Amateur archeoloog Gerben ten Buuren één van de vinders unieke goudschat op Springendal. Goudvondst afkomstig uit offerplaats 6e en 7e eeuw werpt nieuw licht op geschiedenis van regio en Nederland.

Bron: BCL Archeological support Mikko Kriek

- 16 Jos Bosch benoemd tot Ridder in de Orde van Oranje-Nassau.
- 19 Unieke expositie Oud Ootmarsumse illustrator Ben Horsthuis geëerd met tentoonstelling in schoolmuseum.
- 23 Harrie Hemmer benoemd tot lid in de Orde van Oranje-Nassau.
- 23 Gerhard Broekhuis, schrijver van talloze verhalen voor het Jaarboek, op 83-jarige leeftijd overleden.
- 26 Totempaal Wodan houdt plek historische vondst goudschat op Springendal, levend.
- 26 Na versoepeling corona regels, Marco Scholten 57,5e stadsprins Othmarridders. Bram Wolters 24,5e Markies Siepeljonkers. Toch nog een kleintje carnaval...

Maart

- 12 Invasie Russisch leger in Oekraïne. Oproep Kringloopwinkel Ootmarsum overweldigend: vrachtwagen vol dekens, voedsel en medicijnen, ingezameld door bevolking naar geteisterd Oekraïne.
- 13 2.5 Miljoen Oekraïners op de vlucht. Ootmarsumse Maryna Quaink-Sydorenko afgereisd naar Pools-Oekraïense grens op zoek naar haar ouders.
- 19 Presentatie Jaarboek bij Hoeve Springendal in teken van historische schatvondst. Eerste exemplaar uitgereikt aan Gerben ten Buuren.
- 27 OFO kiest Monique Benneker tot ondernemer van het jaar, door tomeloze inzet inzake centrumplan Ootmarsum.

April

- 4 Zeer druk bezochte jaarvergadering Heemhuis Ootmarsum, in teken van gouden vondst Gerben ten Buuren en Martin van der Beek. Zij benadrukken historische waarde. Jan-Willem de Kort van RCE wijst op rituele plek van schatvondst.
- 13 Rotary Ootmarsum viert 50-jarig jubileum.
- 15 Poaskearls weer compleet met Dries Arens en Wout Velthuis. Wout is vijfde generatie familie Velthuis.
- 26 Lintjesregen in Ootmarsum. Koninklijke onderscheiding als Lid in de Orde van Oranje-Nassau voor Christa Bolscher, Lidy Tijink, Freddy Mensink, Robert Harperink en Arie Semmekrot.

Mei

- 1 Burgemeester John Joosten opent kunstroute 'Ootmarsum omarmt kwetsbaarheid'.
- 5 Afsluiting '75 jaar Vrijheid Ootmarsum en Omstreken' met onthulling 'Vredesduif'. Koninklijke onderscheiding voor Paul Sijtsma tot Lid in de Orde van Oranje-Nassau.
- 8 Vogelvereniging Ootmarsum viert 50-jarig jubileum.
- 30 Harrie Munsterhuis neemt, na 50 jaar vrijwilliger Simon en Judas kerk, afscheid en ontvangt Willibrordplaque.

Juni

- 10 Set-Up '65 organisator van Special Olympics volleybaltoernooi in sporthal de Schalm. Gouden plak voor BE- team Set-Up '65.
- 11 Klootschieters Ootmarsum winnen titanenstrijd tegen Oldenzaal. Fel begeerd vaandel tentoongesteld in Siepelstad.
- 24 Haringparty Ootmarsum veilt 1e vaatje nieuwe haring. Harmonie Caecilia ontvangt 1400 euro, Midwinterhoornblazers Ootmarsum 700 euro.
- 26 Winnares Twents Songfestival in Openluchtmuseum: Imke Toenink uit Denekamp.

Juli

- 1 Eigenaar Gerard Kosse start na acht jaar eindelijk verbouwing klooster.
- 10 ANWB oriëntaartafel honderd jaar een toeristische parel. Panorama op Kuiperberg blijft een trekpleister.
- 28 Siepelmarkt zorgt voor volle straten. Na twee jaar corona weer oude ambachten en kindermarkt in centrum.

Augustus

- 2 Nieuwbouw De Amanshoeve in Agelo, met 18 kamers voor zorg op maat, afgerond.
- 26 Na twee jaar corona weer Kunst in Ootmarsum met het thema: Kunst van het Noorderlicht.
- 31 Start 11e editie Glazen Huis. Opbrengst naar acht goede doelen: Heemhuis Poorten Frederik-Stichting Leergeld-Stichting Mooi Leven Huis Tubbergen-Tennisclub Ootmarsum-Stichting Klaverblad-Kinderkroon Lattrop-Stichting Engels' tuin en Koningsdag Ootmarsum.

September

- 4 Recordbedrag Glazen Huis: 41.000 euro.
- 10 Zilveren jubileum Stichting Openluchtmuseum Ootmarsum sluit 25-jarig jubileum af met een feestelijke Opendag.

Oktober

- 5 Willibrordplaquette voor Gerard Lohuis en Herman Aveskamp vanwege decennia lang vrijwilligerswerk binnen parochie Simon en Judas.
- 7 Ootmarsum in oktoberweekenden, omgetoverd tot wijnstad, tijdens eerste Twentse Wijndagen.
- 11 Contract getekend overname 'Hairstudio' Hans Spaltman door kapsalon Sam.
- 20 Zeer druk bezochte donateursavond Heemkunde in teken van Noordoost-Twente. Landschap en historisch ecooloog Harm Smeenge houdt boeiende lezing over landschap rondom Ootmarsum.
- 22 Henk Eertman ontvangt hoogste pauselijke onderscheiding Pro Ecclesia et Pontifice voor vele parochiële en maatschappelijke verdiensten.

November

- 4 Koale Karmis zonder Ties Venekamp, het gezicht van de botsauto's, op 25 oktober overleden.
- 11 Boerendansers sluiten seizoen af. Gerard Heisterkamp voor 50e keer met harmonica op boerenbruiloft.
- 12 Harry Hendriks 58e Stadsprins van Othmarridders.
- 14 Overijsselse Vrijwilligersprijs 2022 voor organisatie Glazen Huis.
- 17 Presentatie uniek boek 'Stadsgenoten vertellen...'. Boek geeft prachtig beeld over het leven in Ootmarsum in 20e eeuw. Eerste exemplaar voor Ben Morshuis, Ootmarsummer pur sang.

December

- 10 Na twee jaar corona weer Kerst en Kunst in sfeervol centrum van de binnenstad.
- 13 Simon en Judaskerk weer voorzien van haan, bol en kruizen.
- 17 Jules Kokhuis kampioen midwinterhoornblazers.
- 26 Levend Bijbels Kerstspel in sfeervol decor van openluchtmuseum.
- 31 Marlou Raatgerink, grote drijfveer van het Jaarboek Heemkunde, op 77-jarige leeftijd overleden.

Bron: Knipselkrant Heemkunde met dank aan Ans ter Huerne.

BESTUUR EN WERKGROEPEN

HEEMHUIS OOTMARSUM

Samenstelling bestuur per 1-1-2023

Naam	Adres	Functie	Telefoon
Nettie Aarnink	Rossummerstraat 21	Voorzitter	06-47817050
Hans Bolscher	Campstede 19	Penningmeester	06-53204754
Arie Semmekrot	Campstede 25	Secretaris	06-22008825
Maria Hunder	Heuvelweg 2	lid	06-53787545
Jurgen Lohuis	Keupinkspad 13	lid	06-53293092
Nico Brunninkhuis	Smithuisstraat 69	lid	06-53808163

Overzicht werkgroepen per 1-1-2023

Naam	Coördinator van werkgroep	Telefoon
Archeologie	Gerben ten Buuren	293965
Bibliotheek/collectie	Jan Raatgerink a.i.	292102
Foto-zoekgroep	Rob Peters	06-50516257
Foto- en Filmarchief	Jan Raatgerink	292102
Genealogie	Jan Bossink	291992
Geschiedenis	Henk Kamp	0049 5941920398
ICT	Nico Brunninkhuis	294042
Jaarboek	Peter Baanstra	292311
Natuurstudie	Maria Hunder	292924
Vogelwerkgroep	Robert Westerhof	221224
Webmaster	Herman Steigstra	06-54614750

Voor meer informatie over de Vereniging Heemhuis Ootmarsum en haar werkgroepen kunt u bij bovengenoemde personen terecht.

Website: www.heemkunde-ootmarsum.nl
Email: info@heemkunde-ootmarsum.nl
Twitter: [@HeemkOotmarsum](https://twitter.com/HeemkOotmarsum)
Facebook: [@heemkundeootmarsum](https://facebook.com/heemkundeootmarsum)

SPONSOREN

WIJ DANKEN DE VOLGENDE BEDRIJVEN DIE DE UITGAVE
VAN HET JAARBOEK 2023 MOGELIJK MAAKTEN.

